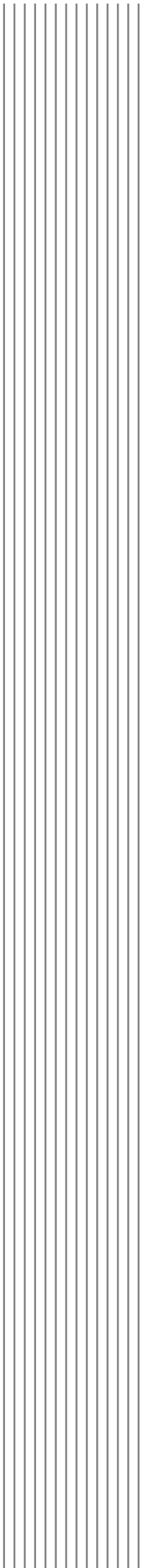
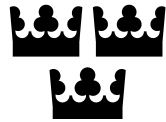

Bilaga 1

Svensk ekonomi

Bilaga 1

Svensk ekonomi

Innehållsförteckning

Förord	9
1 Inledning.....	9
1.1 Sammanfattning.....	9
1.2 Utvecklingen inom olika områden.....	12
2 Internationell utveckling.....	19
2.1 Utvecklingen i Europa.....	19
2.2 Öväntat stark utveckling i Förenta staterna.....	22
2.3 Utvecklingen i Asien och Latinamerika.....	22
2.4 Utvecklingen i Ryssland och i övriga Östersjöområdet.....	24
2.5 Den svenska världsmarknadstillväxten.....	24
3 Kapitalmarknaderna.....	25
3.1 Utvecklingen i omvärlden.....	25
3.2 Utvecklingen i Sverige.....	26
3.3 Ränte- och valutakursantaganden.....	28
4 Utrikeshandeln.....	29
4.1 Varuhandeln.....	29
4.2 Tjänstehandeln.....	32
4.3 Bytesbalans och finansiellt sparande.....	32
5 Näringslivets produktion.....	34
5.1 Industrin.....	34
5.2 Byggnadsverksamhet.....	36
6 Arbetsmarknad.....	38
7 Löner.....	43
8 Inflation.....	46
9 Hushållens ekonomi och privat konsumtion.....	49
9.1 Hushållens inkomster.....	49
9.2 Privat konsumtion.....	50

10	Investeringar	54
10.1	Näringslivets investeringar	54
10.2	Bostäder	56
10.3	Lagerinvesteringar	57
11	Den offentliga sektorn	58
11.1	Den konsoliderade offentliga sektorn	58
11.2	Den statliga sektorn	63
11.3	Allmänna pensionsfonden/ ålderspensionssystemet	64
11.4	Kommunsektorn	66

Innehållsförteckning

Tabeller

1.1	Prognosförutsättningar.....	13
1.2	Nyckeltal.....	13
1.3	Försörjningsbalans.....	14
1.4	Bidrag till BNP-tillväxt.....	16
1.5	Sparandets sammansättning.....	16
1.6	De offentliga finanserna.....	17
2.1	BNP-tillväxt per region.....	19
2.2	BNP-tillväxt, KPI och arbetslöshet.....	21
3.1	Betalningsbalansens finansiella poster.....	28
3.2	Ränte- och valutakursantaganden.....	28
4.1	Export och import av varor och tjänster.....	30
4.2	Bytesbalans och finansiellt sparande.....	32
5.1	Näringslivets produktion.....	34
5.2	Nyckeltal för industrin.....	34
5.3	Byggnadsverksamhet.....	36
6.1	Arbetsmarknad.....	38
6.2	Sysselsättning, branschfördelat.....	39
6.3	Konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder.....	40
7.1	Timlöner.....	43
7.2	Arbetskraftskostnad per anställd i näringslivet enligt OECD.....	45
8.1	Konsumentprisutveckling.....	46
9.1	Hushållens disponibla inkomster, konsumtion och sparande.....	49
10.1	Bruttoinvesteringar efter näringsgren.....	54
10.2	Övriga näringslivets investeringar.....	55
11.1	Den offentliga sektorns finanser.....	59
11.2	Den offentliga sektorns skatter och avgifter.....	60
11.3	Den offentliga sektorns utgifter i löpande pris samt volymförändring.....	61
11.4	Förändring av finansiellt sparande.....	62
11.5	Statens finanser inklusive sjuk- och arbetslöshetsförsäkringen.....	64
11.6	Ålderspensionssystemet.....	65
11.7	Kommunsektorns finanser.....	67

Innehållsförteckning

Diagram

1.1	BNP-utveckling	9
2.1	BNP-tillväxt i världen och sammantaget i Tyskland, Storbritannien, Norge och Danmark.....	19
2.2	Företagens och hushållens framtidstro i euroområdet.....	20
3.1	10-åriga statsobligationsräntor i Förenta staterna, Tyskland och Japan.....	25
3.2	Börsutvecklingen i Förenta staterna, Tyskland och Japan	26
3.3	Dollarkursen mot euro och 12-månaders räntedifferens mellan Förenta staterna och Tyskland.....	26
3.4	Ränteutvecklingen i Sverige.....	27
3.5	Kronans utveckling, TCW-index	27
3.6	Aktiekursutvecklingen på Stockholms fondbörs, OMX-index.....	27
4.1	Svensk varuexport, geografisk fördelning	29
4.2	Svensk export, marknadsandelar samt världsmarknads- utveckling. Bearbetade varor	31
4.3	Tjänstebalansen	32
5.1	Industrins arbetskostnad per producerad enhet i Sverige relativt 14 OECD-länder	35
5.2	Industrins bruttoöverskottsandel	36
6.1	Antal nyanmälda lediga platser och antal sysselsatta.....	38
6.2	Sysselsättning och arbetskraftsutbud.....	39
6.3	Befolkning i åldern 16-64 år uppdelad på olika grupper.....	41
6.4	Öppet arbetslösa och personer i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder.....	41
6.5	Beveridgekurva	42
7.1	Timlöneutveckling i ekonomin som helhet	44
8.1	KPI och enhetsarbetskostnaden i näringslivet.....	47
8.2	Konsumentprisutveckling	48
9.1	Privat konsumtion och disponibel inkomst	51
9.2	Hushållens nettosparkvot och skuldkvot.....	51
9.3	Hushållens förmögenhetskvot	52
9.4	Privat konsumtion av bilar och övriga kapitalvaror	52
10.1	Investeringar som andel av BNP	54
10.2	Fastighetsprisstatistik	55
10.3	Antal outhyrda respektive påbörjade lägenheter.....	56
10.4	Lagerkvoter i industrin	57

11.1	Den offentliga sektorns finansiella sparande	58
11.2	Den offentliga sektorns inkomster och utgifter	58
11.3	Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld och nettoskuld	60
11.4	Den offentliga sektorns reala utgifter	62
11.5	Kommunsektorns konsumtionsutveckling	68

Svensk ekonomi

Förord

I denna bilaga till 1999 års ekonomiska vårproposition görs en bedömning av den internationella och den svenska ekonomins utveckling t.o.m. år 2002.

Bedömningen baseras på underlag från Statistiska centralbyrån, OECD, IMF och den prognos Konjunkturinstitutet publicerade den 24 mars. Ansvar för beräkningarna åvilar dock helt Finansdepartementet.

Beräkningar för åren 1999 till 2002 har gjorts med stöd av Konjunkturinstitutets modeller KOSMOS och FIMO och är betingade av att ett antal förutsättningar är uppfyllda.

Ansvarig för bilagan är departementsrådet Mats Dillén. Beräkningarna baseras på information t.o.m. 7 april 1999.

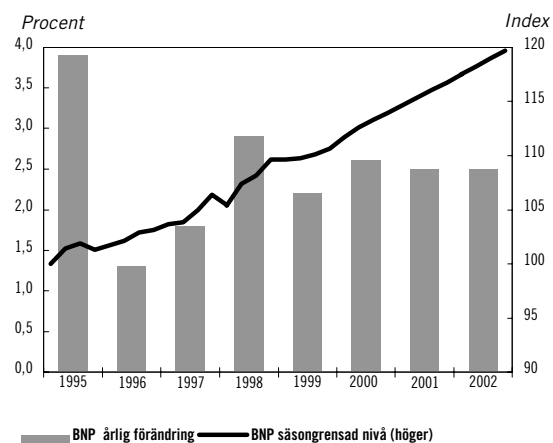
1 Inledning

1.1 Sammanfattning

Förutsättningarna för hög tillväxt i Sverige under de kommande åren är i grunden gynnsamma. Till följd av den internationella konjunkturavmattningen dämpas dock tillväxten under innevarande år och beräknas uppgå till 2,2 %. Utsikterna har under den senaste tiden försämrats påtagligt i EU-området och i synnerhet i några viktiga mottagarländer för svensk export. Mot detta skall ställas att de inhemska delarna av den svenska ekonomin har utvecklats mycket väl och

överträffat förväntningarna. Särskilt sysselsättningsutvecklingen har varit stark under årets inledande månader. Försvagningen av den internationella konjunkturen väntas bli kortvarig och redan i slutet av 1999 förutses en återhämtning. De senaste halvårets styrräntesänkningar i Sverige, den relativt svaga kronan och de låga räntorna i EU-området innebär att de monetära förhållanden är expansiva, vilket bidrar till en fortsatt god efterfrågan. Därmed beräknas tillväxten i den svenska ekonomin uppgå till 2,6 % år 2000 (se diagram 1.1).

Diagram 1.1 BNP-utveckling

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Enligt de preliminära nationalräkenskaperna ökade bruttonationalprodukten (BNP) med 2,9 % förra året, vilket låg i linje med bedömningarna i såväl 1999 års budgetproposition som den prognos som gjordes i samband med Sveriges konvergensprogram (decemberprognosen).

Tillväxten i den inhemska efterfrågan var under fjolåret mycket stark. Bruttoinvesteringarna ökade med nästan 10 %, den privata konsumtionen steg med drygt 2,5 % och den offentliga konsumtionen växte – efter fyra år med negativ tillväxt – med knappt 2 %. Nettot från utrikeshandeln gav ett negativt bidrag till tillväxten på 0,6 procentenheter, vilket framför allt berodde på att importen ökade mycket kraftigt.

Det finns en tydlig skillnad i det rådande konjunkturläget mellan optimistiska hushåll och mer pessimistiska industriföretag. De senaste två årens gynnsamma arbetsmarknadsutveckling, förväntningar om höga reala inkomstökningar och en fördelaktig förmögenhetsutveckling har inneburit att hushållen är mycket optimistiska inför framtiden. Hushållens förväntningar om utvecklingen av den egna ekonomin är högre ställda än på mycket länge. I enkäter riktade till industriföretagen framskymtar å andra sidan ett mer pessimistiskt stämningsslag, även om förväntningsbilden i viss utsträckning har stabiliserats de senaste månaderna. Industriföretagen har drabbats av den sviktande internationella konjunkturen vilken har medfört en ofrivillig lageruppbyggnad, sänkta priser och försämrade vinstutsikter.

Tudelningen i optimistiska hushåll och pessimistiska industriföretag är inte något unikt svenskt fenomen, utan kännetecknar konjunkturläget i stora delar av OECD-området, och i synnerhet EU-länderna. Förklaringen till industriföretagens lågt ställda förväntningar står att finna i det globala efterfrågebortfall och tillhörande pris- och vinstpress som följt i kölvattnet av kriserna i Asien och Latinamerika. Den globala tillväxten föll från drygt 4 % år 1997 till beräknade 2,4 % år 1998 och väntas uppgå till 2,3 % år 1999. Prispressen har varit mest tydlig på olja och övriga råvaror, vars priskänslighet för efterfrågeförändringar är hög. Exempelvis har oljepriset fallit från 19 \$ per fat 1997 till 13 \$ per fat 1998.

De kontraktiva effekterna av Asienkrisen har i viss mån motverkats av fallande långräntor. Även de korta räntorna har till följd av styrräntesänkningar, i sin tur orsakade av nedjusterade tillväxt- och inflationsförväntningar, sjunkit i EU-området och i Sverige. I Förenta staterna sänkte centralbanken styrräntan med sammanlagt 0,75 procentenheter under hösten 1998 till 4,75 %. Den amerikanska ekonomin har emellertid fortsatt att uppvisa höga tillväxttal. I prognosen för-

utses en gradvis avmattning av den amerikanska konjunkturen och en oförändrad inriktning av penningpolitiken. I Sydostasien och Japan antas en försiktig återhämtning inledas under andra halvåret 1999.

Hushållen gynnas kortsiktigt av låga prisökningar vilket ger en stark utveckling av de reala inkomsterna. För företagen ökar emellertid de reala lönekostnaderna, vilket leder till en sämre vinstutveckling och på sikt även till en svagare investeringstillväxt och en lägre arbetskrafts efterfrågan.

För svenskt vidkommande förefaller det troligt att löneglidningen för både 1998 och 1999 blir några tiondelar högre än vad som förutsattes i budgetpropositionen och decemberprognosen. Samtidigt har såväl producent- som konsumentpriserna fallit. De reala lönekostnaderna för åren 1998 och 1999 har därmed ökat snabbare än vad som antagits tidigare. Detta kan förväntas leda till en viss försvagning av den fortsatta sysselsättningstillväxten.

Till grund för prognosen ligger antaganden om att löneglidningen år 2000 faller tillbaka till 0,5 % och att de totala löneökningarna avseende åren 2001 och 2002 begränsas till 3 %. Att lönebildningen fungerar väl är en nödvändig förutsättning för att sysselsättningen skall växa snabbt utan att löner och priser accelererar. Om sådana tendenser föreligger kommer Riksbanken att strama åt penningpolitiken och därmed dämpa tillväxten och sysselsättningen.

Av stor betydelse för den svenska exporttillväxten är den konjunkturavmattning i EU-området som inleddes under senhösten 1998. Den svenska exporten drabbas förhållandevis hårt under 1999 av de försämrade konjunkturutsikterna av två skäl. För det första så förväntas Sveriges största exportmarknader i EU-området – Tyskland, Storbritannien och Danmark – få lägst tillväxt, samtidigt som tillväxten i Norge, som står för 8,6 % av vår export, förväntas att bli mycket låg 1999 och 2000. För det andra missgynnas Sverige i rådande konjunkturläge av inriktningen på exporten. De cykliska delarna av basindustrin och investeringsvaruindustrin kommer att drabbas särskilt hårt av den förväntade försvagningen bland våra viktigaste handelsparter. Dessa ofördelaktiga sammansättnings-effekter med avseende på länder- och varuefterfrågan är dock tillfälliga, vilket gör att exporttillväxten återgår till en mer normal bana nästa år.

Det är den inhemska efterfrågan som bär upp tillväxten 1999. Hushållens ekonomiska förut-

sättningar är, som tidigare nämnts, överlag mycket gynnsamma. Den privata konsumtionen bedöms därför kunna öka med ca 2,5 % per år under 1999 och 2000. Vad gäller investeringarna är bilden splittrad. Industriinvesteringarna förväntas i år minska något, till följd av den svagare internationella konjunkturen, medan övriga investeringar inom näringslivet, och i synnerhet de investeringar som har en tydlig koppling till den inhemska efterfrågan, utvecklas förhållandevis starkt. Lagerinvesteringarna var stora under 1998 och inom såväl industrin som handeln torde finnas ett behov av en lagerkorrigering. I år väntas därför en anpassning av lagren som sänker tillväxten. Den ytterligare resursöverföring till kommunerna, som föreslås i vårpropositionen, ökar kommunernas finansiella utrymme, vilket medger en viss uppjustering av den kommunala konsumtionen för åren 2000 och 2001 i förhållande till decemberprognosen. Den strama budgeten innebär att den statliga konsumtionen väntas visa måttliga ökningstal.

Arbetsmarknadsutvecklingen var mycket stark under 1998. Den öppna arbetslösheten, som andel av arbetskraften, föll från 8,0 % år 1997 till 6,5 % år 1998, vilket är den största absoluta nedgång mellan två år som har registrerats under efterkrigstiden. En bidragande orsak till detta var att sysselsättningen ökade med 58 000 personer – också det en historiskt sett stark utveckling. Den konjunkturavmattning som förutses under innevarande år kommer, med en viss eftersläpning, att leda till en uppbromsning av sysselsättnings-tillväxten under andra halvåret. Sett över hela prognosperioden stiger dock sysselsättningen. Sysselsättningsgraden för personer i reguljär sysselsättning mellan 20 och 64 år beräknas öka från 74,6 % år 1998 till 76,5 % år 2002. Regeringens mål är att sysselsättningsgraden år 2004 skall uppgå till 80 %.

För åren 2001 och 2002 är det svårt att nu bedöma konjunkturläget. Den antagna tillväxten för dessa år är i stället bestämd av den långsiktiga tillväxttakten som uppskattas till ca 2 % och av att det finns lediga resurser i ekonomin som möjliggör en tillväxt med ytterligare 0,5 procentenheter per år utan att löner och priser accelererar. För att en sådan utveckling skall realiseras måste lönebildningen fungera väl och Kunskapslyftet riktas mot de svagaste grupperna på och utanför arbetsmarknaden.

De offentliga finanserna visar betydande överskott under hela prognosperioden. Åren 2001 och 2002 överstiger det finansiella sparandet i

den offentliga sektorn målet om överskott på 2,0 % av BNP med ca 22 miljarder kronor 2001 och 41 miljarder kronor 2002. Dessa överskjutande medel antas i kalkylen beräkningstekniskt tillföras hushållssektorn så att saldomålen uppnås exakt. Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld har som andel av BNP sjunkit sedan 1995 och beräknas, även med beaktande av den beräkningstekniska överföringen, understiga 60 % år 2001. Finanspolitikens inriktning beräknas vara expansiv i år, vilket kan ses mot bakgrund av den internationella konjunkturavmattningen. Perioden 2000–2002 kan finanspolitiken, med beaktande av de beräkningstekniska överföringarna, betecknas som i genomsnitt neutral.

Inom några områden är osäkerheten i prognosen stor:

– Prognosen bygger på förutsättningen att den internationella avmattningen är tillfällig och att tillväxten i Sydostasien, Japan och EU-området tilltar mot slutet av innevarande år. Det kan dock inte uteslutas att recessionen i Sydostasien och Japan blir mer utdragen, vilket kan innebära att även återhämtningen i EU-området kommer senare än beräknat. Den ekonomiska utvecklingen i Förenta staterna är också svårbedömd. I prognosen förutses en gradvis nedgång av tillväxten mot den långsiktiga tillväxttrenden. Det finns dock ett antal möjliga obalanser i den amerikanska ekonomin, vilket kan komma att kräva en anpassning som gör att tillväxten blir lägre än i prognosen. Samtidigt har den amerikanska ekonomins styrka överraskat många bedömare och några tydliga tecken på en nära förestående avmattning har inte funnits i den senast inkomna statistiken.

– Risker för en sämre internationell utveckling balanseras dock av att den inhemska efterfrågan kan bli starkare än vad som antagits i prognosen. Den senaste tidens goda sysselsättnings-tillväxt och hushållens positiva bedömningar av den egna ekonomin kan innebära att den inhemska efterfrågan, i högre grad än vad som antagits, kan kompensera för efterfrågebortfallet från Sveriges exportmarknader.

– I prognosen förutsätts att löneglidningen år 2000 begränsas till 0,5 % och att löneökningarna för åren därefter, då det finns väldigt få avtal, uppgår till 3 % per år. Med löneökningar på denna nivå skapas förutsättningar för en expansiv penningpolitik och ett konkurrenskraftigt näringsliv, vilket befrämjar en hög och sysselsättningsintensiv tillväxt. Ett stort antal personer i arbetsför ålder kommer under de närmaste åren

att genomgå vuxenutbildning och antalet högskoleplatser ökar kraftigt. För att inte flaskhalsar skall uppstå på arbetsmarknaden är det viktigt att vuxenutbildningen riktas till de grupper som har en svag ställning på arbetsmarknaden och som annars skulle riskera att bli varaktigt arbetslösa.

1.2 Utvecklingen inom olika områden

Den internationella utvecklingen

Recessionen i den japanska ekonomin, vissa asiatiska stater och på senare tid även i Latinamerika har under hösten satt tydliga spår i den europeiska konjunkturutvecklingen. Den globala tillväxten väntas falla marginellt mellan 1998 och 1999. Tillväxten i EU-området väntas däremot bli ca 1 procentenhet lägre än under 1998. En tydlig indikation på konjunkturförsämringen i EU-området är att de europeiska industriföretagen sedan hösten 1998 har blivit allt mer pessimistiska i sina framtidsbedömningar. Detta tar sig uttryck i form av negativa orderstocksomdomen, stagnerande produktionsplaner och ett missnöje med lagersituationen. Företagens pessimism beror inte enbart på förväntningar om en svag volymmässig utveckling av produktionen utan är säkerligen också påverkade av den internationella prispress som bl.a. Asienkrisen givit upphov till.

Givet de försämrade exportutsikterna och den avmattning i industrins investeringar, som är en följd av prispressen och krympande vinstmarginaler, bedöms tillväxten i EU-området minska från knappt 3 % 1998 till knappt 2 % i år. Ett lågt ränteläge och ett högt konsumentförtroende bidrar dock till att hålla den inhemska efterfrågan uppe. Konjunkturbilden skiljer sig dock åt mellan olika länder. I Tyskland förväntas en betydande avmattning och tillväxten beräknas falla från 2,8 % 1998 till 1,5 % i år. I Storbritannien, som ligger längre fram i konjunkturcykeln än övriga EU-länder, bedöms den sammanlagda effekten på tillväxten av det starka pundet, den tidigare strama penningpolitiken och vikande internationell efterfrågan bidra till en betydligt lägre tillväxt i år. En återhämtning år 2000 förutses till följd av lättare monetära förhållanden och en mindre stram finanspolitik.

Frankrike, Nederländerna, Belgien och Österrike väntas få en BNP-tillväxt mellan 2 och 2,5 % i år, medan produktionsökningen i Spanien, Portugal, Irland och Finland bedöms överstiga 3 %. I Italien ökar tillväxten något 1999, men

den ligger fortfarande under EU-genomsnittet. I Danmark och Norge dämpas tillväxten betydligt. I Danmark stramades finanspolitiken åt under fjolåret i syfte att motverka tendenser till överhettning. Den norska ekonomin har drabbats hårt av fallande oljepriser. En stram penningpolitik i avsikt att stärka växelkursen och en restriktiv finanspolitik har ytterligare reducerat den samlade efterfrågan.

I Förenta staterna steg BNP under föregående år med hela 3,9 %. Arbetslösheten låg under den nivå som, åtminstone tidigare, ansetts vara förenlig med icke accelererande löneökningar. Inflationen var stabil och låg och produktivitetstillväxten var god. På ett antal områden är dock utvecklingen oroande. Aktiekurserna har stigit mycket kraftigt under de senaste åren, bytesbalansunderskottet har successivt vuxit, hushållens sparande har minskat till mycket låga nivåer och investeringarna har ökat i en takt som knappast är långsiktigt hållbar. Prognosen utgår från en utveckling där dessa obalanser gradvis minskar genom att tillväxten i den privata konsumtionen avtar och ökningstakten i investeringarna dämpas. Under dessa förutsättningar bedöms tillväxten i år uppgå till 3,0 % för att minska till 2,2 % år 2000.

Utvecklingen i Japan och i de krisdrabbade länderna i Sydostasien är fortfarande svårbedömd. Prognosen baseras på att en försiktig återhämtning i dessa länder inleds under slutet av 1999. I Sydkorea och Thailand har en viss återhämtning redan inletts. Det fortsatta konjunkturförloppet i Japan är fortfarande mycket ovisst. Utfallet från nationalräkenskaperna för det fjärde kvartalet visade att BNP föll med 0,8 % i förhållande till det tredje kvartalet. Därmed har BNP minskat fem kvartal i följd. För att vända utvecklingen måste förtroendet hos hushåll och företag återvända. En viktig förtroendeskapande åtgärd är att saneringen av den finansiella sektorn fullföljs.

Även Ryssland och de latinamerikanska ekonomierna har drabbats hårt av turbulensen på de finansiella marknaderna. I Brasilien har stora kapitalutflöden tvingat fram en mycket stram penningpolitik och en kraftig depreciering av realen. I Ryssland väntas BNP falla med 5 % i år, vilket kan få negativa återverkningar för de baltiska staterna och övriga transitionsekonomier.

Tabell 1.1 Prognosförutsättningar

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
BNP OECD ¹	3,0	2,3	1,9	2,0	2,2	2,3
KPI OECD ¹	2,0	1,4	1,4	1,5	1,5	1,6
Timlön, kostnad ¹	4,5	3,6	3,0	3,2	3,0	3,0
Dollarkurs (SEK) ²	7,7	8,0	7,9	7,6	7,3	7,1
TCW-index ²	120,5	123,3	122,7	119,9	118,5	118,0
Tysk långränta ³	5,7	4,6	4,0	4,2	4,4	4,6
Svensk långränta ³	6,6	5,0	4,3	4,4	4,6	4,8
Svensk kortränta ⁴	4,3	4,3	3,2	3,3	3,6	4,0

¹ Årlig procentuell förändring, BNP OECD och KPI OECD avser OECD-16

² Årsgenomsnitt

³ 10-års statsobligation, årsgenomsnitt

⁴ 6-månaders statsskuldsväxel, årsgenomsnitt

Källor: OECD, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Räntor, inflation, valutor och löner

Efter höstens finansiella turbulens har utvecklingen på de svenska kapital- och aktiemarknaderna stabiliserats. Den svenska 10-årsräntan låg i slutet av januari under 4 % – en nivå som bedömdes vara orealistisk för ett antal år sedan. Statistik som visat på en oväntat stark utveckling av den amerikanska ekonomin har dock sedan resulterat i en internationell uppgång i de långa räntorna. Under återstoden av 1999 förutses långräntan fluktuera kring dagens nivåer för att därefter, när den europeiska konjunkturen stärks, gradvis stiga till 5 % i slutet av 2002. Att 10-årsräntan på lång sikt inte bedöms överstiga 5 % är en konsekvens av de sanerade offentliga finanserna och av att Riksbankens inflationsmål har vunnit allmänhetens förtroende. Inflationsförväntningarna kan därför även framdeles förutsättas ligga i linje med inflationsmålet. Skillnaden mellan svenska och tyska långräntor bedöms kunna krympa till 0,2 procentenheter.

På grund av den ekonomiska avmattningen och det låga inflationstrycket i Euroområdet har det antagits att den Europeiska centralbanken (ECB) sänker styrräntan under året. Osäkerheten vad gäller ECB:s överväganden avseende inriktningen på penningpolitiken är dock betydande.

I Sverige föll priserna under loppet av 1998. Till följd av det låga inflationstrycket har Riksbanken sänkt den s.k. reporäntan från 4,35 % i början av juni 1998 till 2,90 % i mars i år. Inflationen, mätt med förändringen i konsumentprisindex (KPI), förväntas ligga runt 0,5 % i slutet av innevarande år och därefter öka till ca 1 % i slutet av nästa år.

Tabell 1.2 Nyckeltal

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
KPI, dec-dec	1,9	-0,6	0,5	0,9	2,0	2,0
NPI, dec-dec	-0,9	-1,4	-1,4	0,0	-	-
Disponibel inkomst ^{1,6}	-1,7	2,6	3,6	1,8	3,6	3,0
Sparkvot (nivå) ⁶	0,8	1,2	2,1	1,6	3,3	4,3
Industriproduktion ¹	5,4	4,3	2,0	4,0	3,3	3,5
Relativ enhetsarbetskostnad i industrin ¹	-4,2	-1,4	-1,8	0,1	-	-
Sysselsättning ²	-1,0	1,5	1,4	0,6	0,9	0,8
Öppen arbetslöshet ³	8,0	6,5	5,8	5,4	5,1	5,0
Arbetsmarknadspolitiska åtgärder ³	4,3	3,9	3,6	3,6	3,5	3,5
Handelsbalans ⁴	141	140	135	137	150	164
Bytesbalans ⁵	2,9	2,1	1,3	1,5	1,7	2,1
Offentliga sektorns finansiella sparande ^{5,6}	-1,1	2,2	1,8	2,1	2,0	2,0

¹ Årlig procentuell förändring

² Antal personer, årlig procentuell förändring

³ Andel av arbetskraften

⁴ Miljarder kronor

⁵ Procent av BNP

⁶ För åren 2001 och 2002 avses värden efter beräkningsteknisk överföring till hushåll

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen, Riksbanken och Finansdepartementet

Prismått som exkluderar effekterna av ändrade indirekta skatter och subventioner samt räntekostnader för egna hem, väntas ligga strax över 1 % såväl i år som nästa år.

Den låga inflationen förklaras av den internationella prispressen, nedväxlingen av den svenska löneökningstakten och ett antal år med god produktivitet utveckling. I prognosen antas att penningpolitiken anpassas så att inflationen i slutet av år 2001 uppgår till 2 % för att sedan ligga på denna nivå även 2002.

Trots de senaste årens mycket gynnsamma utveckling av den svenska ekonomin med låg inflation, bytesbalansöverskott, förbättrade offentliga finanser och en god produktivitet utveckling, var den svenska kronan svag under stora delar av hösten 1998. I decemberprognosen framhölls kronans fortsatta utveckling som en betydande osäkerhetsfaktor. Kronan har därefter apprecierat i linje med det växelkursantagande som då gjordes. I föreliggande prognos har antagits att kronan fortsätter att appreciera, för att på några års sikt ligga på 118, mätt som TCW-index. Kronan bedöms också appreciera till 8,70 mot euron.

Tabell 1.3 Försörjningsbalans

	Miljarder kronor 1998	Årlig procentuell förändring						
		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Privat konsumtion	952	1,3	2,0	2,6	2,6	2,4	1,8	1,8
Offentlig konsumtion	466	-0,2	-2,1	1,9	1,0	1,0	0,9	0,2
Stat	143	-0,6	-5,0	3,2	1,0	0,5	0,5	0,5
Kommun	324	0,0	-0,7	1,3	1,0	1,1	1,1	0,1
Bruttoinvesteringar	261	3,7	-4,8	9,6	4,8	5,4	4,6	4,6
Näringsliv exkl. bostäder	203	4,7	-0,1	10,7	4,4	4,1	2,4	2,5
Bostäder	25	13,1	-25,7	5,1	12,1	17,8	22,0	20,0
Myndigheter	32	-8,0	-9,4	6,4	1,5	2,8	1,5	0,1
Lagerinvesteringar ¹	12	-1,1	0,7	0,3	-0,7	0,2	0,0	0,0
Export	810	6,1	12,8	7,3	3,6	5,7	5,2	5,1
Import	698	3,7	11,7	11,0	2,9	6,7	4,9	4,5
BNP	1804	1,3	1,8	2,9	2,2	2,6	2,5	2,5

¹ Förändringstalen är uttryckta i procent av BNP föregående år
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Det preliminära löneutfallet för 1998 registrerar ökning av timlönerna med 3,2 % exklusive en del retroaktiva löneutbetalningar framför allt från offentliga myndigheter. När dessa löneutbetalningar har fångats upp av lönestatistiken väntas den registrerade löneökningstakten uppgå till 3,6 %, vilket motsvarar en genomsnittlig löneglidning på 0,8 procentenheter. Detta är en något lägre löneglidning än genomsnittet under 1990-talet, men är samtidigt hög med tanke på nivån på arbetslösheten och att priserna har ökat betydligt mindre än vad som förväntades vid tidpunkten för 1998-års avtalsrörelse. Den faktiska reala löneökningen avviker därmed ganska kraftigt från den av parterna förväntade reallöneökningen vid tidpunkten för 1998 års avtalsrörelse. I år och nästa år väntas lönerna öka med 3,0 % respektive 3,2 %. Löneglidningen antas uppgå till 0,6 % i år och till 0,5 % nästa år. För åren 2001 och 2002 finns nästan inga löneavtal. De totala löneökningarna per år antas då uppgå till 3 %.

Försörjningsbalansen

År 1998 var ett bra år ur svensk exportsynpunkt. Varuexporten ökade med drygt 7 %. Detta var något överraskande med tanke på Asienkrisen och den därmed sammanhörande nedgången av den globala tillväxten. Den svenska exporten till den krisdrabbade Asienregionen föll visserligen med knappt 25 % i värdetermer, vilket drog ned den svenska exporttillväxten med ca 2 procentenheter. Samtidigt kompensades detta av att exporttillväxten till EU-området utvecklades

mycket starkt. I år är bilden den motsatta – en svag europeisk konjunktur försämrar exportförutsättningarna. Svensk export drabbas extra hårt av att konjunkturen är särskilt svag i Tyskland, Storbritannien, Norge och Danmark, som tar emot drygt en tredjedel av svensk varuexport. Eftersom en stor andel av svensk export består av investeringsvaror och den europeiska investeringskonjunkturen förväntas vara svag i år, försämrar förutsättningarna för den svenska exporten ytterligare. Att en exportavmattning är förestående syns tydligt i statistik över exportorderingången och i Konjunkturinstitutets industribarometer. Den antagna förbättringen av det internationella konjunkturläget innebär att utsikterna för svensk export ljusnar år 2000. Sammantaget beräknas tillväxten i varuexporten minska från drygt 7 % år 1998 till ca 3,5 % år 1999. År 2000 sker en återhämtning och varuexporten väntas öka med ca 5,5 %.

Varuimporten ökade med knappt 12 % år 1998. Importen ökar i genomsnitt avsevärt snabbare än BNP, vilket beror på en tilltagande handelsspecialisering. Importtillväxten under 1998 var dock ovanligt stark i förhållande till den uppnådda BNP-tillväxten. En delförklaring till detta är att exporten, som har ett högt importinnehåll, och importtunga investeringar, exempelvis maskininvesteringar, ökade kraftigt under fjolåret. I år väntas istället en relativt måttlig tillväxt av exporten och av investeringar med ett högt importinnehåll. Varuimporten beräknas därför endast öka med 2,5 % i år. År 2000 förutses

varuimporten normaliseras och öka med ca 6,5 %.

Trots att exporten i år väntas växa något snabbare än importen förutses handelsbalansöverskottet minska något. Förklaringen ligger i att den vikande efterfrågan för svenska exportvaror väntas tvinga svenska exportföretag till att sänka sina priser relativt kraftigt medan importpriserna antas stiga något. Exporten och importen av tjänster antas följa ungefär samma mönster som exporten och importen av varor, dvs. mattas av kraftigt i år för att sedan återigen öka snabbare.

Investeringsstillväxten var mycket stark 1998. I år dämpas tillväxten och investeringarna väntas stiga med ca 5 % både i år och nästa år. Investeringsförloppen är dock ganska olika i olika sektorer. Inom industrin väntas investeringarna minska i år till följd av försvagningen av den internationella industrikonjunkturen. Investeringarna antas falla kraftigt i basindustrin men utvecklas relativt väl inom expansiva branscher som teleproduktindustrin och läkemedelsindustrin. Nedgången i investeringsaktiviteten begränsas dock av att den internationella konjunkturavmattningen antas bli kortvarig. Om så inte blir fallet är följaktligen risken för en betydligt sämre utveckling av industriinvesteringarna påtaglig.

Inom övrigt näringsliv steg investeringarna kraftigt under föregående år. I synnerhet var investeringsaktiviteten hög inom sektorer med en nära koppling till hushållens efterfrågan. Exempelvis steg investeringarna inom varuhandeln med 33 %. Investeringarna inom övrigt näringsliv väntas fortsätta öka med ca 7 % år 1999 och med ca 5 % år 2000. En låg vakansgrad i storstadsregionerna, stigande priser och en hög orderingång tyder på en stark nybyggnation av kommersiella fastigheter. En viss konjunkturdämpning kan förväntas i de industrirelaterade tjänstebanschererna även om anpassningen inför millennieskiftet bidrar till investeringsstillväxten.

Bostadsinvesteringarna ökade svagt under 1998, men nivån är fortfarande mycket låg och bostadsbeståndet krymper. Det låga ränteläget, stigande priser och fallande vakansgrader i tillväxtregionerna är tydliga signaler på att bostadsbyggandet kommer att öka. Statistik över orderstocken tyder också på en återhämtning. Det är i första hand byggandet av egna hem och bostadsrätter i storstäderna som ökar.

Utvecklingen av lagerinvesteringarna har ofta stor betydelse för hur tillväxten fördelas mellan olika år. Under första halvåret 1998 skedde en ofrivillig lageruppbbyggnad i industrin till följd av

vikande efterfrågan. En viss lageranpassning inleddes sedan under det andra halvåret. Lagerinvesteringarna kom för helåret att ge ett positivt bidrag till BNP-tillväxten på 0,3 procentenheter (eftersom lagerinvesteringarna har ett högt importinnehåll är den totala effekten på tillväxten dock lägre). I år förutses en mindre uppgång i lagren totalt sett. Lagerinvesteringarna år 1999 kommer ändå ligga på en avsevärt lägre genomsnittlig nivå än 1998, vilket resulterar i ett negativt tillväxtbidrag på motsvarande 0,7 % av BNP. Under år 2000 ökar lagren snabbare i takt med den ökande industriproduktionen och väntas då ge ett positivt tillväxtbidrag på 0,2 % av BNP.

Under 1998 ökade den privata konsumtionen med 2,6 %, vilket är den största ökningen på tio år. Under 1999 och 2000 väntas konsumtionen fortsätta att öka i ungefär samma takt. Grunden för en stabil konsumtionsstillväxt i hushållssektorn föreligger i form av en solid förmögenhetsställning, en god utveckling av de reala disponibla inkomsterna, en fortsatt gynnsam arbetsmarknadsutveckling, och en hög grad av framtidsoptimism vad beträffar den egna ekonomin. I år förväntas de reala disponibla inkomsterna öka med hela 3,6 % för att sedan växa med 1,8 % nästa år. Årets kraftiga disponibelinkomstökning beror dels på höga reallöneökningar till följd av låg inflation och dels på lägre skattebetalningar som andel av inkomsten. Hushållens konsumtion bedöms dock följa en jämnare utvecklingsbana, vilket innebär att sparkvoten tillfälligt ökar 1999. Konsumtionsstillväxten väntas försvagas något år 2000 på grund av att disponibelinkomsterna utvecklas svagare och av att hushållens uppdämda behov av att ersätta kapitalvaror gradvis minskar.

Under åren 2001 och 2002 beräknas den privata konsumtionen öka med knappt 2 % per år. För dessa år förutspås ansevära överskott i de offentliga finanserna. Det är rimligt att anta att hushållen får ta del av dessa överskott och planerar sin konsumtion därefter (även om det är osäkert i hur stor utsträckning och i vilken form överskotten kommer hushållen tillgodo). Beräkningstekniskt har överskott i de offentliga finanserna utöver 2 % av BNP, överförts till hushållen.

Den statliga konsumtionen steg med 3,2 % år 1998. Förbrukningen av varor och tjänster ökade med nära 9 %, medan nedgången i den statliga sysselsättningen fortsatte. Under perioden 1994-1997 minskade konsumtionen kontinuerligt med sammanlagt 4,5 %. En fortsatt återhämtning av

den statliga konsumtionen förutses under prognosperioden. Ökningen beräknas till 1 % i år och sedan till 0,5 % per år.

Den kommunala konsumtionen växte starkare än väntat förra året. Det var framför allt förbrukningen, det vill säga sektorns köp av varor och tjänster, som ökade. Denna utveckling tyder på att sektorn i viss utsträckning anlitat externa företag i stället för att nyanställa.

Under perioden 1999-2002 väntas den kommunala konsumtionen växa med i genomsnitt 0,8 % per år. Konsumtionstillväxten medger en sysselsättningsökning med i genomsnitt 9 000 personer per år och möjliggörs bland annat genom ökade skatteinkomster och högre statsbidrag. Sektorns finansiella sparande beräknas från och med nästa år bli tillräckligt stort för att kravet om ekonomisk balans skall kunna uppnås.

Tillväxtens och sparandets sammansättning

Under 1998 var tillväxtbidraget från inhemsk slutlig efterfrågan 3,6 procentenheter. Nettot av utrikeshandeln gav ett negativt tillväxtbidrag motsvarande 0,6 procentenheter (se tabell 1.4). Den inhemska efterfrågan väntas fortsätta ge stora positiva bidrag till tillväxten varje år fram till och med 2002, medan nettot av utrikeshandeln ger mindre men positiva bidrag. Utvecklingen av utrikeshandelns nettobidrag till tillväxten under 1998, 1999 och 2000 förklaras till stor del av importens kraftiga svängningar mellan åren. Fjol-årets starka importökning gjorde att tillväxtbidraget från utrikeshandeln blev negativt. Den kraftiga importavmattningen i år slår igenom i ett positivt nettobidrag. År 2000 växer importen snabbare än exporten, vilket gör att tillväxtbidraget från utrikeshandeln minskar igen, trots att tillväxten då är fyra tiondelar högre än 1999.

Tabell 1.4 Bidrag till BNP-tillväxt

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Privat konsumtion	1,0	1,3	1,3	1,2	0,9	0,9
Offentlig konsumtion	-0,5	0,5	0,2	0,2	0,2	0,0
Bruttoinvesteringar	-0,8	1,5	0,8	0,9	0,8	0,8
Lagerinvesteringar	0,7	0,3	-0,7	0,2	0,0	0,0
Export	5,1	3,2	1,6	2,7	2,5	2,5
Import	-3,8	-3,9	-1,1	-2,6	-2,0	-1,9
Netto utrikeshandel	1,3	-0,6	0,5	0,1	0,6	0,7
BNP	1,8	2,9	2,2	2,6	2,5	2,5

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Tabell 1.5 Sparandets sammansättning

Procent av BNP

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Bruttosparande	17,0	17,6	16,2	16,9	17,4	18,2
Realt sparande	14,1	15,1	14,8	15,4	15,7	16,1
Fasta investeringar	13,7	14,4	14,8	15,2	15,5	15,8
Lagerinvesteringar	0,4	0,7	0,0	0,2	0,2	0,2
Finansiellt sparande	2,9	2,4	1,5	1,6	1,8	2,2
Offentlig sektor	-1,1	2,2	1,8	2,1	2,0	2,0
Hushåll	1,5	1,3	1,6	1,1	2,0	2,6
Företag	2,4	-1,1	-1,9	-1,6	-2,2	-2,4

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Det finansiella sparandet i den svenska ekonomin, vilket i stort överensstämmer med bytesbalansöverskottet, väntas uppgå till i genomsnitt knappt 2 % av BNP per år under prognosperioden. Även om det reala sparandet minskar något i år som andel av BNP, så ökar reala sparandets andel av BNP sett över hela prognosperioden. Trots att den privata konsumtionen bedöms kunna uppvisa stabila ökningstal kan såväl det reala sparandet som andel av BNP öka som Sveriges finansiella nettoställning mot omvärlden förbättras.

Arbetsmarknaden

Arbetsmarknaden utvecklades mycket starkt under 1998. Sysselsättningen ökade med 1,5 % och arbetslösheten föll med 1,5 procentenheter. En stor del av sysselsättningsökningen tillkom i den privata tjänstesektorn där 41 000 nya arbetstillfällens skapades. I kommunsektorn bröts den tidigare negativa utvecklingen och sysselsättningen steg med 19 000 personer i förhållande till 1997. Sysselsättningen har fortsatt att öka i snabb takt under inledningen av 1999. Den konjunkturavmattning som förutses under innevarande år väntas dock leda till att sysselsättningsstillväxten avtar i slutet av året. Inom industrin och de industrirelaterade tjänstesektorerna bedöms sysselsättningen minska under andra halvåret. Antalet nya lediga platser pekar också på en förestående sysselsättningsavmattning. I takt med att det internationella konjunkturläget förstärks år 2000 väntas sysselsättningen åter öka i något snabbare takt. Sysselsättningsuppgången nästa år begränsas dock av att de reala löneökningarna för åren 1998 och 1999 beräknas bli något högre än tidigare förväntat. Antalet arbetade timmar förutses öka något svagare än sysselsättningen bl.a.

på grund av att flera av de avtal som slöts våren 1998 inkluderade en arbetstidsförkortning.

Under åren 2001 och 2002 bedöms den svenska ekonomin kunna växa snabbare än den långsiktiga tillväxttakten genom att sysselsättningen ökar med knappt 1 % per år. Detta förutsätter dock att lönebildningen fungerar väl, så att lediga resurser på arbetsmarknaden kan tas i anspråk utan att det uppstår inflationsdrivande löneökningar. Sysselsättningstillväxten understöds av att regeringens utbildningssatsningar bidrar till att öka andelen utbildad arbetskraft, vilket bör underlätta rekryteringen av personal, och förslaget i vårpropositionen att införa en kraftig subvention till företag som anställer långtidsinskrivna. Sysselsättningsgraden för personer i reguljär sysselsättning mellan 20 och 64 år förväntas öka från 74,6 % år 1998 till 76,5 % år 2002. Regeringens mål är att sysselsättningsgraden år 2004 skall uppgå till 80 %.

Den goda sysselsättningsutvecklingen gör att den öppna arbetslösheten fortsätter att minska till 5,0 % år 2002. Storleken på den öppna arbetslösheten påverkas också av arbetsutbudet som normalt ökar när sysselsättningen stiger. I denna proposition föreslås ett antal åtgärder som påverkar arbetsutbudet. Antalet personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder minskar från och med i år, antalet platser i vuxenutbildningen (Kunskapslyftet) reduceras på sikt samtidigt som nya högskoleplatser tillkommer.

Den avmattning i industrikonjunkturen som väntas i år leder till en tillfällig nedgång i produktivitetstillväxten eftersom sysselsättningen reagerar med en viss eftersläpning på förändrad produktion. Av samma skäl stiger produktivitetstillväxten relativt kraftigt nästa år när konjunkturen förbättras. Näringslivets anpassningskostnader i samband med millennieskiftet kan också i någon mån minska produktivitetstillväxten innevarande år eftersom dessa kostnader inte leder till högre produktion. Den genomsnittliga produktivitetstillväxten mellan 1998 och 2002 är något lägre än vad historiska samband i förhållande till BNP-tillväxten visar. Tillväxten är med andra ord sysselsättningsintensiv vilket beror på att det är de inhemska delarna av den svenska ekonomin som växer starkt och då i synnerhet den privata tjänstesektorn.

Offentliga finanser

År 1998 uppgick den offentliga sektorns finansiella sparande till 39,5 miljarder kronor eller 2,2 % av BNP, enligt redovisningen i nationalräkenskaperna som exkluderar bokföringsmässiga effekter av bolagiseringen av AP-fondens fastigheter. Jämfört med motsvarande bedömning som gjordes i decemberprognosen förra året blev sparandet ca 10,5 miljarder kronor större. Det bättre utfallet beror i huvudsak på oväntat stora skatteinkomster i slutet av 1998.

Överskottet 1998 innebär att den offentliga sektorns finansiella sparande har förbättrats med knappt 60 miljarder kronor sedan 1997 och med nära 200 miljarder kronor från 1994. Som andel av BNP har sparandet vänts från ett underskott 1994 på 10,1 % till förra årets överskott på 2,2 %. Huvuddelen av denna förbättring är strukturell och kan jämföras med att konsolideringsprogrammet under perioden motsvarade 8 % av BNP.

Tabell 1.6 De offentliga finanserna

Procent av BNP

	1998	1999	2000	2001	2002
Inkomster	64,6	63,9	62,6	62,4	61,5
Utgifter	62,4	62,1	60,5	59,2	57,6
Finansiellt sparande före överföring	2,2	1,8	2,1	3,1	4,0
Beräkningsteknisk överföring				1,1	2,0
Finansiellt sparande efter överföring				2,0	2,0
Konsoliderad bruttoskuld efter överföring	75,4	67,6	62,2	54,2	51,0

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

I år beräknas det finansiella sparandet uppgå till 33,5 miljarder kronor eller 1,8 % av BNP. Skatterna som andel av BNP (skattekvoten) ligger kvar på 1998 års nivå, vilket beror på att årets skattesänkningar uppvägs av förskjutningar i skattebetalningar mellan åren. Nedgången i sparandet med 0,4 % av BNP från 1998 kan istället hänföras till att utgifterna exkl. räntor stiger som andel av BNP.

Det finansiella sparandet förstärks till ca 2 % av BNP år 2000 trots att skattekvoten sjunker. Förbättringen av sparandet beror på att utgifterna som andel av BNP minskar. Vid hittills

beslutade och föreslagna regler förstärks sedan sparandet åren 2001 och 2002 med ca 1 % av BNP per år. Förbättringen beror på en fortsatt nedgång av utgifterna som andel av BNP, medan skattekvoten är i stort sett oförändrad. Inkomsterna av räntor och utdelningar faller eftersom de finansiella tillgångarna minskar, främst genom AP-fondens överföringar till staten, men även till följd av försäljningar av statliga bolag. Inkomsterna från dessa försäljningar inräknas per definition inte i det finansiella sparandet. Däremot reduceras den offentliga skulden och ränteutgifterna när försäljningsinkomsterna används till amorteringar av statsskulden.

Det finansiella sparandet åren 2001 och 2002 överträffar målet på ett överskott på 2 % av BNP med ca 22 respektive 41 miljarder kronor. Dessa överskjutande överskott antas tillföras hushållssektorn så att saldomålet uppnås exakt (se tabell 1.6). Beaktas denna beräkningstekniska överföring uppnås en mer sannolik fördelning av det finansiella sparandet, vilket har betydelse för bl.a. prognosen för statsskulden och den privata konsumtionen. Frågan om hur eventuella framtida överskott skall fördelas mellan amorteringar och olika typer av utgiftshöjningar och skattesänkningar kommer att övervägas i framtida vår- och budgetpropositioner bl.a. med beaktande av då aktuellt och förväntat konjunkturläge.

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld har som andel av BNP sjunkit sedan 1995 och uppgick vid utgången av 1998 till 75,4% av BNP. Under prognosperioden minskar den även nominellt och understiger, även med den beräkningstekniska överföringen från offentlig sektor till hushållen, 60 % av BNP år 2001.

Nettoskulden, som är nettot av den offentliga sektorns samtliga finansiella tillgångar och skulder, sjunker i takt med de finansiella överskotten och de värdeförändringar som sker på tillgångar och skulder. I slutet av år 2002 beräknas nettoskulden uppgå till ca 0,5 % av BNP. Efter den omfördelning av sparandet från staten till ålderspensionssystemet som sker genom pensionsreformen kommer statsskulden åter att öka. Det underliggande lånebehovet år 2002, vid 2 % överskott i de offentliga finanserna, beräknas uppgå till 7 miljarder kronor.

De beräkningar av finanspolitikens inriktning som redovisas i kapitel 11 indikerar att finanspolitiken är expansiv i år och milt kontraktiv nästa år. Efter beaktande av de beräkningstekniska överföringarna bedöms finanspolitikens inriktning vara milt expansiv 2001 och neutral 2002.

2 Internationell utveckling

Den ekonomiska krisen i Asien har spritt sig och slagit hårt mot Ryssland och senast Brasilien. Detta har dämpat den internationella konjunkturen som förväntas vara fortsatt svag under innevarande år. På medellång sikt bedöms dock de gynnsamma makroekonomiska förutsättningarna med låg inflation och låga räntor bidra till att tillväxten i världsekonomin stärks. Turbulensen på de internationella finansiella marknaderna har avtagit och spridningseffekterna på den globala ekonomin till följd av den senaste utvecklingen i Latinamerika väntas bli relativt måttliga.

Den globala ekonomiska tillväxten förutses i år sjunka något till 2,3 %, medan den i OECD-området förväntas minska med knappt en halv procentenhet till 1,9 %.

I EU förutses BNP-tillväxten sjunka med en knapp procentenhet till 1,9 %. Under det andra halvåret förväntas dock den inhemska efterfrågan åter stärkas till följd av låga räntor, stigande realinkomster och en fortsatt stark framtidstro bland hushållen. Utvecklingen stimuleras också av en milt expansiv finanspolitik och gynnsamma monetära förhållanden, dvs. den sammantagna effekten på efterfrågan av ränte- och växelkursutvecklingen.

Tabell 2.1 BNP-tillväxt per region

Årlig procentuell förändring

	1998	1999	2000	2001	2002
Världen	2,4	2,3	3,1	3,5	3,5
OECD	2,3	1,9	2,0	2,2	2,3
EU	2,8	1,9	2,4	2,6	2,6
S.k. transitionsekonomier	-0,5	-0,9	1,4	2,6	2,9
Central- och Östeuropa	2,5	2,2	3,2	4,5	5,0
Ryssland	-4,6	-5,0	-1,0	0,0	0,0
U-länder	2,9	3,0	4,6	5,1	5,1
Afrika	3,4	3,2	5,1	5,3	5,0
Asien	3,0	4,5	5,3	5,9	5,9
Krisdrabbade asiatiska länder ¹	-8,2	0,2	4,6	5,3	5,8
Mellan och Sydamerika	2,2	-1,2	2,6	2,9	3,2

¹ Krisdrabbade asiatiska länder utgörs här av Filippinerna, Indonesien, Malaysia, Sydkorea och Thailand

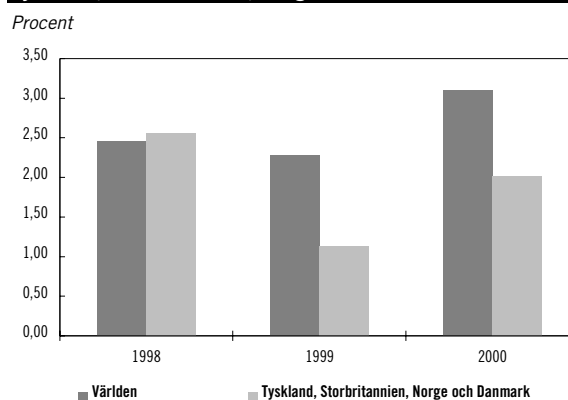
Källor: OECD, IMF och Finansdepartementet

Den starka konjunkturen i Förenta staterna förväntas dämpas något i år till följd av en svagare investeringstillväxt och en minskad privat konsumtion. I de krisdrabbade asiatiska länderna förutses en försiktig återhämtning i slutet av året.

Viktiga förutsättningar är dock att förtroendet bland japanska företag och hushåll börjar återvända och att saneringen av finanssektorn fullföljs på ett förtroendeingivande sätt.

I fyra av de viktigaste svenska exportmarknaderna, dvs. Tyskland, Storbritannien, Norge och Danmark, bedöms BNP-tillväxten sammantaget halveras under innevarande år. Dessa länder står för drygt en tredjedel av den totala svenska exportmarknaden. Världsmarknadstillväxten för svensk export förväntas därmed minska betydligt från knappt 7 % till knappt 4 % i år för att sedan öka till drygt 5 % nästa år.

Diagram 2.1 BNP-tillväxt i världen och sammantaget i Tyskland, Storbritannien, Norge och Danmark

Källa: Finansdepartementet

Det finns fortsatt en betydande osäkerhet i bedömningen av den internationella utvecklingen. En förnyad turbulens på de finansiella marknaderna och ökad protektionism skulle kunna bidra till en sämre utveckling för världsekonomin som helhet. I Förenta staterna utgör ökade obalanser i ekonomin en risk, men en bättre utveckling än den som förutses kan heller inte uteslutas.

2.1 Utvecklingen i Europa

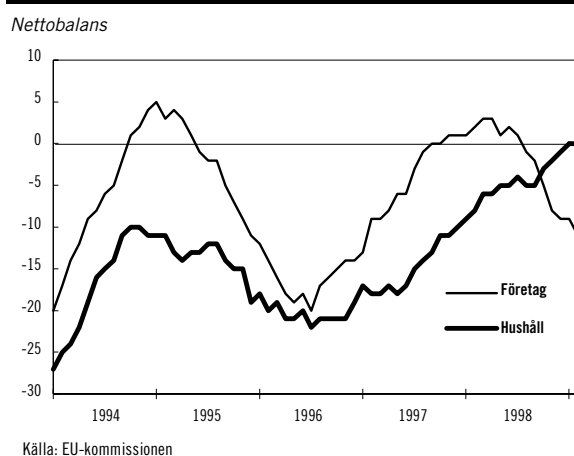
En tillfällig avmattning i euroområdet

Konjunkturen i euroområdet utvecklades starkt under det första halvåret 1998. Låga räntor och en positiv utveckling på arbetsmarknaden bidrog till en uppgång i inhemska efterfrågan, främst privat konsumtion. Samtidigt har bidraget från nettoexporten till BNP-tillväxten successivt avtagit under året, bl.a. som en följd av minskad efterfrågan i omvärlden.

Under senhösten mattades emellertid konjunkturen betydligt. Detta avspeglades i ett

snabbt fallande företagsförtroende, vikande orderingång samt avtagande industriproduktion. Lägre vinstförväntningar, bl.a. till följd av en internationell prispress, har bidragit till en dämpad investeringstakt. Skillnaderna mellan länderna inom euroområdet var dock stora. Den svaga utvecklingen var särskilt tydlig i Tyskland och Italien, medan ekonomierna i Spanien, Portugal, Irland och Finland fortsatte att växa starkt. I Frankrike, Nederländerna, Belgien och Österrike skedde en tydlig avmattning i exporttillväxten mot slutet av året, men denna nedgång tycks i stor utsträckning ha kompenseras av en stark utveckling av privat konsumtion.

Diagram 2.2 Företagens och hushållens framtidstro i euroområdet

Till en början var fallet i företagens framtidstro i euroområdet framförallt betingat av snabbt minskat förtroende inom exportsektorn, men mot slutet av året tycks också förväntningarna på hemmamarknaden ha minskat.

Samtidigt har konsumentförtroendet stigit kontinuerligt sedan i mitten av 1998 och uppvisar nu i flera länder historiskt höga nivåer. Detta gäller t.ex. i Tyskland och i Frankrike. Troliga förklaringar till detta är bl.a. en mer gynnsam utveckling på arbetsmarknaden samt stigande realinkomster.

Omvärldskrisen har haft en tydligt dämpande effekt på pris- och ränteutvecklingen i euroområdet. Inflationstakten uppgick i februari till 0,8 % på årsbasis. Under 1998 föll långa räntan sammantaget från drygt 5,4 % till knappt 4,0 %. Sedan årsskiftet har emellertid en viss uppgång kunnat noteras.

I ljuset av konjunkturavmattningen under hösten, den låga inflationstakten och låga inflationsförväntningar, genomfördes en samordnad styrräntesänkning i början av december 1998 och

sammantaget har styrräntan i euroområdet sänkts från knappt 4,0 % till 3,0 % under det senaste året.

Vid årsskiftet infördes den gemensamma valutan, euron. Euron har sedan årsskiftet – bl.a. till följd av konjunkturavmattningen i euroområdet samt de mer gynnsamma tillväxtutsikterna i Förenta staterna – försvagats tydligt mot den amerikanska dollarn och bedöms även ha försvagats i effektiva termer.

Sammantaget bedöms de monetära förhållandena ha lättat något under inledningen av 1999 jämfört med hösten 1998. Styrräntan förutses sänkas till 2,75 % under året, som en följd av konjunkturavmattningen och en förväntan om en fortsatt låg inflation.

Utsikterna för 1999 har i ljuset av avmattningen försämrats och tillväxttakten förutses nu avta från knappt 3 % 1998 till drygt 2 % 1999, bl.a. som en följd av en dämpad investeringsaktivitet och en fortsatt svag exportutveckling. Skillnaderna är emellertid stora mellan länderna. Avmattningen är särskilt tydlig i Tyskland där BNP-tillväxten bedöms avta till 1,5 %. Även i Italien förutses en fortsatt svag utveckling med en BNP-tillväxt på 1,7 %. I Frankrike, Nederländerna, Belgien och Österrike bedöms tillväxttakten avta till 2 – 2½ %, medan BNP-tillväxten bedöms överstiga 3 % i Spanien, Portugal, Irland och Finland. Efter flera år av i princip oförändrade enhetsarbetskraftskostnader i euroområdet förutses en viss ökning som, tillsammans med tydlig priskonkurrens på exportmarknaden, kan medföra en press på företagens vinstmarginaler. Detta väntas få en dämpande effekt på investeringarna. Samtidigt bedöms låga räntor och en milt expansiv finanspolitik inverka gynnsamt på den inhemska efterfrågan. Tillväxten av den privata konsumtionen bedöms komma att öka som en följd av stigande realinkomster och den starka framtidstron hos hushållen.

Trots avmattningen förutses en viss fortsatt nedgång i arbetslösheten under prognosperioden, bl.a. som en följd av offentliga sysselsättningsprogram i Tyskland och Frankrike.

Avmattningen i euroområdet bedöms dock vara av tillfällig natur och en återhämtning förutses under andra halvåret 1999. Under nästa år väntas tillväxttakten uppgå till 2½ %. Därefter förutses BNP växa med knappt 2¾ %, dvs. något över den uppskattade potentiella tillväxten eftersom det bedöms finnas viss ledig kapacitet.

Tabell 2.2 BNP-tillväxt, KPI och arbetslöshet

Årlig procentuell förändring

	1998	1999	2000	2001	2002
<i>BNP</i>					
OECD¹	2,3	1,9	2,0	2,2	2,3
Förenta staterna	3,9	3,0	2,2	2,4	2,5
Japan	-2,9	-0,6	0,5	0,8	1,1
EU	2,8	1,9	2,4	2,6	2,6
Tyskland	2,8	1,5	2,3	2,7	2,5
Frankrike	3,2	2,2	2,4	2,6	2,7
Italien	1,4	1,7	2,3	2,6	2,4
Storbritannien	2,3	0,6	1,7	2,2	2,3
Norden	3,0	1,9	2,2	2,4	2,6
Danmark	2,9	1,7	1,9	2,0	2,4
Finland	5,0	3,2	3,1	3,1	3,1
Norge	2,0	0,6	0,9	2,2	2,5
<i>Konsumentpriser</i>					
OECD	1,4	1,4	1,5	1,5	1,6
EU	1,7	1,3	1,6	1,8	1,8
Norden	1,3	1,5	1,7	1,8	1,8
<i>Arbetslöshet i procent av arbetskraften²</i>					
OECD	6,0	6,1	6,2	6,2	6,1
EU	10,6	10,5	10,4	10,1	9,9
Norden	6,6	6,3	6,0	5,7	5,5
<i>Världsmarknadstillväxt för svensk export</i>					
	6,8	3,8	5,2	6,3	6,7

¹ Med OECD-området avses här 16 länder: Förenta staterna, Japan, Tyskland, Frankrike, Italien, Storbritannien, Kanada, Belgien, Danmark, Finland, Nederländerna, Norge, Spanien, Schweiz, Sverige och Österrike

² Nationella definitioner

Källor: OECD och Finansdepartementet

Det finns en risk för en sämre utveckling än den som prognostiserats. En svagare efterfrågan i omvärlden eller ökad internationell prispress kan medföra att den väntade återhämtningen vad gäller exportutvecklingen fördröjs. Skulle utvecklingen på arbetsmarknaden bli svagare än vad som nu förutses kan detta påverka konsumentförtroendet i negativ riktning och därmed även tillväxtutsikterna. En mer gynnsam utveckling av privat konsumtion kan samtidigt inte uteslutas i och med den starka framtidstron bland hushållen.

Betydande avmattning i Storbritannien, Norge och Danmark

Det finns tydliga tecken på en avmattning i några av de viktigaste svenska exportmarknaderna utanför euroområdet, Storbritannien, Norge och Danmark. Till stor del kan avmattningen förklaras av att den ekonomiska politiken stramats åt

till följd av överhettningstendenser efter ett antal år med stark inhemsk efterfrågan. Dessutom har den kraftigt minskade efterfrågan i den asiatiska regionen inverkat negativt på exportutvecklingen. I Storbritannien har även det starka pundet dämpat exporten. Norge är världens näst största oljeexportör och det kraftigt sjunkande oljepriset har under förra året fått betydande effekter på konjunkturutvecklingen.

I Storbritannien har konjunkturer varit god de senaste sex åren. Under 1998 mattades BNP-tillväxten då bidraget från nettoexporten sjönk till följd av de senaste årens appreciering av pundet samt den svagare internationella utvecklingen. Den strama finans- och penningpolitiken bidrog samtidigt till att den inhemska efterfrågan försvagades tydligt i slutet av förra året. I år förutses BNP-tillväxten minska till 0,6 % som en följd av en fortsatt avmattning av den inhemska efterfrågan. En återhämtning av konjunkturer väntas 2000–2001 till följd av en förbättrad exportutveckling och en stärkt inhemsk efterfrågan stimulerad av lättare monetära förhållanden och en milt expansiv finanspolitik.

Efter en mycket hög BNP-tillväxt i Norge under de senaste åren förväntas en betydande avmattning av konjunkturer. Under det förra året sjönk oljepriset betydligt, vilket medfört produktionsbegränsningar och uppskjutna oljeinvesteringar. Prisfallet bidrog även till en försvagning av den norska kronan och penningpolitiken stramades åt avsevärt i syfte att stärka växelkursen. På senare tid har dock oljepriset stigit, växelkursen stärkts och styrräntan sänkts något. En restriktiv finanspolitik bidrog till att dämpa den inhemska efterfrågan som mattades mot slutet av förra året. Under innevarande år förutses den sammantaget strama ekonomiska politiken tydligt hämma den privata konsumtionen. Det relativt låga oljepriset medför en fortsatt svag exportutveckling och fallande investeringar. Sammantaget innebär detta att BNP-tillväxten bedöms sjunka till 0,6 % i år och därefter öka marginellt till 0,9 % år 2000. En mindre stram ekonomisk politik och en mer gynnsam utveckling inom oljesektorn bedöms bidra till att konjunkturer återhämtar sig år 2001.

Efter en längre period av stark ekonomisk tillväxt i Danmark förväntas en avmattning. Exportutvecklingen har försämrats bl.a. till följd av att lönekostnaderna ökat snabbare än i omvärlden. En stramare finanspolitik har bidragit till en kraftigt minskad framtidstro bland hushållen och den privata konsumtionen bedöms mattas av

under innevarande år. Sammantaget bedöms BNP-tillväxten sjunka till 1,7 % 1999. En återhämtning förutses i slutet av 2001 till följd av en ökad inhemsk efterfrågan som i sin tur förklaras av en mindre stram finanspolitik och en förbättrad internationell konjunktur.

2.2 Öväntat stark utveckling i Förenta staterna

I Förenta staterna har ekonomin fortsatt att utvecklas starkt. BNP steg under 1998 med 3,9 %, arbetslösheten föll till 4,5 % och inflationstakten uppgick till måttliga 1,6 %. Med stöd av en god realinkomstutveckling, stigande aktiepriser och en gynnsam sysselsättningsutveckling fortsatte den starka tillväxten av privat konsumtion. Kostnadseffekterna av de relativt höga löneökningarna har dämpats av en stark produktivitetstillväxt och de privata investeringarna ökade kraftigt under 1998, framför allt vad gäller informationsteknologi. Denna utveckling drevs, förutom av fallande relativpriser på kapital, av en stark inhemsk efterfrågan och låga finansieringskostnader för företagen. På grund av den betydande inhemska aktiviteten, en apprecierande dollar och den svaga utvecklingen i omvärlden reducerade nettoexporten BNP-tillväxten med ca 1½ procentenheter under 1998. Med hjälp av en rad styrräntesänkningar dämpades under hösten en hotande kreditåtstramning som riskerade att sprida sig till den reala ekonomin. Den gynnsamma ekonomiska utvecklingen och en stram finanspolitik genererade under 1998 ett budgetöverskott på drygt 1½ % av BNP.

Parallellt med den starka utvecklingen har ett antal obalanser utvecklats i den amerikanska ekonomin. Arbetslösheten ligger under den nivå som åtminstone tidigare ansetts vara förenlig med en låg inflation. En gradvis stigande arbetslöshet väntas under de närmaste åren då det förutses att penningpolitiken även fortsättningsvis bidrar till stabila priser. Det bör i detta sammanhang påpekas att tillfälliga faktorer till viss del ligger bakom den senaste tidens låga inflationstakt. Vidare ter sig aktiepriserna enligt de flesta bedömningar övervärderade. I kombination med en gradvis stigande sparkvot, vilken under 1999 var negativ, väntas dessa faktorer bidra till en avmattning av privat konsumtion. Även vad gäller de privata investeringarna finns tecken som tyder på en avmattning. På grund av den svaga

exportefterfrågan och en kraftig prispress har vinsterna i företagen fallit markant under senare tid. Även för innevarande år förutses en relativt svag vinstutveckling. Underskottet i bytesbalansen steg under 1998 till ca 2,7 % av BNP, vilket åtminstone på lång sikt medför ett ökat nationellt sparande och därmed minskad inhemsk efterfrågan. Som en följd av en relativt kraftig dämpning av investeringstakten och en viss avmattning av privat konsumtion bedöms tillväxten mattas under de närmaste två åren. Sammantaget bedöms BNP-tillväxten uppgå till 3,0 % 1999 och till 2,2 % år 2000. Därefter väntas en gradvis ökning mot potentiell tillväxt, dvs. omkring 2½ %. Penningpolitiken bedöms vara välbalanserad och ingen förändring av styrräntan på 4,75 % förutses i år.

Att bedöma omfattningen av och tidpunkten för konjunkturavmattningen är emellertid svårt. Å ena sidan kan den inhemska efterfrågan mattas av kraftigare än prognostiserat. Det låga privata sparandet och det stora bytesbalansunderskottet har ökat ekonomins känslighet för såväl inhemska som externa förtroendeförändringar. Mot bakgrund av de höga aktiepriserna utgör detta en risk för en svagare utveckling än väntat vad gäller privat konsumtion och investeringar. En sämre ekonomisk utveckling i Latinamerika än förväntat utgör ytterligare en risk. Å andra sidan har under 1999 olika indikatorer fortsatt att överraska positivt, vilket pekar på en fortsatt hög aktivitet under de närmaste månaderna. Faktorer som kan bidra till en bättre utveckling än väntat är en fortsatt sjunkande sparkvot hos hushållen, understödd av stigande aktiepriser. Ökad produktivitet och en minskad livslängd hos kapitalet kan också medföra en långsammare avmattning av investeringstakten än förväntat.

2.3 Utvecklingen i Asien och Latinamerika

Fortsatt recession i Japan

Den kraftiga recession som inleddes under 1997 fortsatte under hela 1998. Den för japanska förhållanden höga arbetslösheten på 4,3 % har resulterat i en minskad framtidstro bland de japanska hushållen. Även den långdragna hanteringen av banksektorns kreditförluster och osäkra fordringar har bidragit till den allmänna osäkerheten. Banksektorns problem innebär också att det blivit svårt för små- och medelstora

företag att erhålla krediter. Dessa faktorer har medfört, i kombination med en ogynnsam inkomst- och vinstutveckling, att den inhemska efterfrågan sjunkit markant. Nettoexportens bidrag till BNP blev negativt till följd av minskad avsättning i Asien. I avsikt att dämpa den ekonomiska nedgången lade den japanska regeringen fram två omfattande stimulanspaket under 1998 och anslog medel för att sanera finanssektorn. Centralbanken sänkte dagslåneräntan och vidtog därtill andra extraordinära åtgärder. Effekterna av omvärldskrisen och den svaga inhemska efterfrågan har under året lett till deflationstendenser.

Vissa tecken på en stabilisering av den privata konsumtionen kunde skönjas i slutet av 1998. Investeringarna i den japanska ekonomin fortsatte däremot att minska till följd av överkapaciteten i företagssektorn och av att de offentliga investeringarna inte fick väntad omfattning.

Under prognosperioden förutses en begränsad återhämtning. Både penningpolitiken och finanspolitiken förutses fortsatt att inriktas på att stimulera ekonomin. Vad gäller saneringen av finanssektorn har vissa framsteg gjorts, vilket kan ge positiv effekt på förtroendet hos företag och hushåll framöver. Företagen bedöms dock under 1999 fortsätta att dra ned på produktion och investeringar i syfte att anpassa lager och produktionskapacitet till efterfrågeläget. Arbetslösheten väntas därmed stiga något ytterligare. Den privata konsumtionen väntas dock öka något under andra halvan av 1999 till följd av ett uppdämt konsumtionsbehov. De offentliga investeringarna i regeringens stimulanspaket från november bidrar till en stabilisering av BNP-utvecklingen i början av 1999, varefter effekterna dock klingar av.

Näringslivets investeringar väntas minska under hela 1999 mot bakgrund av företagens kvarstående anpassningsbehov, men en försiktig återhämtning förväntas ske under nästa år. Den svagare exportefterfrågan i EU, och så småningom även den gångna höstens yenappreciering, gör att nettoexporten inte bedöms driva tillväxten under prognosperioden. Yenens appreciering väntas vidare tillsammans med den svaga efterfrågan bidra till en fortsatt stagnation. Sammantaget väntas BNP i år minska med 0,6 % för att år 2000 öka med 0,5 %.

Bedömningen av den japanska ekonomin omgärdas av betydande osäkerhet. En högre grad av tillförsikt inför framtiden bland företag och hushåll är avgörande för att en återhämtning skall

komma till stånd. Det förutsätter i sin tur politisk handlingskraft och kräver bland annat att saneringen av finanssektorn fullföljs på ett förtroendeingivande sätt. Japans export har dämpats av yenapprecieringen, försvagningen av konjunkturen i EU och den alltjämt svaga exportefterfrågan i Asien. Prognosen för exporten är därför i hög grad beroende av en fortsatt god konjunktur i Förenta staterna.

Tecken på viss återhämtning i de krisdrabbade asiatiska ekonomierna

Under de senaste månaderna har tecken på en stabilisering i de krisdrabbade asiatiska ekonomierna blivit allt tydligare i takt med att turbulensen på de finansiella marknaderna avtagit. Länderna i regionen befinner sig emellertid i olika stadier av ekonomisk återhämtning. Sydkorea och Thailand, som genomfört konkreta åtgärder för att reformera den finansiella sektorn, visar de tydligaste tecknen på återhämtning. Samtidigt fortsätter förtroendet för Malaysias och Indonesiens ekonomiska politik vara lågt, vilket medfört en fördröjning av återhämtningen i dessa länder.

För flertalet länder i regionen väntas BNP stabiliseras i år för att öka under nästa år. Återhämtningen väntas inledningsvis drivas av exporten. BNP i Sydkorea, Thailand, Indonesien, Malaysia och Filippinerna sammantaget väntas öka med 0,2 % i år och 4,6 % år 2000. Prognosen förutsätter att reformansträngningarna inom den finansiella sektorn fortsätter och att de inleds i företagssektorn.

Den ekonomiska tillväxten i Kina var fortsatt hög under 1998 bl.a. tack vare stora offentliga infrastrukturinvesteringar. Det finns dock problem inom den statliga företagssektorn och den finansiella sektorn är svag med skuldyngda banker. En annan osäkerhetsfaktor är om Kina skulle devalvera sin valuta och då särskilt vilka effekterna skulle bli på den asiatiska regionen. En fortsatt ekonomisk stagnation i Japan skulle också innebära att möjligheterna till en exportdriven återhämtning i de asiatiska ekonomierna minskar.

Ökad oro i Latinamerika

Den internationella finanskrisen har påverkat de latinamerikanska ekonomierna negativt genom ett minskat inflöde av kapital från utländska investerare, vilket resulterat i försvagade växelkurser, en stramare penningpolitik och högre räntor. Dessutom har prisfall på ett antal råvaror som utgör viktiga exportvaror drabbat flera ekonomier

allvarligt. Mot slutet av förra året utsattes den brasilianska valutan för spekulativa attacker och i januari tvingades myndigheterna låta valutan flyta fritt. Efter att först ha förlorat drygt en tredjedel av sitt värde stabiliserades valutan. Nu väntar en stramare ekonomisk politik i överenskommelse med IMF. Utvecklingen i Brasilien inverkar negativt på regionen i övrigt, bl.a. via handelseffekter. För regionen som helhet förväntas BNP minska med 1,2 % i år för att där efter öka med 2,6 % nästa år.

2.4 Utvecklingen i Ryssland och i övriga Östersjöområdet

Den förhållandevis gynnsamma utvecklingen i Ryssland fram till mitten av 1998 avbröts i samband med den finansiella krisen. Valutan har försvagats och inflationen tagit fart vilket i sin tur har medfört kraftigt sjunkande realinkomster. Ett bytesbalansöverskott har uppstått på kort tid och är en följd av den pågående anpassningen till sviktande externfinansiering och stora återbetalningar på utlandsskulden. BNP väntas sjunka med 5,0 % 1999 och med 1,0 % år 2000.

Till följd av krisen i Ryssland dämpades konjunkturen i Baltikum i slutet av förra året. Alla de tre baltiska länderna, men i synnerhet Litauen, har stora underskott i bytesbalansen. BNP-tillväxten förväntas sjunka från drygt 4 % till omkring 3 % i år. Estland uppvisar den starkaste ekonomiska utvecklingen.

Även i Polen, som uppvisat den bästa utvecklingen bland transitionsekonomierna under de senaste åren, dämpades konjunkturen under det förra året. Denna utveckling förväntas under innevarande år fortsätta till följd av en minskad efterfrågan i EU och Östersjöregionen inklusive Ryssland. Det växande bytesbalansunderskottet utgör en oroskälla. BNP-tillväxten förväntas bli drygt 4 % i år.

2.5 Den svenska världsmarknadstillväxten

Förutsättningarna för den svenska exporten bedöms ha försämrats betydligt under det senaste halvåret. Världsmarknadstillväxten, som utgör ett handelsviktat genomsnitt av importtillväxten av bearbetade varor i Sveriges viktigaste avsättningsmarknader, bedöms minska från knappt 7 % förra året till knappt 4 % i år. Nästa år förväntas dock en viss återhämtning i takt med en starkare internationell konjunktur och världsmarknadstillväxten förutses öka till drygt 5 %. Förklaringen till den sämre utvecklingen i år ligger främst i en förväntad konjunkturavmattning i Europa och i synnerhet i några av de viktigaste exportmarknaderna Tyskland, Storbritannien, Norge och Danmark. Detta kompenseras bara delvis av en fortsatt stark konjunkturutveckling i Förenta staterna och en försiktig återhämtning i de krisdrabbade asiatiska länderna.

3 Kapitalmarknaderna

Den svenska räntenivån är unikt låg i ett historiskt perspektiv. Detta är ett resultat av ökad trovärdighet för den ekonomiska politikens inriktning på prisstabilitet, sunda offentliga finanser samt ett lågt internationellt inflationstryck. De svenska inflationsförväntningarna är låga för de kommande åren och har förankrats i linje med prisstabilitetsmålet. Riksbanken har under det senaste året kunnat lägga om penningpolitiken i en mer expansiv riktning.

Höstens turbulens på de internationella finansiella marknaderna har lagt sig. Den ökade stabiliteten har lett till minskade ränteskillnader mellan tillgångar med olika risk, bl.a. mellan svenska och tyska obligationer, och en förstärkning av den svenska kronan. På flera av världens aktiebörser har det skett en stark återhämtning efter de stora kursrasen under tredje kvartalet 1998.

Till följd av en global ekonomisk avmattning och dämpade inflationsförväntningar lades penningpolitiken i euroområdet och i Förenta staterna om i en mer expansiv riktning under andra halvåret 1998. Den trendmässiga nedgången i de internationella obligationsräntorna som inleddes 1995 har fortsatt under det gångna året. Sedan årsskiftet noteras emellertid en viss ränteuppgång. Detta gäller främst i Förenta staterna, vars ekonomi fortsatt att utvecklas oväntat starkt. Eurons försvagning mot dollarn under 1999 beror främst på att konjunkturutvecklingen är svagare i euroområdet än i Förenta staterna.

3.1 Utvecklingen i omvärlden

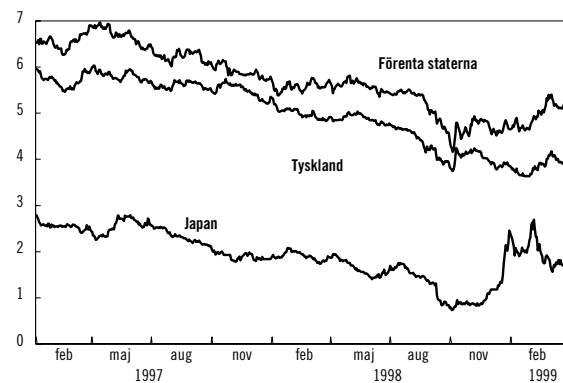
Höstens turbulens på de internationella finansiella marknaderna, som eskalerade när Ryssland i augusti beslöt att överge sin fasta valutakurs, har nu klingat av. Detta beror till stor del på den internationella beredskapen i form av bl.a. stödpaket från IMF till krisdrabbade regioner, penningpolitiska lättnader i en del länder och nationella reformer.

Händelserna i Ryssland fördjupade de redan tidigare uppkomna problemen i världsekonomin, vilka hade sitt ursprung i Sydostasien och Japan. Effekterna kunde utläsas i form av bl.a. kraftigt stigande ränteskillnader mellan tillgångar med olika risk och en försämring av likviditeten i marknaden.

De finansiella problemen spred sig till Brasilien, som i januari i år tvingades överge den fasta växelkursen för realen. För att hindra ett fritt fall för realen och för att motverka en alltför hög inflation stramades penningpolitiken åt. Vid utgången av första kvartalet 1999 hade realen stabiliserats och inflationen hade utvecklats gynnsammare än väntat. Centralbanken har därför kunnat sänka sin styrränta något.

Diagram 3.1 10-åriga statsobligationsräntor i Förenta staterna, Tyskland och Japan

Procent

Källa: Finansdepartementet

Efterfrågebortfallet från de drabbade ekonomierna har lett till en global ekonomisk avmattning. Tillsammans med ett lågt internationellt inflationstryck är långräntenivån i OECD-länderna nu historiskt låg.

Under hösten sänkte centralbanken i Förenta staterna, i tre steg, styrräntan med 0,75 procentenheter för att motverka riskerna för kraftig kreditåstramning och recession. Så sent som för några månader sedan fanns fortfarande förväntningar om att centralbanken skulle sänka räntan ytterligare.

De senaste tecknen på styrkan i Förenta staternas ekonomi – t.ex. stark BNP-tillväxt och en snabb återhämtning av aktiekurserna – har bidragit till att förväntningsbilden nu har ändrats. En del bedömare tror t.o.m. att en räntehöjning kan bli aktuell. Den starka konjunkturen och de ändrade förväntningarna har lett till att obligationsräntorna har stigit sedan årsskiftet. Ränteuppgången har i viss mån påverkat räntorna i Europa.

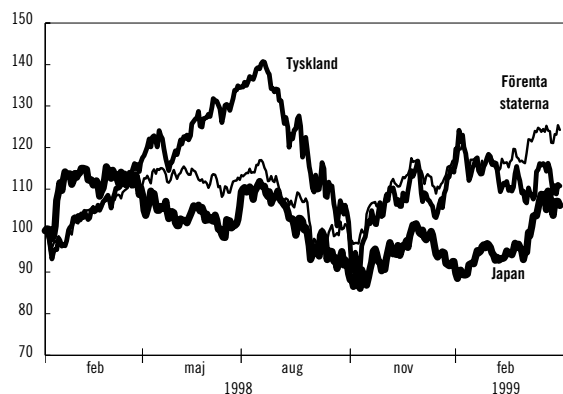
Japan fortsätter att tyngas av ekonomiska problem. Under hösten har ansträngningarna varit inriktade på att stimulera ekonomin, att minska risken för deflation och att komma till rätta med bankkrisen. Japans problem med att finansiera växande underskott i de offentliga finanserna har

lett till oro för att utbudet av obligationer skall öka i för snabb takt. Denna oro bidrog i slutet av förra året till en uppgång i de långa räntorna. Den alltmer expansiva penningpolitiken och ökningen av likviditet i ekonomin har på senare tid drivit ned de kortaste räntorna till nära 0 %. Även de långa räntorna har gått ned och yenen har försvagats något mot dollarn. Den japanska valutans instabila utveckling de senaste 6 månaderna illustreras av att den rört sig i ett så brett intervall som 110–135 yen per dollar.

Riskerna för nya internationella kriser med omfattande spridningseffekter via de finansiella systemen ter sig idag som mindre akuta än vad de var under andra halvåret 1998. Den s.k. flykten till kvalitet, där internationella placerare under förra hösten ändrade sammansättningen av sina portföljer till förmån för vad som uppfattades som säkrare tillgångar, har avtagit.

Diagram 3.2 Börsutvecklingen i Förenta staterna, Tyskland och Japan

Index 1998-01-03=100

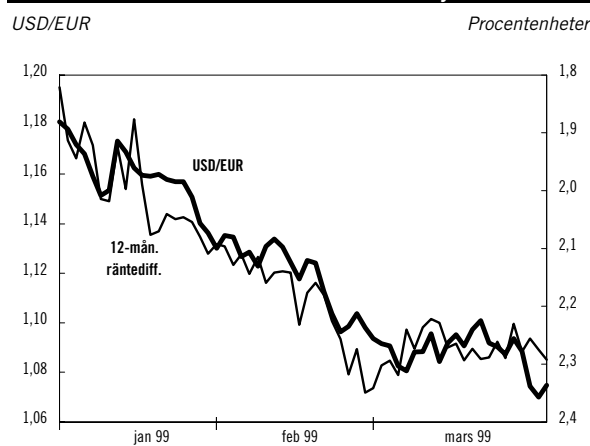

Återhämtningen på aktiebörserna efter det stora prisfallet under tredje kvartalet 1998 har varit anmärkningsvärd. Inte minst gäller det New York-börsen. Före höstens kursfall på aktiebörserna höjdes flera varningar för att aktiepriserna, särskilt i Förenta staterna, var för höga i förhållande till den reala ekonomiska utvecklingen och företagens förväntade vinster.

Efter centralbankens sänkningar av styrräntan har aktiepriserna i Förenta staterna nu stigit över de nivåer som gällde före höstens prisfall. Frågetecknen om hållbarheten i den höga värderingen av aktiekurserna i Förenta staterna har därmed åter aktualiserats. En kraftig nedgång i aktiepriserna skulle ytterligare kunna förstärka den globala avmattningen. Den starka produktivitet

vecklingen i Förenta staterna gör det emellertid svårt att värdera riskerna för en sådan utveckling.

Diagram 3.3 Dollarkursen mot euro och 12-månaders räntedifferens mellan Förenta staterna och Tyskland

Den 1 januari 1999 inleddes den tredje etappen av EMU. I samband med denna historiska händelse introducerades den nya valuta, euron. Euron kommer tillsammans med dollarn och den japanska yenen att vara en viktig reserv- och transaktionsvaluta på de internationella kapitalmarknaderna. Stora aktörer, inklusive centralbanker, förväntas successivt öka andelen euro i sina portföljer respektive valutareserver på bekostnad av t.ex. dollar.

Sedan starten av valutaunionen har euron försvagats mot dollarn som under 1999 har blivit allmänt starkare. De viktigaste förklaringarna till dollarns appreciering mot euron består i skillnader i konjunkturutveckling mellan euroområdet och Förenta staterna och en därmed sammanhörande förändring av förväntad penningpolitik.

3.2 Utvecklingen i Sverige

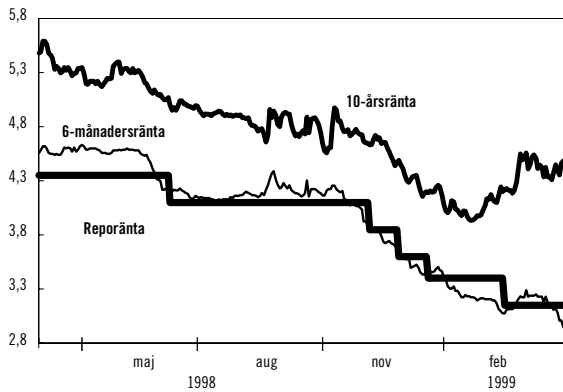
En ökad trovärdighet för den ekonomiska politikens inriktning på prisstabilitet, saneringen av de offentliga finanserna, låga inflationsförväntningar och ett lågt internationellt inflationstryck har lett till att den nedgång i svenska obligationsräntor som inleddes 1995 har fortsatt under 1998.

Räntan i mars 1999 på en 10-årig statsobligation var ca 1 procentenhet lägre än för ett år sedan. De korta räntorna har fallit ännu mer. Ränteskillnaden mellan en svensk och en tysk

10-årsobligation ligger på ca 0,4 procentenheter. Under hösten var denna differens tidvis mer än dubbelt så stor. Även ränteskillnaden mellan bostads- och statsobligationer har reducerats betydligt de senaste månaderna.

Diagram 3.4 Ränteutvecklingen i Sverige

Procent

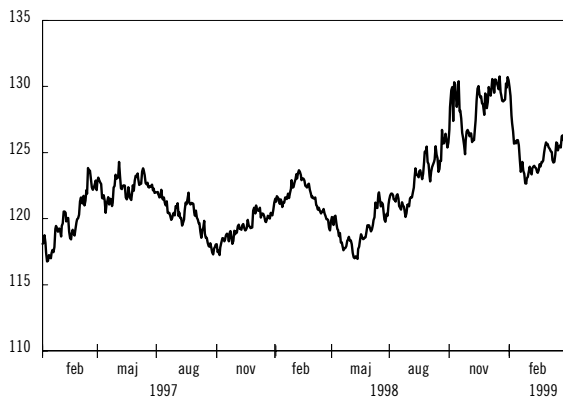

Källa: Finansdepartementet

Två viktiga institutionella reformer har genomförts på det ekonomisk-politiska området de senaste åren, vilket bidragit till att ytterligare förankra inflationsförväntningarna till låga nivåer. Det gäller dels den ökade självständigheten för Riksbanken tillsammans med ett lagfäst prisstabilitetsmål, dels den nya budgetprocessen.

Ett fallande inflationstryck och dämpade inflationsförväntningar har gjort att Riksbanken under det gångna året har kunnat lägga om penningpolitiken i en mer expansiv riktning. Sedan december 1998 har reporäntan sänkts med 0,7 procentenheter till 2,9 %, vilket är 1,45 procentenheter lägre än för ett år sedan och 0,1 procentenhet under ECB:s styrränta.

Diagram 3.5 Kronans utveckling, TCW-index

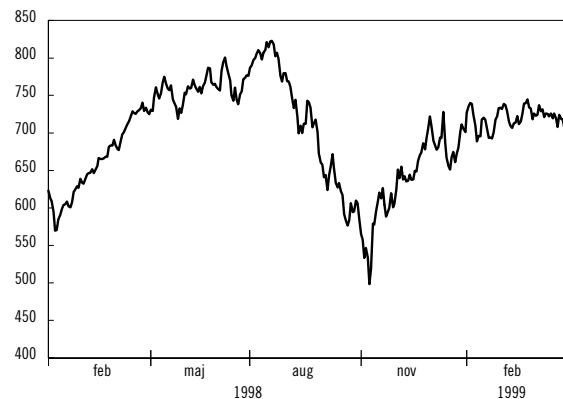
Källa: Finansdepartementet

Höstens internationella finansiella turbulens ledde till en ökad volatilitet i och en försvagning av

kronan i samband med att stora placerare valde att ändra sammansättningen av sina portföljer till förmån för vad man ansåg vara säkrare tillgångar, bl.a. tyska mark och dollar. Kronans volatilitet under senare år har emellertid inte varit större än för andra jämförbara valutor med rörlig växelkurs. I termer av det konkurrensvägda TCW-indexet och mot euron har kronan stärkts betydligt sedan årsskiftet. Kronapprecieringen beror bl.a. på att de finansiella marknaderna har stabiliserats och på att ekonomiska fundamenta är goda i Sverige.

Sverige har en rörlig växelkurs där penningpolitiken är inriktad på ett explicit inflationsmål på 2 % med ett toleransintervall på ± 1 procentenhet. Eftersom det inte finns något mål för växelkursen är det naturligt med temporära svängningar i kronans växelkurs. Den stabila ekonomiska utvecklingen i Sverige med relativt god tillväxt, låg inflation och bytesbalansöverskott skapar förutsättningar för en långsiktigt stabil valuta.

Diagram 3.6 Aktiekursutvecklingen på Stockholms fondbörs, OMX-index

Källa: Finansdepartementet

Aktiekurserna på Stockholms fondbörs i termer av OMX-index föll med 39 % under tredje kvartalet förra året. Kombinationen av global avmattning, försämrade vinstutsikter för företagen och ett förhöjt ränteläge bidrog till detta. Den gynnsamma utvecklingen under den första delen av 1998 innebar dock att aktiekurserna föll från höga nivåer. Efter höstens nedgång i aktiepriserna har det skett en mycket stark återhämtning på Stockholms fondbörs, som inneburit att aktiekurserna i mars 1999 i genomsnitt var ungefär i paritet med de nivåer som rådde för ett år sedan.

Tabell 3.1 Betalningsbalansens finansiella poster

Flöden, i miljarder kronor

	1997	1998
Bytesbalans	50,7	37,8
Kapitaltransfereringar	-0,3	5,6
Finansiell balans	-31,7	32,5
Direkta investeringar ¹	-13,1	-18,5
Portföljinvesteringar ¹	-139,7	-123,3
Räntebärande värdepapper ¹	-33,5	-61,4
I Svenska kronor ¹	-6,0	19,1
I utländsk valuta	-27,5	-80,5
Aktier	-106,2	-61,8
Svenska	-13,0	-2,8
Utländska	-93,2	-59,0
Finansiella derivat	15,9	-10,0
Övrigt kapital ¹	52,1	210,5
Valutareservens förändring	53,0	-26,2
Restpost	-18,6	-75,9

¹Begränsad jämförbarhet över tiden då definitionen ändrats i oktober 1997

Källa: Sveriges riksbank

Bytesbalansen visade betydande överskott såväl 1997 som 1998. Dessa överskott motsvaras per definition av olika icke handelsrelaterade kapitalflöden så att betalningsbalansen summerar till noll se tabell 3.1. För 1998 registreras fortfarande en relativt stor restpost, vilket gör att siffrorna får tolkas med stor försiktighet.

Portföljinvesteringarna gentemot utlandet gav 1998 ett fortsatt stort valutautflöde. Under 1997 översteg svenska placerares nettoköp av utländska aktier utländska placerares nettoköp av svenska aktier med ca 106 miljarder kronor. Detta utflöde hade under 1998 minskat till ca 62 miljarder kronor. Detta kan tolkas som att svenska placerares diversifiering av sina portföljer, i riktning mot ett större inslag av utländska innehav, har fortsatt under 1998. Under 1998, till skillnad från året innan, ökade utlänningars innehav av svenska statspapper. Svenska placerare har även fortsatt att sprida sina ränterisker genom att öka inslaget av utländska obligationer i sina portföljer under 1998.

Det sammantagna valutaflödet från bytesbalans, kapitaltransfereringar, direkta investeringar och aktietransaktioner kan tolkas som en indikation på flöden av mer fundamental karaktär såsom varuproduktion, långsiktiga investeringar eller diversifieringstrender. Detta flöde var under 1998 knappt -40 miljarder kronor, vilket är en minskning från knappt -70 miljarder kronor året innan.

3.3 Ränte- och valutakursantaganden

Ränte- och valutaantagandena är baserade på den förväntade ekonomiska utvecklingen i Sverige och i omvärlden. Den svenska bilden kännetecknas av låg inflation, inflationsförväntningar som ligger i linje med prisstabilitetsmålet, bytesbalansöverskott och överskott i de offentliga finanserna.

Tabell 3.2 Ränte- och valutakursantaganden

Värde vid respektive års slut

	1998	1999	2000	2001	2002
Reporänta	3,4	2,9	3,2	3,5	4,0
6-månaders ränta	3,5	3,2	3,5	3,8	4,2
5-årsränta	3,8	3,8	4,1	4,5	4,7
10-årsränta	4,2	4,4	4,5	4,7	5,0
10-årsdiff. Sv-Ty	0,4	0,3	0,2	0,2	0,2
6-mån. DEM EURIBOR	3,3	3,1	3,5	3,8	4,0
TCW-index	130	121	119	118	118
Dollar i kronor	8,05	7,80	7,50	7,10	7,10
Euro i kronor	9,50	8,80	8,70	8,70	8,70

Källor: Finansdepartementet och Sveriges riksbank

I ett medelfristigt perspektiv förväntas de korta och långa räntorna vara högre än idag. Den successiva uppgången antas ske parallellt med att den svenska och internationella konjunkturen stärks. Ränteuppgången bedöms dock bli förhållandevis måttlig. Skälet till detta är bl.a. att inflationstakten framgent, både i Sverige och internationellt, förväntas bli relativt låg då penningpolitiken utformas för att uppnå prisstabilitet. I slutet av 1999 antas den svenska tioårsräntan vara 4,4 %, medan den tyska antas vara 4,1 %. Detta innebär att ränteskillnaden mellan länderna då bedöms vara 0,3 procentenheter.

Den svenska reporäntan sänktes till 2,90 % i mars. I föreliggande kalkyl antas att inga ytterligare sänkningar av reporäntan sker. ECB antas sänka styrräntan till 2,75 % under 1999, främst på grund av den ekonomiska avmattningen och det låga inflationstrycket i euroområdet. De implicita terminräntorna har sedan starten av valutaunionen konsekvent indikerat en förväntad lättning i penningpolitiken i euroområdet.

Den gynnsamma ekonomiska utvecklingen i Sverige antas bidra till en förstärkning av kronan. TCW-index antas stärkas till 121 vid årets slut och i det medelfristiga perspektivet närma sig 118. Kronan antas appreciera mot euron till 8,80 i slutet av 1999 och till 8,70 på längre sikt.

4 Utrikeshandeln

Svensk export och import fortsatte att växa i hög takt under 1998. Exporten steg med 7,3 % då stark efterfrågan från Sveriges viktigaste handelsländer till stor del kompenserade exportbortfallet från krisdrabbade länder i Asien. Den internationella marknadstillväxten väntas bli mer dämpad under 1999 till följd av en svagare konjunkturfas på ett flertal svenska exportmarknader. En återhämtning med ökad investerings efterfrågan antas dock komma till stånd redan i slutet av innevarande år och skapa gynnsammare förutsättningar för svensk exportindustri.

Den totala importen ökade med 11 % 1998. Till stor del förklaras denna starka ökning av en hög tillväxt av export och maskininvesteringar, som båda har ett stort importinnehåll. Konjunkturavmattningen i industrin innebär att såväl importen av insatsvaror som importen av maskiner försvagas kraftigt i år. Därigenom begränsas den totala varuimporten. Nästa år tar importtillväxten fart igen när industrikonjunkturen stärks.

Bytesbalansens överskott motsvarade 1998 2,1 % av BNP, vilket är högt i ett historiskt perspektiv. Under år 1999 och 2000 väntas bytesbalansen uppvisa något lägre överskott, motsvarande 1,3 % respektive 1,5 % av BNP.

Utrikeshandelns bidrag till BNP-tillväxten blev under 1998 negativt på grund av den starka importen. I år beräknas bidraget bli positivt och uppgå till en halv procentenhet, för att nästa år minska då importen åter stärks. I ett medel fristigt perspektiv väntas nettoexporten bidra till tillväxten i något högre grad.

4.1 Varuhandeln

Den svenska varuexporten 1998

Svensk varuexport ökade under 1998 med 7,2 % enligt Statistiska centralbyråns nationalräkenskaper. Efterfrågan var fortsatt stark från viktiga handelsländer, vilket skapade goda förutsättningar för en hög svensk exporttillväxt. I OECD 14¹, som tar emot tre fjärdedelar av svensk export, var marknadstillväxten för bearbetade varor hela 9 %. Även i flera sydeuropeiska

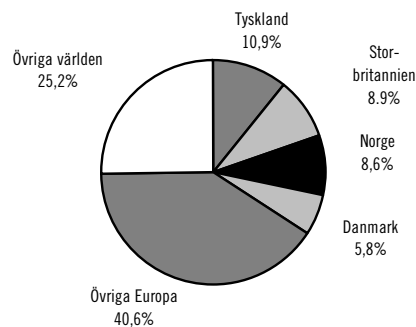
länder och i Irland ökade efterfrågan på svenska varor kraftigt. Till Europa som helhet och till Förenta staterna ökade varuexporten med 10 % i värde under förra året.

Exporten till Asien exklusive Mellanöstern föll med 23 % i värde under 1998, vilket minskade den totala exportens värdetillväxt med ca 2 procentenheter. Det kraftiga fallet förklaras av att svensk export till regionen i huvudsak är inriktad på investeringsvaror, för vilka efterfrågan under recessionen varit mycket svag. Även till Ryssland samt till flera länder i Latinamerika föll exportens värde avsevärt under 1998.

Till följd av det globala utbudsöverskott som uppstod i samband med Asienkrisen utvecklades exporten av basindustriprodukter svagt. Investering- och konsumtionsvaror mötte däremot totalt sett en högre efterfrågan. Starkast utveckling visade sektorer som telekommunikation, läkemedel och transportmedel.

Sammantaget var den svenska exportens marknads- och produktinriktning gynnsam under 1998. En stark konjunktur i viktiga handelsländer, i kombination med att efterfrågan steg relativt mer på investeringsvaror, medförde att svensk export ökade mer än världsmarknadstillväxten på bearbetade varor. Låga relativpriser, vars utveckling diskuteras närmare i kapitel 5, bidrog också till att stärka exporttillväxten.

Diagram 4.1 Svensk varuexport, geografisk fördelning

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

¹ I OECD 14 inkluderas inte Sverige och Spanien, till skillnad från OECD 16. I kapitel 2 ges en definition av OECD 16.

Tabell 4.1 Export och import av varor och tjänster

	Miljarder kronor			Procentuell volymutveckling			Procentuell prisutveckling				
	1998	1998	1999	2000	2001	2002	1998	1999	2000	2001	2002
Varuexport	675,9	7,2	3,5	5,5	5,6	5,4	-0,9	-1,4	-0,2	0,7	1,5
Bearbetade varor	590,4	8,6	3,8	6,0	5,9	5,7	-0,1	-1,2	-0,5	0,7	1,5
Tjänsteexport	134,6	8,1	4,0	7,0	3,5	3,5	-0,3	-0,3	-1,5	1,5	2,0
Total export	810,4	7,3	3,6	5,7	5,2	5,1	-0,8	-1,2	-0,4	0,8	1,6
Varuimport	544,9	11,8	2,5	6,4	5,0	4,6	-3,1	0,9	-0,2	0,7	1,7
Bearbetade varor	447,2	13,5	2,7	7,5	5,1	4,5	-1,7	1,4	-0,8	0,7	1,5
Tjänsteimport	152,9	7,6	5,0	8,0	4,5	4,5	4,5	2,0	0,0	2,0	2,2
Total import	697,9	11,0	2,9	6,7	4,9	4,5	-1,7	1,3	-0,1	1,0	1,8

Anm: Export och import av bearbetade varor är i tabellen redovisade enligt utrikeshandelsstatistiken
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Internationell marknadstillväxt 1999 och 2000

I år förutses marknadstillväxten för svensk export mattas av betydligt. Flera av Sveriges viktigaste handelsländer väntas gå in i en svagare konjunkturfasa. Detta gäller bl.a. Tyskland, Storbritannien, Norge och Danmark. Som framgår i diagram 4.1, står dessa fyra länder tillsammans för över en tredjedel av svensk export. Sveriges marknadsinriktning, som var fördelaktig under 1998, bedöms därmed bli ogynnsam under innevarande år.

Utöver exportbortfallet från viktiga handelsländer väntas efterfrågan i Asien vara fortsatt svag under större delen av 1999. Den senaste utvecklingen i Latinamerika väntas dock få relativt begränsade direkta handelseffekter för Sverige, då regionens andel av svensk export uppgår till mindre än 3 %. Svenska exportörer av stål och pappersmassa kan emellertid komma att drabbas av att den brasilianska valutans kraftiga depreciering ökat Brasiliens konkurrenskraft på världsmarknaden.

Bilden av försämrade förutsättningar för svensk exportindustri bekräftas av det betydande fall i exportorderingsgången som syns i SCB:s statistik och Konjunkturinstitutets industribarometer under senare delen av 1998 och inledningen av 1999. Den svaga exportorderingsgången förväntas till följd av leveransernas eftersläpning leda till minskad exporttillväxt under första halvåret 1999.

Fortsatt god tillväxt i Förenta staterna och vissa länder i Europa som Spanien och Finland kompenserar till viss del de negativa effekterna av den i övrigt försvagade marknadstillväxten. Sammantaget förutses den internationella marknadsefterfrågan för bearbetade varor öka med

knappt 4 % år 1999, vilket kan jämföras med knappt 7 % förra året.

Försvagningen av den internationella efterfrågan bedöms emellertid inte bli långvarig. Under senare delen av innevarande år antas konjunkturen på nytt stärkas på viktiga exportmarknader i Europa och en återhämtning inledas i Asien. Världsmarknadstillväxten beräknas därmed åter öka och uppgå till drygt 5 % nästa år. Osäkerheten avseende den internationella utvecklingen är dock stor, framför allt avseende tidpunkten för återhämtningen.

Svensk varuexport 1999–2000

Den internationella marknadstillväxten för bearbetade varor påverkar i hög grad svensk export. Efterfrågans produktsammansättning kan dock skilja sig åt under olika konjunkturfaser, vilket är en orsak till att exportutvecklingen avviker från marknadstillväxten. Till följd av att svensk exportindustri är inriktad på investerings- och insatsvaror bestäms exporten till stor del av den internationella investerings- och lagercykeln, som ofta fluktuerar mer än övriga efterfrågekomponenter. Exporttillväxten tenderar därmed att minska mer än den totala internationella efterfrågan under lågkonjunkturer, men stiga snabbare då produktionen tar fart och behovet av kapacitetsutbyggnad ökar.

Den dämpade investeringskonjunkturen på Sveriges viktigaste exportmarknader under 1999 innebär att tillväxtutsikterna för svensk exportindustri försvagas. Under år 2000 väntas dock varuexportens sammansättning bidra till högre exporttillväxt, då efterfrågan på investerings- och insatsvaror stärks.

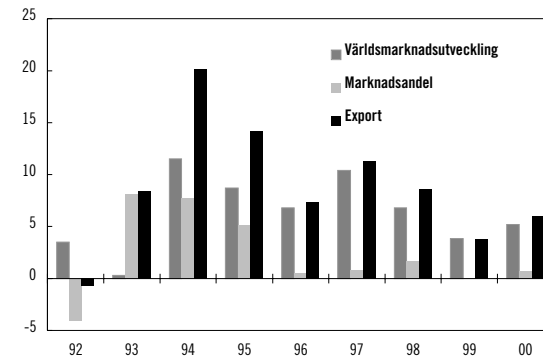
Svensk industristruktur har emellertid delvis förändrats i riktning mot minskad konjunkturkänslighet. Kunskapsintensiva branscher har växt snabbare än cykliskt betingade kapital- och arbetsintensiva delar av verkstads- och basindustrin. Mellan 1981 och 1998 har kapital- och arbetsintensiva branscher minskat sina respektive andelar från ca 25 % till ca 20 %. Under samma period ökade kunskapsintensiva branscher sin andel av varuexporten från 49 % till 59 %. Huruvida tidigare framgångar inom teleproduktindustrin kommer att fortsätta även i år, utgör ett osäkerhetsmoment i prognosen. Exporten av teleprodukter svarade under perioden 1996–1998 för en knapp tredjedel av den totala svenska exporttillväxten. Om efterfrågan på teleprodukter ökar lika kraftigt som under de senaste åren, kan den totala varuexporten öka mer än väntat under prognosperioden.

Under ett par år har svenska relativpriser sjunkit. Industrins produktivitet utveckling har varit god och den höga lönsamhetsnivån har skapat utrymme för svenska exportföretag att priskonkurrera. Detta bidrog under 1998 till att hålla försäljningsvolymerna uppe, trots vikande efterfrågan i vissa sektorer. Även under 1999 förväntas de låga relativpriserna i viss mån kunna motverka den försvagade internationella efterfrågan. År 2000 bedöms relativpriserna öka något, främst till följd av att kronan förväntas appreciera. Långsiktiga kontrakt för stora delar av industrin innebär dock att relativprisförändringar får effekt först med viss eftersläpning. De förbättrade utsikter till en högre svensk exporttillväxt som skapas av den stärkta internationella efterfrågan år 2000, stöds därmed fortfarande av de låga relativpriser som uppnått under 1997 och 1998.

Sammantaget väntas marknadstillväxt, varusammansättning och relativprisläge leda till att varuexporten stiger med 3,5 % år 1999 och med 5,5 % år 2000, vilket innebär en något lägre takt än marknadstillväxten under 1999, men något högre år 2000. Med en väl fungerande lönebildning ter sig konkurrenskraften god i ett medelsiktigt perspektiv och varuexporten antas därför fortsätta växa med drygt 5 % även 2001 och 2002.

Diagram 4.2 Svensk export, marknadsandelar samt världsmarknadsutveckling. Bearbetade varor

Procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet, OECD och Finansdepartementet

Svensk varuimport 1999–2000

Varuimporten ökade med knappt 12 % år 1998, vilket var en något starkare tillväxt än under 1997. Den höga importtillväxten beror till stor del på att exporten och maskininvesteringarna, vilka båda har ett högt importinnehåll, ökade kraftigt under föregående år. Även konsumtionen av varaktiga varor steg under 1998 och bidrog till den höga tillväxten av varuimporten.

Importinnehållet i den svenska efterfrågan har ökat mer än trendmässigt sedan 1992. Detta förklaras främst av att handelsspecialiseringen tilltagit, men till viss del även av ändrade konsumtionsmönster. Mer än 80 % av den totala svenska varuimporten kommer från EU och övriga Europa. Nästan hälften av varuimporten består av verkstadsprodukter och det är främst maskiner, apparater och fordon som importeras till Sverige. Den i särklass snabbast växande varugruppen är tele/radio/TV.

Importpriserna på bearbetade varor steg mot slutet av 1998, vilket kan förklaras av den svaga kronkursen. Under loppet av 1999 förväntas kronan appreciera avsevärt. Dessutom väntas de internationella prisökningarna bli små under 1999. Därigenom bedöms importpriserna på bearbetade varor gradvis falla under innevarande och nästa år.

Importen av bearbetade varor beräknas utvecklas svagt under 1999, till följd av en betydande avmattning av exporten och maskininvesteringarna. I år förväntas också den importkonkurrerande hemmamarknadsindustrin kunna försvara marknadsandelar genom fortsatta pris-sänkningar, vilket bidrar till en låg importtillväxt. År 2000 förutspås konjunkturläget åter förbättras. Tillväxten av export och maskininvesteringar tar fart igen, vilket leder till att importen stiger

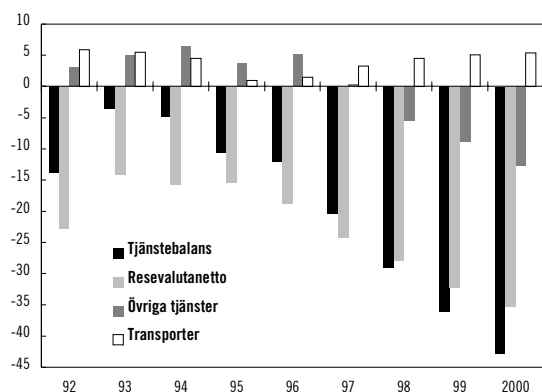
snabbare. Importen av bearbetade varor utgör merparten av den totala varuimporten, som beräknas stiga med 2,5 % år 1999 och med 6,4 % år 2000. År 2001 och 2002 förutspås den totala varuimporten växa i ungefär samma takt som varuexporten, dvs. med ca 5 % per år.

4.2 Tjänstehandeln

Handeln med tjänster utvecklades 1998 i lugnare takt än under året innan. Enligt nationalräkenskaperna ökade tjänsteexporten med 8 % medan tjänsteimporten ökade något långsammare. Till följd av att importerade tjänster blev dyrare relativt de exporterade, försämrades dock tjänstetotot avsevärt. Den stigande importen av affärstjänster och tekniska tjänster bidrog till att vända ett flerårigt överskott till ett underskott i handeln med s.k. "övriga tjänster". Resevalutanettots redan tidigare stora underskott steg ytterligare då svenskars utgifter i samband med utlandsresande ökade mer än utlänningars utgifter i Sverige.

Diagram 4.3 Tjänstebalansen

Miljarder kronor

Källor: Riksbanken och Finansdepartementet

Tjänstetotot väntas försämrats ytterligare under prognosperioden. Underskottet i posten resevaluta antas fortsätta att öka då hushållens reala disponibla inkomster stiger, vilket antas leda till ökat utlandsresande. Importen av tjänster relaterade till näringslivet bedöms också fortsätta växa mer än exporten under år 1999 och 2000. Sammantaget väntas exporten och importen av tjänster mattas av under 1999 för att åter ta fart år 2000 i samband med att industrikonjunkturen stärks. Prognosen avseende tjänstehandeln volym- och prisutveckling sammanfattas i tabell 4.1.

4.3 Bytesbalans och finansiellt sparande

Bytesbalansen uppvisade under 1998 ett betydande överskott motsvarande 2,1 % av BNP. Överskottet var dock lägre än under 1997, vilket till stor del förklaras av ett växande underskott i tjänstebalansen, men också av ett något lägre överskott i handelsbalansen.

Tabell 4.2 Bytesbalans och finansiellt sparande

Miljarder kronor

	1998	1999	2000	2001	2002
Handelsbalans	139,7	135,2	137,5	149,5	164,3
Varuexport	675,7	689,5	726,0		
Varuimport	535,9	554,3	588,5		
Tjänstebalans	-29,0	-36,1	-42,8		
Transporter	4,5	5,0	5,3		
Resevaluta	-28,0	-31,9	-35,4		
Övriga tjänster	-5,5	-9,2	-12,7		
Löner	-2,0	-2,2	-2,4		
Avkastning på kapital	-43,3	-42,6	-37,4		
räntor	-65,5	-63,0	-61,0		
direktinvesteringar	28,0	26,0	29,0		
aktieutdelningar	-5,8	-5,6	-5,4		
Löpande transfereringar	-27,6	-29,5	-26,7		
Bytesbalans	37,8	24,8	28,1	33,0	43,2
Kapitaltransfereringar	5,6	3,2	2,4		
Finansiellt sparande som andel av BNP¹	2,4	1,5	1,6	1,8	2,2

Anm: Bytesbalansen är enligt Riksbankens definition

¹ Finansiellt sparande utgörs av bytesbalansens och kapitaltransfereringarnas sammanlagda saldo

Källor: Riksbanken och Finansdepartementet

Under 1999 väntas handelsbalansens överskott fortsätta minska, trots att varuexporten förväntas öka mer i volym än varuimporten. Detta beror på att exportpriserna bedöms utvecklas betydligt svagare än importpriserna. Tjänstebalansens netto förväntas också försämrats, medan kapitalavkastningsnettot förbättras. År 2000 antas underskottet i tjänstebalansen öka ytterligare, medan både handelsbalans och avkastning på kapital förbättras, vilket leder till att bytesbalansens överskott åter ökar något.

Den förväntade förbättringen av kapitalavkastningsnettot under prognosperioden är främst relaterad till räntenettot och avkastning på direktinvesteringar. Stocken av svenska tillgångar i utlandet är större än utländska tillgångar i Sverige. Detta väntas medföra att det positiva nettot för avkastning på direktinvesteringar

minskar under den internationella konjunkturförsvagningen år 1999 för att ånyo förbättras under den förutsedda återhämtningen år 2000. Räntenettet väntas förbättras både år 1999 och 2000 till följd av den antagna apprecieringen av kronan och fortsatta amorteringar av den allttjämt höga räntebärande skulden gentemot utlandet. Amorteringarna möjliggörs av det positiva finansiella sparandet, som utgörs av bytesbalansens och kapitaltransfereringarnas sammantagna saldo. Kapitaltransfereringar redovisas sedan slutet av 1997 utanför bytesbalansen, och inkluderar bl.a. bistånd till u-länder och återflöden från EU som går till investeringar. Posten väntas visa överskott under prognosperioden.

Avgiften till EU ingår i posten löpande transfereringar. En i svenska kronor hög EU-avgift under innevarande år bidrar till att underskottet i denna post väntas bli högre 1999 än 2000. Hur stor avgiften blir nästa år beror dock bl.a. på EU:s långsiktiga budget för 2000–2006 som ännu ej är helt fastställd.

Sammantaget förutses överskottet i bytesbalansens minska under 1999 för att åter öka något under år 2000. Det finansiella sparandet bedöms bli något högre än bytesbalansens överskott och motsvara ca 1½ % av BNP under prognosperioden. I ett medelfristigt perspektiv bedöms det finansiella sparandet bli ytterligare något högre som andel av BNP.

5 Näringslivets produktion

Produktionen i näringslivet ökade med hela 3,6 % under 1998. Samtidigt skedde en förskjutning från en i huvudsak exportinriktad produktionstillväxt till en mer inhemskt orienterad tillväxt.

Den privata tjänstesektorn är inne i en expansiv fas med stigande produktion och god sysselsättningstillväxt. Den utvecklingen väntas fortsätta även om en viss konjunkturdämpning i de industrirelaterade tjänstebranscherna förväntas framöver. Omställningsarbetet till följd av millennieskiftet bedöms bidra till den starka produktionsutvecklingen inom uppdragsverksamheten i år. Nästa år kan därför en viss avmattning i denna sektor ske.

Låga räntor samt en stabil efterfrågeökning från hushållen utgör goda förutsättningar för en relativt stark produktionstillväxt inom den privata tjänstesektorn totalt sett under de närmaste åren. En allt större del av den förutsedda produktionstillväxten i tjänstesektorn kommer från de delar som vänder sig till hushållen och till sektorer som är beroende av investeringsutvecklingen. Det gäller bland annat varuhandel, hotell och restaurang samt tekniska konsulter.

Industrikonjunkturen försämras i år. En betydligt lägre global marknadstillväxt medför att exportföretagen går in i en lugnare expansionsfas. För år 2000 förutses den starkare internationella efterfrågetillväxten tillsammans med en ur svensk synvinkel mer gynnsam sammansättning av exportefterfrågan medföra en kraftig konjunkturuppgång i industrin.

Byggnadskonjunkturen förväntas bli stark under hela prognosperioden. Till skillnad från de senaste åren väntas bostadsinvesteringarna växa snabbt framöver. Byggandet av kommersiella lokaler och kontorshus stiger också efter en lång stagnationsperiod.

Tabell 5.1 Näringslivets produktion

Procentuell volymförändring

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Jordbruk, fiske och skogsbruk	4,6	-1,6	0,0	1,5		
Industri	5,4	4,3	2,0	4,0	3,3	3,5
El, gas, värme och vattenverk	1,8	2,4	-3,0	-2,0		
Byggnadsindustri	-5,4	3,2	4,0	5,4		
Näringslivets tjänster	2,9	3,7	3,2	2,6		
Summa näringsliv	3,0	3,6	2,6	3,0	2,8	2,8

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

I ett medelfristigt perspektiv, dvs. under år 2001 och 2002, förutses produktionstillväxten i näringslivet bli hemmamarknadsorienterad. Det innebär en fortsatt expansion av den privata tjänstesektorn samt byggsektorn, medan industriproduktionen växer långsammare än under åren efter övergången till rörlig växelkurs.

5.1 Industrin

Industrikonjunkturen fortsatte att utvecklas väl under större delen av 1998 med en betydande produktionsuppgång och ett högt kapacitetsutnyttjande. Den internationella konjunkturen försvagades emellertid under loppet av året medan den inhemska efterfrågan i form av investeringar och privat konsumtion blev en allt viktigare drivkraft för produktionstillväxten. Sammantaget steg industriproduktionen med 4,3 % 1998. Liksom åren dessförinnan bidrog den mycket positiva utvecklingen för teleproduktindustrin till den förhållandevis starka produktionsökningen. Däremot medförde effekterna av Asienkrisen en svag utveckling för basindustrin.

Tabell 5.2 Nyckeltal för industrin

Procentuell förändring

	1997	1998	1999	2000
Industriproduktion	5,4	4,3	2,0	4,0
Lönekostnad per timme	4,8	4,1	2,2	2,9
Produktivitet	6,5	2,2	3,0	4,5
Enhetsarbetskostnad (ULC)	-1,6	-1,9	-0,8	-1,5
14 OECD-länders ULC	-1,1	0,9	1,3	0,9
14 OECD-länders ULC, SEK	2,7	3,3	1,0	-1,6
Relativ ULC, SEK	-4,2	-1,4	-1,8	0,1
Vinstmarginal, förändring	0,1	-0,7	-0,5	0,1
Bruttoöverskottsandel ¹	35,0	32,6	31,6	32,3

¹Bruttoöverskottsandel avser bruttovinsten som andel av förädlingsvärdet till faktorpris
Källor: OECD, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet

Produktionsutveckling 1999-2000

Mot slutet av förra året blev signalerna om en nära förestående konjunkturedgång tydliga. Orderingången från de allt svagare exportmarknaderna sjönk kraftigt samtidigt som producentpriserna föll. Världsmarknaden inom ett flertal sektorer präglades av ett betydande utbudsöverskott med åtföljande prispress och tecken på en konjunkturdämpning på den för Sverige viktiga EU-marknaden syntes. Avmattningen i den internationella konjunkturen innebär försvagade

tillväxtutsikter för den svenska industrin under första halvåret innevarande år. Konjunkturinstitutets senaste månadsbarometer (februari) indikerar att industriproduktionen kan falla under det första halvåret innevarande år. Investeringsvaruindustrin, som drabbas av nedgången i investeringstillväxten i våra viktigaste handelsländer, står för en betydande del av konjunkturförsvagningen. Även basindustrin utvecklas svagt till följd av ett internationellt utbudsöverskott som bl.a. resulterat i en viss lageruppbyggnad. Produktionen dämpas också inledningsvis i år av en förväntad inhemsk lageravveckling samt av att den inhemska investeringsutvecklingen mattas av.

Från och med andra halvåret förutses dock en viss återhämtning i industriproduktionen som främst beror på en något starkare exportefterfrågan från såväl EU som Asien. Sammantaget bedöms industriproduktionen växa med 2 % år 1999. Den mot hemmamarknaden inriktade konsumtionsvaruindustrin utvecklas dock mer gynnsamt.

För år 2000 förutses den starkare internationella tillväxten, tillsammans med en ur svensk synvinkel mer gynnsam sammansättning av efterfrågan, medföra att industriproduktionen växer med 4 %. Även en tilltagande inhemsk efterfrågan i form av stigande investeringar bidrar till den fördelaktiga produktionsutvecklingen. År 2000 förutses konjunkturförbättringen innebära att produktionen under loppet av året ökar betydligt snabbare än under innevarande år.

Kapacitetsutnyttjande

Industrins kapacitetsutnyttjande föll tillbaka med 1,4 procentenheter till 88,7 % under fjärde kvartalet i fjol. Eftersom industriproduktionen väntas minska något under loppet av 1999 och produktionsutbyggnaden förutses bli betydande, beräknas industrins kapacitetsutnyttjande falla ytterligare. Mot slutet av året eller under nästa år förväntas emellertid den relativt snabba produktionsökningen leda till en viss uppgång i kapacitetsutnyttjandet. För perioden fram till och med år 2000 bedöms det relativt svaga resursutnyttjandet innebära pressade vinstmarginaler vilket leder till rationaliseringsåtgärder.

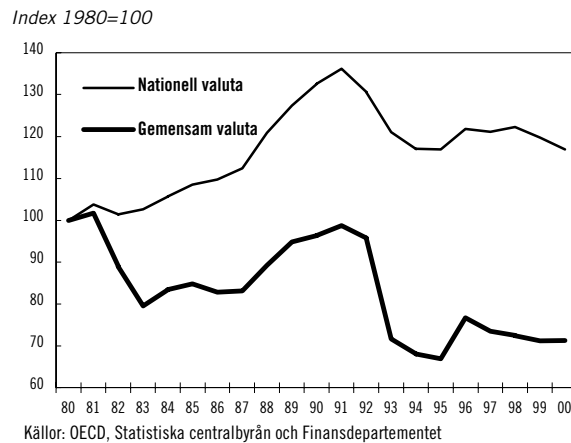
Konkurrenskraft

Löneökningarna i svensk industri var förra året högre än i omvärlden samtidigt som produktiviteten utvecklades något svagare än förväntat. Produktivitetstillväxten i svensk industri bedöms

dock de närmaste åren bli något högre än i omvärlden samtidigt som lönerna antas öka i takt med omvärldens. Den relativt sett höga produktivitetsoökningen beror bl.a. på att en betydande del av produktionstillväxten även fortsättningsvis kommer i branscher där den trendmässiga produktivitetsoökningen är stor, exempelvis inom teleproduktindustrin.

Sammantaget beräknas därmed enhetsarbetskostnaden, dvs arbetskostnaden per producerad enhet, utvecklas mer fördelaktigt än i omvärlden. I prognosen antas dock kronan appreciera med knappt 3 % mellan 1998 och 2000, vilket innebär att industrins relativa kostnadsläge endast förbättras marginellt gentemot omvärlden.

Diagram 5.1 Industrins arbetskostnad per producerad enhet i Sverige relativt 14 OECD-länder

Lönsamhet

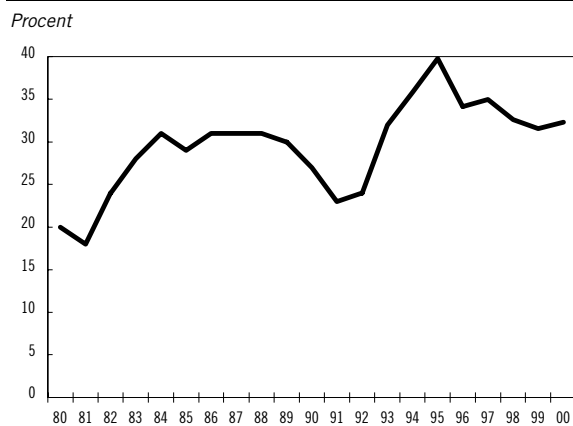
Industrins lönsamhet, mätt som driftsöverskottet som andel av förädlingsvärdet, sjönk från höga 35,0 % år 1997 till 32,6 % år 1998. Vinstmarginalerna sjönk därmed mer än förväntat. De internationella priserna blev lägre medan löneökningarna blev högre än vad som tidigare antagits. Asienkrisen gav visserligen upphov till fallande råvarupriser under 1998 som medförde låga insatsvarukostnader, men dessa kunde inte kompensera för de relativt sett höga svenska lönekostnadsökningarna. Mot slutet av förra året ökade den internationella priskonkurrensen också på bearbetade varor då kapacitetsutnyttjandet i Europa föll tillbaka och industriföretagen i Asien försökte ta marknadsandelar.

En rad sektorer präglas numera av obalans mellan utbud och efterfrågan vilket bedöms leda till vissa ytterligare prissänkningar på världsmarknaden under första halvåret i år. Kostnadsökningarna i ett flertal OECD-länder förväntas också förbli låga under både 1999 och 2000. I

prognosen har antagits att de internationella priserna på industrivaror faller något under 1999 för att sedan stiga med knappt 1 % nästa år.

Mätt som årsgenomsnitt antas kronan appreciera med 2,5 % mellan 1998 och år 2000 vilket skulle kunna innebära att det relativa prisläget på svenska exportvaror försämras. Den förväntade gynnsamma kostnadsutvecklingen i Sverige bedöms dock innebära att svensk industri i sin prisättning i stort följer den internationella prisutvecklingen mätt i utländsk valuta. Prognosen förutsätter således ett återhållsamt prisbeteende hos exportföretagen. Detta stöds också av Konjunkturinstitutets februaribarometer där det framgår att industriföretagen planerar för fortsatta prissänkningar. Tack vare en stark priskonkurrens från importvaror förutsätts hemmamarknadsföretagen bara marginellt kunna höja sina priser framöver. För industrin som helhet beräknas produktpriserna sänkas med 1 % i år och höjas med ca 0,5 % nästa år. Industrin förutsätts därmed sänka vinstmarginalerna något i år men höja dessa i takt med konjunkturåterhämtningen nästa år. Lönsamheten beräknas således i stort bli oförändrad sett över perioden 1998 till 2000. På branschnivå bedöms lönsamheten mellan åren variera mest inom den cykliska basindustrin.

Diagram 5.2 Industrins bruttoöverskottsandel

5.2 Byggnadsverksamhet

Byggkonjunkturen vände upp förra året efter en mycket svag utveckling under 1997. Ett kraftigt ökat byggande inom näringslivet men även en begränsad återhämtning av bostadsinvesteringarna ledde till en produktionsökning på knappt 4 %. De närmaste åren förutses byggkonjunktura-

ren stärkas ytterligare. Byggsektorns andel av BNP har alltsedan lågkonjunkturen i början på 1990-talet legat på en historiskt låg nivå. Förutsättningarna för att byggnadsindustrin framdeles skall kunna växa snabbare än den totala ekonomin är mycket gynnsamma. Räntorna väntas ligga kvar på dagens låga nivåer och efterfrågetillväxten på hemmamarknaden är fortsatt stabil. Byggandet beräknas totalt öka med 4 % år 1999 och med drygt 5 % år 2000. Det är framför allt bostadsbyggandet och bygginvesteringarna inom näringslivet som bidrar till den starka byggkonjunkturen. Däremot väntas infrastrukturinvesteringarna plana ut.

Tabell 5.3 Byggnadsverksamhet

	Miljarder kronor 1998	Årlig procentuell förändring			
		1997	1998	1999	2000
Byggnadsinvesteringar	109	-13,2	5,0	6,3	7,9
Näringslivet	61	-5,2	6,6	5,3	5,1
Myndigheter	22	-16,2	0,2	2,5	3,2
Bostäder	25	-25,7	5,1	12,1	17,8
Reparation och underhåll	87	3,9	1,7	0,8	1,6
Totalt	196	-6,6	3,6	4,0	5,3

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Näringslivets bygginvesteringar ökade inom de flesta sektorer under 1998, delvis till följd av den förhållandevis snabba produktionsökningen i näringslivet som har ställt krav på en betydande utbyggnad av kapaciteten. Industrins byggande minskade dock något. Konsumtionsökningen samt den positiva sysselsättningsutvecklingen har inneburit att andelen lediga kommersiella lokaler halverats under perioden 1994 till 1998 i expansiva storstadsområden. Därvid har priserna på kommersiella lokaler ökat i en sådan omfattning att nyproduktion numera är lönsam i dessa områden. Förra året ökade bygginvesteringarna i varuhandeln med närmare 30 % och i fastighetsförvaltning med 15 %. Ordergången till arkitekter har gradvis ökat det senaste året och den senaste konjunkturbarometern indikerar en ansevärd ökning av byggandet av kommersiella lokaler framöver. En förbättring av konjunkturläget för arkitekter leder normalt sett till ökning av investeringar i realkapital med 6 till 12 månaders eftersläpning.

Bygginvesteringarna inom näringslivet bedöms öka relativt kraftigt under såväl år 1999 som år 2000. Den fortsatta positiva konsumtions- och sysselsättningsutvecklingen bör inne-

bära att nyproduktionen av affärs- och kontorslokaler gradvis stiger framöver under det att låga räntenivåer bidrar till en fortsatt god lönsamhet. Under de närmaste åren beräknas också bygginvesteringarna inom energisektorn expandera dels till följd av pågående strukturförändringar, dels genom det statliga omställningsprogrammet för energieffektivisering.

Bostadsbyggandet har till följd av obalanser på bostadsmarknaden legat på extremt låga nivåer under en längre period. Utvecklingen under 1998 indikerar dock att en återhämtning av bostadsbyggandet är nära förestående. Det senaste året har vakansgraden, dvs. andelen outhyrda lägenheter i förhållande till beståndet, minskat i tillväxtregioner medan den i stort varit oförändrad i övriga delar av riket. Vakansgraden låg exempelvis inom Stor-Stockholm i september 1998 på mycket låga 0,7 %.

Under det senaste året har priserna på småhus stigit med 10 % för riket som helhet. Därmed har skillnaden mellan priserna på andrahandsmarknaden och nyproduktionskostnaden nu i stort försvunnit vilket stimulerar bostadsbyggandet. Under 1999 och 2000 förutses en god arbetsmarknad tillsammans med en gynnsam utveckling av hushållens disponibla inkomster medföra en hög bostadsefterfrågan som bidrar till en sjunkande vakansgrad och ökad nyproduktion av bostäder. Enligt Konjunkturinstitutets byggbarometer har orderstocken för bostadsbyggande förbättrats avsevärt i början på året.

Den tidigare låga lönsamheten hos bostadsföretagen kan sannolikt förklara den låga nivån på ombyggnadsinvesteringarna under 1997 och 1998. De låga räntorna i kombination med en stark inkomstutveckling hos hushållen bör dock innebära att ombyggnadsvolymer närmar sig en mer långsiktig jämviktsnivå. Därtill bör stöden inom ramen för de lokala investeringsprogrammen bidra till att stimulera ombyggnadsverksamheten.

Volymer för *reparationer och underhåll* har de senaste åren ökat betydligt mer än den långsiktiga trenden. Det kan förklaras av att en del nödvändiga ombyggnadsinvesteringar inom både bostadssektorn och näringslivet till följd av en svag finansiell situation inte kunnat genomföras vilket har inneburit att reparationerna istället ökat. Framöver förväntas byggreparationerna öka i betydligt lugnare takt än de senaste åren. Det kan förklaras av bland annat borttagandet av skattereduktioner för ombyggnad av bostäder.

6 Arbetsmarknad

Arbetsmarknadsrådet har förbättrats successivt sedan sommaren 1997. Sysselsättningen har stigit med ca 120 000 personer och den öppna arbetslösheten har fallit med knappt 3 procentenheter, rensat för säsongvariationer. Det är främst inom privat tjänstesektor och inom kommunerna som antalet sysselsatta har ökat. Mot slutet av innevarande år antas sysselsättningsutvecklingen dämpas något till följd av avmattningen i ekonomin. Nästa år förväntas konjunkturen, och därmed sysselsättningsutvecklingen, successivt stärkas. Åren 2001 och 2002 väntas en fortsatt god tillväxt och en relativt snabb sysselsättningsökning. Sammantaget bedöms sysselsättningen stiga med 150 000 personer mellan år 1998 och år 2002. Därmed beräknas den reguljära sysselsättningsgraden för personer i åldern 20–64 öka från 74,6 % år 1998 till 76,5 % år 2002. Enligt det sysselsättningsmål som regeringen presenterade i budgetpropositionen för 1999 och som Riksdagen senare ställde sig bakom skall denna sysselsättningsgrad uppgå till 80 % år 2004.

Tabell 6.1 Arbetsmarknad

Årlig procentuell förändring

	1998	1999	2000	2001	2002
BNP, producentpris	2,8	2,2	2,6	2,4	2,3
Produktivitet	1,7	1,0	2,1	1,6	1,6
Arbetade timmar	1,3	1,2	0,5	0,8	0,7
Medelarbetstid	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1
Antal sysselsatta	1,5	1,4	0,6	0,9	0,8
Reguljär sysselsättningsgrad, 20–64 år ¹	74,6	75,3	75,6	76,1	76,5
Arbetskraft	-0,2	0,7	0,2	0,6	0,7
Öppen arbetslöshet ²	6,5	5,8	5,4	5,1	5,0
Åtgärder ³	3,9	3,6	3,6	3,5	3,5

¹Antalet sysselsatta i åldern 20–64 år, exklusive sysselsatta i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder, i procent av befolkningen i den åldersgruppen

²I procent av arbetskraften

³Antalet konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder i procent av arbetskraften

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen och Finansdepartementet

I samband med att sysselsättningen ökar väntas också arbetskraftsutbudet stiga. Antalet konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder samt antalet platser inom vuxenutbildningen minskar under perioden, vilket bidrar till ett ökat arbetskraftsutbud. Uppgången motverkas dock till viss del av att antalet platser vid högskolor och universitet utökas.

Sammantaget innebär utvecklingen av sysselsättningen och arbetskraftsutbudet att den öppna

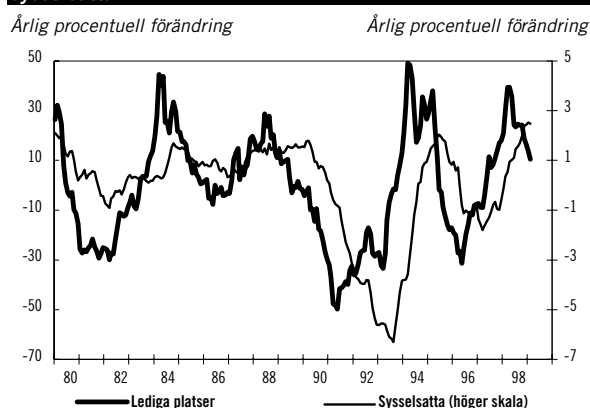
arbetslösheten bedöms falla till 5,4 % år 2000 och med ytterligare 0,4 procentenheter mellan år 2000 och år 2002. Förutsättningarna för att BNP år 2001 och 2002 skall kunna öka med ca 2,5 % per år och sysselsättningen med knappt 1 % per år, vilket är en starkare tillväxt och en snabbare sysselsättningsökning än den långsiktiga trenden, är att arbetsmarknaden och lönebildningen fungerar väl så att det inte uppstår lönedrivande matchningsproblem på arbetsmarknaden.

Sysselsatta

Under första halvåret i år antas sysselsättningen fortsätta att stiga relativt snabbt. Mot slutet av året antas dock sysselsättningsutvecklingen mattas av till följd av det svagare konjunkturläget. Nästa år förväntas sysselsättningen successivt stärkas när produktionen tar fart igen. Mätt som årsgenomsnitt stiger sysselsättningen totalt sett med 56 000 personer i år och med 24 000 personer nästa år. Den största uppgången bedöms ske inom den privata tjänstesektorn.

Utvecklingen av antalet nyanmälda lediga platser, som historiskt sett har varit en bra indikator på sysselsättningsutvecklingen, steg under i stort sett hela 1998. Det stödjer förväntningarna om att efterfrågan på arbetskraft kan bli fortsatt stark under första halvåret i år. Sysselsättningen brukar följa antalet nyanmälda lediga platser med viss eftersläpning. Under de senaste månaderna har antalet nyanmälningar tenderat att avta. Utvecklingen varierar dock relativt kraftigt mellan olika branscher.

Diagram 6.1 Antal nyanmälda lediga platser och antal sysselsatta

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och Arbetsmarknadsstyrelsen

Avmattningen inom industrin väntas leda till att sysselsättningen inom denna sektor minskar med 4 000 personer i år, vilket är i linje med utvecklingen av antalet nyanmälda lediga platser som

har minskat ända sedan sommaren 1998 inom denna sektor. Försvagningen av industrikonjunkturen bedöms dock bli kortvarig och redan i slutet av innevarande år väntas produktionen ta fart igen. Efterfrågan på arbetskraft antas emellertid bli svag inledningsvis vilket innebär att sysselsättningen inom industrin minskar mätt som årsgenomsnitt även nästa år.

En kraftigt ökad byggproduktion de närmaste åren innebär att efterfrågan på arbetskraft inom byggsektorn fortsätter att stiga. Inom den privata tjänstesektorn förutses en fortsatt snabb sysselsättningsökning under första halvåret i år. Mot slutet av innevarande år och under nästa år antas dock sysselsättningsutvecklingen dämpas något i samband med att avmattningen inom industrin får genomslag på de industrirelaterade tjänstesektorerna samt att den privata konsumtionen ökar något långsammare. Sammantaget antas sysselsättningen i näringslivet stiga med 56 000 personer mellan 1998 och 2000.

Tabell 6.2 Sysselsättning, branschfördelat

Tusental personer					
	1998	1999	2000	2001	2002
Privat sektor	2735	2779	2790	2813	2843
Jord- och skogsbruk	102	100	100		
Industri	803	799	794		
Byggnadsverksamhet	220	224	230		
Privat tjänstesektor	1610	1658	1666		
Offentliga myndigheter	1240	1252	1265	1279	1282
Staten	188	189	190		
Kommunerna	1053	1063	1076		
Totalt	3979	4035	4059	4096	4129
Arbetskraft, totalt	4255	4284	4290	4316	4346

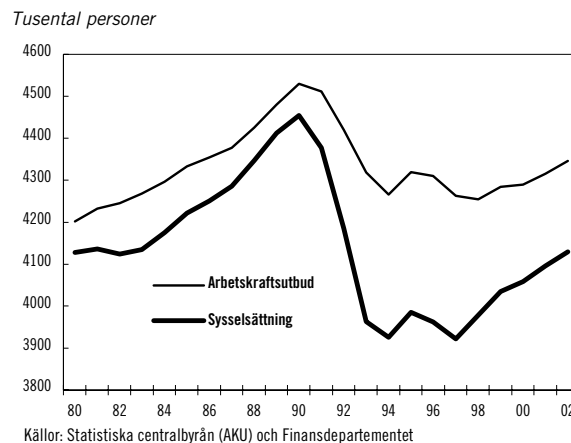
Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och Finansdepartementet

Inom kommunala myndigheter väntas sysselsättningen fortsätta att stiga under 1999 och 2000 till följd av ett ökat behov av främst vårdpersonal och lärare. Jämfört med i decemberprognosen förväntas antalet sysselsatta inom kommunerna vara ca 10 000 fler år 2002. Det är en effekt av att regeringen föreslår att kommunerna skall tilldelas högre statsbidrag samt att sektorns skatteinkomster har reviderats upp. Inom statliga myndigheter antas sysselsättningen öka svagt.

År 2001 och 2002 beräknas BNP stiga med ca 2,5 % per år. Förutsättningen för den relativt starka BNP-ökningen är att arbetsmarknaden och speciellt lönebildningen fungerar väl, så att sysselsättningen kan fortsätta att stiga i god takt

utan att det uppstår inflationsdrivande löneökningar. Mot bakgrund av den relativt höga tillväxten i ekonomin bedöms sysselsättningen kunna öka med ytterligare ca 70 000 personer mellan år 2000 och år 2002. Liksom för åren 1999 och 2000 sker den största sysselsättningsuppgången inom den privata tjänstesektorn. Den reguljära sysselsättningsgraden för befolkningen i åldern 20–64 år beräknas öka från 74,6 % år 1998 till 76,5 % år 2002.

Diagram 6.2 Sysselsättning och arbetskraftsutbud

Medelarbetstid

Medelarbetstiden föll med 0,2 % mellan 1997 och 1998. Den främsta anledningen var att sjukfrånvaron, som föll kraftigt i början av 1990-talet, ökade igen. Ökad frånvaro till följd av studier bidrog också till att sänka medelarbetstiden mellan 1997 och 1998 medan ökad övertid och större andel sysselsatta som arbetar mer än 35 timmar i veckan motverkade nedgången. De närmaste åren antas medelarbetstiden fortsätta att minska något, främst till följd av den successiva arbetstidsförkortning som inkluderades i flertalet löneavtal som slöts under våren 1998.

Produktivitet

Produktionen förutses mattas av i början av 1999 medan effekten på sysselsättningen av det svagare konjunkturläget uppkommer med viss eftersläpning. Det innebär att produktivitetstillväxten av konjunkturskäl blir relativt låg i år. Nästa år blir dock utvecklingen den omvända, produktionen tar fart redan under inledningen av året medan sysselsättningen stiger med viss eftersläpning. Produktivitetstillväxten blir därmed betydligt högre nästa år. Sammantaget under perioden 1999–2002 antas produktiviteten öka långsammare än vad historiska samband indikerar vid en BNP-tillväxt på ca 2,5 % per år. En av orsakerna

till det är att den privata tjänstesektorn, där produktiviteten är lägre än inom industrin, står för en större del av produktionsuppgången än den gjort historiskt.

Rationaliseringspotentialen är sannolikt betydligt lägre i dagsläget än i början av 1990-talet eftersom produktivitetstillväxten var mycket hög under åren 1992–1995. Den snabba produktivitetssökningen under dessa år orsakades sannolikt av en mängd samverkande faktorer. Efter överhettningssären i slutet av 1980-talet fanns det behov av en kraftigt förbättrad produktivitet för att återställa företagets lönsamhet och konkurrenskraft. Framsteg inom informationsteknologin samt avregleringar inom vissa näringar bidrog sannolikt också till den höga produktivitetstillväxten.

Till följd av de omfattande rationaliseringarna under 1990-talet är vinstnivåerna i näringslivet relativt höga i ett historiskt perspektiv och lönsamheten i den konkurrensutsatta sektorn är ungefär densamma som i Sveriges viktigaste konkurrentländer. Därmed är förutsättningarna goda för en stark sysselsättningsutveckling framöver. Jämfört med decemberprognosen har dock förutsättningarna försämrats något eftersom reallönerna nu beräknas öka snabbare, vilket dels beror på något högre nominella löneökningar, dels på svagare prisutveckling.

Åtgärder inom arbetsmarknads- och utbildningspolitiken

Regeringen föreslår i vårpropositionen förändringar inom både arbetsmarknads- och utbildningspolitiken. Anslaget för de konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärderna reduceras mellan 1998 och 2002 till följd av att konjunkturen förbättras. Det totala antalet personer i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder antas därmed minska med 13 000 under perioden. År 2002 uppgår därmed volymen till 152 000 personer.

Antalet platser i Kunskaflöftet ökar under hösten 1999 med 5 000 och ligger då som högst på drygt 130 000. Därefter beräknas antalet platser minska till ca 110 000 år 2002. Inom högskolor och universitet sker det en successiv utökning av antalet permanenta platser. År 2002 kommer de att ha ökat med ca 80 000 jämfört med år 1996.

Regeringen föreslår också ett förstärkt anställningsstöd för arbetslösa personer som varit inskrivna vid arbetsförmedlingen under en lång period.

Tabell 6.3 Konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder

Tusental personer						
	1997	1998	1999	2000	2001	2002
<i>I arbetskraften</i>	32	37	42	37	37	37
Beredskapsarbete	7	1				
Rekryteringsstöd	4	0				
Utbildningsvikariat	4	0				
Individuellt anställningsstöd	–	11				
Starta-eget-bidrag	12	13				
Offentligt tillfälligt anställda	5	8				
Resursarbete	0	4				
<i>Ej i arbetskraften</i>	152	128	113	116	115	115
Arbetsmarknadsutbildning	37	42				
IT-satsning	–	1				
Arbetslivsutveckling	53	39				
Kommunalt uppföljningsansvar	14	12				
Utvecklingsgaranti för ungdomar	–	3				
Datortek	14	12				
Arbetsplatsintroduktion	34	19				
Europastipendier	–	1				
Totalt	185	165	155	153	152	152

Anm: I januari 1998 slogs beredskapsarbete, rekryteringsstöd och utbildningsvikariat ihop till individuellt anställningsstöd, vilket i sin tur kommer att ersättas av det nya förslaget om förstärkt anställningsstöd för långtidsarbetslösa. I januari 1999 ersattes arbetslivsutveckling och arbetsplatsintroduktion av arbetspraktik. Observera att antalet personer registrerade vid arbetsmarknadsinstitut, som AMS inkluderar i de konjunkturberoende åtgärderna, inte ingår i tabellen ovan.

Källor: Arbetsmarknadsstyrelsen och Finansdepartementet

Från och med 1 oktober 1999 kommer arbetsgivare som anställer en person som är långtidsarbetslös samt varit inskriven vid arbetsförmedlingen i minst 36 månader, att ges möjlighet att få kompensation med motsvarande 75 % av den totala arbetskraftskostnaden (på en arbetskraftskostnad som uppgår till max 15 400 kronor per månad) under de första 6 månaderna. Under de därpå följande 18 månaderna kompenseras de med 25 %. De arbetsgivare som anställer personer som varit inskrivna vid arbetsförmedlingen i minst 12 månader kompenseras med 50 % under de första 6 månaderna. Stödet kommer att ges genom en kreditering av arbetsgivarens skattekonto. Detta förstärkta anställningsstöd ersätter den befintliga åtgärden individuellt anställningsstöd och har inkluderats i beräkningarna av antalet personer i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

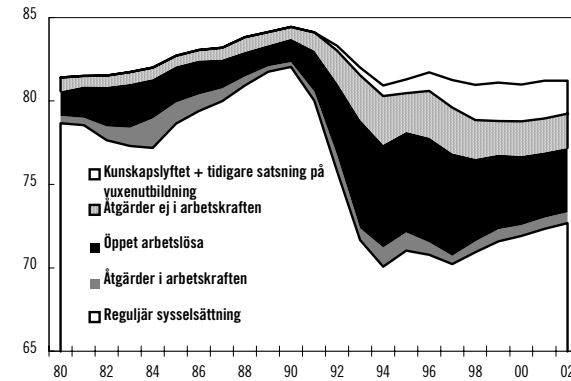
Arbetskraftsutbud

I samband med sysselsättningsuppgången steg även arbetskraftsutbudet under loppet av 1998. Mätt som årsgenomsnitt minskade det dock något på grund av den kraftiga nedgång som skedde under hösten 1997. Till följd av den förväntade sysselsättningsökningen under innevarande år och nästa år antas utbudet på arbetskraft fortsätta att öka. Minskningen av antalet platser i de konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärderna samt inom vuxenutbildningen bidrar till ett ökat arbetskraftsutbud. Uppgången motverkas dock av utökningen av antalet platser vid högskolor och universitet.

Sammantaget antas arbetskraftsutbudet stiga med 91 000 personer mellan 1998 och 2002 samtidigt som det beräknas tillkomma ca 70 000 personer, netto, till den arbetsföra befolkningen. Det innebär att arbetskraftstalet, dvs. arbetskraften som andel av befolkningen, stiger från 76,6 % år 1998 till 77,2 % år 2002. Det är fortfarande ca 7 procentenheter lägre än år 1990, då arbetskraftstalet låg på en rekordhög nivå. Det finns flera anledningar till det. Förutom att det finns en större grupp personer utanför arbetskraften som betraktar sig som arbetssökande, men inte uppfyller de standardiserade villkoren för att betraktas som öppet arbetslösa, har antalet tjänste- och avtalspensionärer samt de som enligt SCB räknas som sjuka (bland annat förtidspensionärer) ökat. Det är delvis en effekt av att andelen personer i befolkningen mellan 55 och 64 år har ökat sedan år 1990. Andelen studerande har också stigit, dels till följd av att 16-19-åringar studerar i större utsträckning än tidigare, dels till följd av att fler deltar i arbetsmarknadspolitiska åtgärder samt i vuxenutbildning. Läger man till den ökning som har skett av antalet tillfälliga studieplatser inom vuxenutbildningen och av antalet arbetsmarknadspolitiska åtgärder utanför arbetskraften sedan år 1990 fås ett bredare mått på arbetskraftsutbudet. Detta bredare mått ökar från 81,0 % av befolkningen år 1998 till 81,2 % år 2002 men ligger, som framgår av diagram 6.3, fortfarande lägre än under 1980-talet. År 2002 kommer dessutom antalet permanenta platser inom högskolor och universitet att ha ökat med ca 85 000, motsvarande ca 1,5 % av befolkningen, jämfört med år 1990.

Diagram 6.3 Befolkning i åldern 16–64 år uppdelad på olika grupper

Procent av den arbetsföra befolkningen

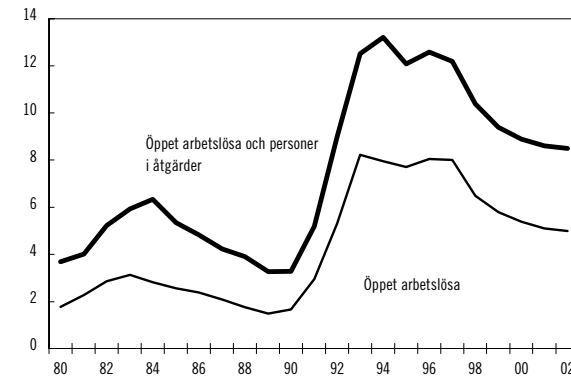
Källor: Statistiska centralbyrån (AKU), Arbetsmarknadsstyrelsen och Finansdepartementet

Öppen arbetslöshet

Mellan 1997 och 1998 föll den öppna arbetslösheten från 8,0 % av arbetskraften till 6,5 %. Under de närmaste åren antas den relativt snabba sysselsättningsuppgången, i kombination med en dämpad utveckling av arbetskraftsutbudet, leda till att den öppna arbetslösheten faller till 5,0 % år 2002. De konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärderna uppgår då till 3,5 % av arbetskraften.

Diagram 6.4 Öppet arbetslösa och personer i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder

Procent av arbetskraften

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU), Arbetsmarknadsstyrelsen och Finansdepartementet

Osäkerheter i prognosen

Det finns en rad osäkerheter beträffande utvecklingen på arbetsmarknaden åren 1999–2002.

Den inhemska efterfrågan kan bli högre än prognostiserat de närmaste åren. Exempelvis förväntas uppgången i den privata konsumtionen bli relativt måttlig. Mot bakgrund av de låga räntorna, hushållens optimism om den egna ekonomin samt deras goda förmögenhetsställning skulle den privata konsumtionen kunna öka något mer.

Därmed kan sysselsättningen på kort sikt öka snabbare och den öppna arbetslösheten bli lägre än vad som antas i prognosen. Även om inte tillväxten i ekonomin blir starkare än väntat kan sysselsättningen på kort sikt öka snabbare och den öppna arbetslösheten bli lägre än prognostiserat. I prognosen har antagits en relativt svag sysselsättningsutvecklingen under loppet av året trots att vissa indikatorer, som exempelvis nyanmälda lediga platser, så sent som i mars fortfarande såg starka ut.

Den kraftiga sysselsättningsuppgången förra året kan tyda på att arbetsmarknaden och lönebildningen fungerar bättre än vad som förutses i prognosen. Om så är fallet kan sysselsättningsnivån år 2002 bli högre än prognostiserat.

Det finns även faktorer som talar för en sämre sysselsättningsutveckling och högre öppen arbetslöshet än kalkylerat. En förutsättning för att den öppna arbetslösheten skall minska till 5,0 % år 2002 är att utbildningsinsatserna riktas till personer som annars skulle vara öppet arbetslösa samt att antalet personer i utbildning kan öka som planerat. Enligt SCB:s arbetskraftsundersökning, AKU, har den ökning av antalet studerande som har skett de senaste månaderna noterats bland dem som är sysselsatta samtidigt som de studerar. Fortsätter den utvecklingen riskerar den öppna arbetslösheten att bli högre än 5,0 % år 2002.

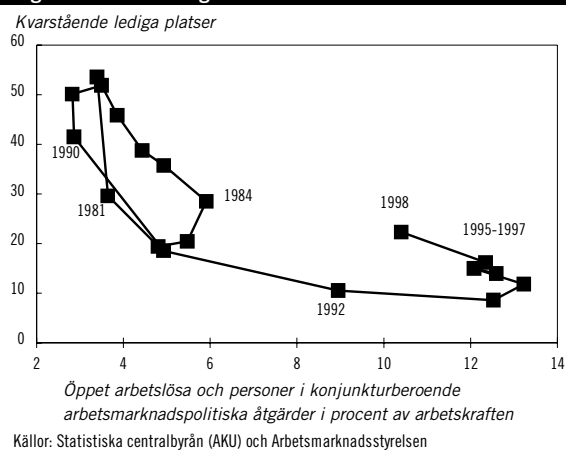
En annan risk är att löneökningarna kan bli högre än kalkylerat. Detta problem kan uppkomma om företagen, trots relativt hög arbetslöshet, inte kan rekrytera tillräckligt kompetent arbetskraft eller om det uppstår andra matchningsproblem på arbetsmarknaden till följd av bristande geografisk, yrkesmässig eller branschmässig rörlighet. Det kan leda till högre löneglidning och därmed svagare tillväxt och sämre sysselsättningsutveckling än vad som förutses i prognosen.

Redan i dagsläget finns det tecken på att det är brist på vissa typer av arbetskraft. Enligt Arbetsmarknadsstyrelsens, AMS, rapport "Arbetsmarknadsutsikterna för 1999", som redovisar arbetsförmedlingarnas senaste företagsundersökning, ökade andelen företag som upplever att det råder brist på arbetskraft mellan våren och hösten 1998. I den senaste undersökningen angav ca 30 % av företagen brist på utbildad och yrkeserfaren arbetskraft och av dessa företag upplevde närmare 40 % att bristen var en flaskhals, dvs. hindrade en expansion av arbetsstället. Rekryteringsproblemen framöver väntas vara störst inom

den privata tjänstesektorn, främst avseende ingenjörer, tekniker och dataspecialister. Även den kommunala sektorn väntas få svårt att rekrytera personal. Framför allt gäller det sjuksköterskor och undersköterskor inom hälso- och sjukvården samt äldreomsorgen men det råder även stor brist på lärare.

Även Konjunkturinstitutets barometer för såväl industrin som tjänstesektorn indikerar brist på arbetskraft inom vissa sektorer, främst tekniska tjänstemän och branschspecifik kompetens inom framför allt uppdragsverksamhet.

Diagram 6.5 Beveridgekurva

Matchningsproblemen på arbetsmarknaden kan illustreras av en s.k. Beveridgekurva, som visar förhållandet mellan de arbetssökande, som här har definierats som summan av öppet arbetslösa och personer i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder, och nivån på antalet kvarstående lediga platser (se diagram 6.6). Rörelser utmed kurvan avspeglar konjunkturrella förändringar medan skift uppåt i kurvan tolkas som bristande matchningseffektivitet. Noteringen för 1998 visar att antalet kvarstående lediga platser har ökat samtidigt som summan av arbetslösa och personer i åtgärder har minskat, men antalet kvarstående lediga platser är högre än tidigare vid en given nivå för summan av personer i åtgärder och arbetslösa. Detta tyder på att det är svårare att tillsätta de lediga platserna nu än tidigare, dvs. matchningsproblemen verkar ha ökat.

7 Löner

Det preliminära löneutfallet för 1998, enligt SCB:s konjunkturstatistik, registrerar en ökning av timlönerna på 3,2 % mellan 1997 och 1998. Avtalen har beräknats till 2,8 %, vilket innebär en löneglidning på 0,4 %. De lokala avtalsförhandlingarna har dock försenats och 1998 års avtalade löneökningar för ett stort antal löntagare har ännu inte registrerats i statistiken. Särskilt tydligt är detta inom offentliga myndigheter där den hittills registrerade löneglidningen är negativ. De slutliga löneökningarna 1998 antas därför överstiga de hittills registrerade och uppgå till 3,6 %. Löneglidningen beräknas därmed till i genomsnitt 0,8 %, vilket är en högre löneglidningstakt än vad som antagits i de senaste prognoserna. Löneglidningen förutsattes då begränsas till 0,5 %, vilket var förenligt med de uppskattningar som parterna eller de oberoende ordförandena inom vissa avtalsområden redovisade i samband med 1998 års avtalsrörelse.

Innevarande år antas löneglidningen bli 0,6 %. Året därpå förutsätts fortfarande att löneglidningen begränsas till 0,5 %. För år 2001 och 2002 finns det endast ett fåtal avtal. Lönerna antas då stiga med 3 % per år.

Avtalen

Löneavtal för åren 1999–2000 är slutna för i stort sett hela arbetsmarknaden. De flesta avtal löper över 3 år. I flera fall är dock det sista avtalsåret uppsägningsbart. För ekonomin som helhet beräknas avtalen ge löneökningar på 2,4 % i år och 2,7 % nästa år. Att de avtalade löneökningarna blir lägre i år än år 1998 och 2000 beror på att avtalsrevisionerna inom vissa avtalsområden sker i början av 1998 och i slutet av 1999. Det innebär att löneökningarna mätta som årsgenomsnitt blir låga år 1999.

Avtalsrörelsen år 1998 resulterade för åren 1998–2000 i ca 1 procentenhet lägre avtal än vad 1995 års avtalsrörelse resulterade i för åren 1995–1997. Flera faktorer samverkade sannolikt till det. Inflationsförväntningarna var betydligt lägre 1998 än 1995. Samsynen bland arbetsmarknadens parter vad gäller lönebildningens betydelse för sysselsättningsutvecklingen verkar också ha ökat och inom den konkurrensutsatta industrin bedrevs förhandlingarna utifrån en ny, mer strukturerad förhandlingsordning. Arbetsgivarna koordinerade dessutom avtalsrörelsen i större utsträckning än tidigare och på arbetstagsarsidan

enades alla LO-förbund kring ett samordnat lönekrav.

Tabell 7.1 Timlöner

Årlig procentuell förändring

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Industri	4,5	3,9				
Avtal	3,1	2,9	1,5	2,4		
Löneglidning	1,4	1,0				
Byggnadsindustri	3,8	3,6				
Avtal	3,8	3,1	2,2	2,3		
Löneglidning	0,0	0,5				
Privata tjänster	4,4	3,9				
Avtal	3,6	3,0	2,7	2,5		
Löneglidning	0,8	0,9				
Statliga myndigheter	4,3	2,4				
Avtal	3,5	1,9	2,5	2,5		
Löneglidning	0,8	0,5				
Kommunala myndigheter	4,8	3,2				
Avtal	4,7	2,7	2,8	3,5		
Löneglidning	0,1	0,5				
Totalt	4,5	3,6	3,0	3,2	3,0	3,0
Avtal	3,8	2,8	2,4	2,7		
Löneglidning	0,7	0,8	0,6	0,5		

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

I flera av de avtal som slöts under 1998 förstärktes den sedan tidigare inledda utvecklingen mot friare lönesättning på lokal nivå. I några avtal finns inga centralt fastställda löneökningar. Inom flera andra avtalsområden är det endast fastställt vilka generella lönepåslag som skall gälla om man inte kommer överens på lokal nivå. Det betyder att det är svårare att avgöra vad som är avtalade löneökningar och vad som är löneglidning.

För merparten av de kommunalt anställda har det endast fastställts ett s.k. lägsta utrymme för löneökningarna, vilket innebär att det råder stor osäkerhet om de slutliga löneökningarnas storlek.

Ett inslag i avtalen som är gemensamt för flera områden är att det, inom ramen för de totala avtalade löneökningarna, avsätts ett visst löneutrymme för arbetstidsförkortning.

Löneglidning

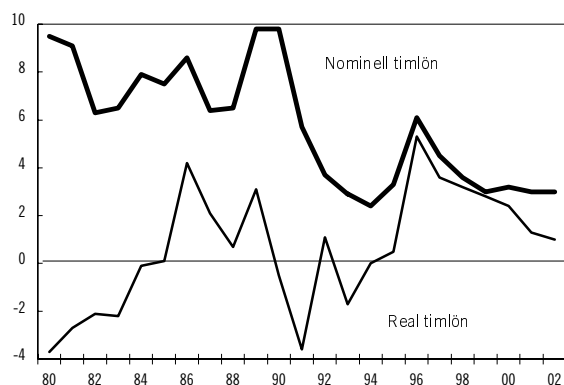
Sedan 1980 har löneglidningen uppgått till i genomsnitt drygt 2 % per år. Från mitten av 1990-talet har dock löneglidningen varit något lägre än det historiska genomsnittet, drygt 1 % i genomsnitt per år. Det måste ändå betraktas som en förhållandevis hög löneglidning mot bakgrund av

det svaga arbetsmarknadsläget och de relativt höga avtalade löneökningarna. Inflationen har dessutom varit mycket låg de senaste åren, betydligt lägre än inflationsförväntningarna vid tidpunkten för avtalsförhandlingarna år 1995. Det borde ha bidragit till låg löneglidning eftersom reallöneökningarna blev betydligt högre än parterna räknade med när avtalen slöts.

Preliminärt utfall för 1998 registrerar en löneglidning på 0,4 %, vilket tyder på att löneglidningstakten har avtagit ytterligare, trots att de avtalade löneökningarna blev betydligt lägre för 1998 än för de tre närmast föregående åren. Eftersom det fortfarande saknas mycket löneutbetalningar avseende 1998 antas dock löneglidningen komma att revideras upp till 0,8 %, vilket fortfarande är relativt lågt historiskt sett. Trots relativt låga nominella löneökningar ökade dock reallönerna förra året med betydligt mer än parterna på arbetsmarknaden räknade med vid tidpunkten för avtalsförhandlingarna, eftersom den faktiska inflationen blev ca 1,5 procentenheter lägre än väntat. Således blev företagens lönsamhet sämre än beräknat vilket försämrar de framtida förutsättningarna för en god sysselsättningsutveckling.

Flera faktorer kan samverka till att löneglidningen förblir låg de närmaste åren. Pristrycket i ekonomin i såväl producent- som konsumentledet väntas bli fortsatt lågt, samtidigt som lönsamheten redan i utgångsläget är pressat i vissa branscher. Givet de nominella löneökningar som antas i prognosen och den prisutveckling som prognostiserats, kommer reallönerna åren 1999–2002 att stiga med i genomsnitt knappt 2 % per år. Det är betydligt mer än den genomsnittliga reallöneökningen mellan 1970 och 1998.

Diagram 7.1 Timlöneutveckling i ekonomin som helhet

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Eftersom lönesättningen i större utsträckning än tidigare kommer att fastställas på lokal nivå har arbetsgivarna större möjlighet att direkt fördela lönerna med hänsyn tagen till individuella prestationer och rekryteringsläget. De behöver därmed inte justera det relativa löneläget bland de anställda via löneglidning i samma utsträckning som tidigare. I några avtal finns det också inslag av större flexibilitet vad gäller arbetstidens förläggning, vilket kan leda till minskade kostnader för overtid.

En annan faktor som kan bidra till låg löneglidning är att det från och med 1999 inte antas ske några fler höjningar av löntagarnas avgifter och inkomstskatter.

Även om det finns flera faktorer som talar för att löneglidningen kommer att fortsätta att vara låg framöver finns det ändå risk för att den kan bli högre än vad som antas i prognosen. I samband med att efterfrågan på arbetskraft stiger kan det uppstå brist på arbetskraft inom vissa branscher, vilket kan öka lönetrycket. Blir löneglidningen hög inom vissa branscher eller för vissa yrkesgrupper finns det risk för att löneökningarna så småningom drivs upp även inom andra branscher eller regioner. Historiskt sett har följsamheten mellan löneökningarna varit stor mellan olika branscher och sektorer, trots att förutsättningarna, i form av vinstläge och sysselsättningsutveckling, har varierat.

Som tidigare nämnts medför avtalskonstruktionerna inom kommunsektorn att det är svårt att avgöra de avtalsmässiga löneökningarnas storlek. Endast Kommunalarbetarförbundet har fastställt definitiva avtalsmässiga löneökningar och det avtalet ger ca 1 procentenhet högre löneökningar per år än de höjningar som angetts som lägsta utrymme i de övriga avtalen inom den kommunala sektorn. Därför finns en risk att löneökningarna inom resterande delen av sektorn kommer att överstiga lägsta utrymmet med minst 1 procentenhet. Framför allt gäller det Vårdförbundets medlemmar som för åren 1998 och 1999 har blivit utlovade 0,5 procentenheter mer än övriga landstingsanställda, enligt ett avtal som slöts 1995. Eftersom de lokala avtalsförhandlingarna har försenats inom kommunerna är det ännu för tidigt att avgöra hur stora löneökningarna utöver lägsta utrymmet blev för 1998.

Om löneglidningen för perioden 1999–2000 överstiger antagandet i prognosen finns det risk för att sysselsättningsutvecklingen blir svagare än prognostiserat. Företagen har ett begränsat utrymme att övervältra ökade kostnader på kon-

sumenterna när penningpolitiken anpassas för att uppnå inflationsmålet. Den tilltagande internationella priskonkurrensen bidrar också till att det är svårare att höja priserna. Därmed skapar höga löneökningar i första hand press på företagen att rationalisera verksamheten samtidigt som Riksbanken tvingas föra en stramare penningpolitik för att klara inflationsmålet, vilket dämpar sysselsättningsutvecklingen. Om inte företagen klarar av att öka produktiviteten i samma takt som reallönerna stiger, sjunker företagens vinstmarginaler, vilket på sikt kan leda till att tillväxten i ekonomin hämmas och att sysselsättningsutvecklingen dämpas.

Internationell jämförelse

Lönerna i Sverige har hittills under 1990-talet stigit med några tiondels procentenheter mer per år än genomsnittet i övriga Europa. De högre kostnadsökningarna har kompenseras av en försvagad valuta och snabbare produktivitetstillväxt i Sverige. De närmaste åren antas att produktivitetstillväxten i Sverige blir något högre än i övriga Europa. Samtidigt antas dock kronan appreciera. Därmed är det viktigt att lönerna i Sverige inte ökar snabbare än i de viktigaste konkurrensländerna för att inte konkurrenskraften för svensk exportindustri skall försämrats. Om inte företagen kan kompensera eventuella högre kostnadsökningar genom att rationalisera verksamheten eller att sänka vinstmarginalerna, tvingas de höja exportpriserna. Det leder till minskad efterfrågan på svenska varor och därmed svagare tillväxt och sysselsättning. De löneökningar som antas i prognosen ligger ungefär i linje med utvecklingen i övriga Europa.

Tabell 7.2 Arbetskraftskostnad per anställd i näringslivet enligt OECD²

Årlig procentuell förändring

	1997	1998	1999	2000
Tyskland	1,7	1,5	2,8	3,1
Frankrike	2,3	2,2	2,1	2,2
Italien	4,1	0,3	1,8	2,4
Storbritannien	5,4	6,0	5,1	4,6
Österrike	3,1	1,7	3,1	3,0
Belgien	2,1	2,1	2,2	2,0
Danmark	3,7	4,2	4,7	5,1
Finland	1,7	3,0	2,2	4,0
Grekland	10,6	6,4	5,0	4,5
Irland	5,8	5,6	5,9	6,0
Nederländerna	2,6	3,0	3,9	3,6
Portugal	5,0	4,5	4,5	4,5
Spanien	3,4	2,8	3,1	3,4
Sverige ¹	3,1	4,3	3,6	3,8
EU	3,3	2,6	3,1	3,2

¹OECD:s prognos. Se fotnot 2

Källa: OECD Economic Outlook, december 1998

²Vid OECD:s beräkning av arbetskraftskostnaden ingår sociala avgifter, som t.ex. sjukförsäkring, medan andra arbetsgivaravgifter som är rena löneskatter, exempelvis den allmänna löneavgiften, inte ingår. I Sverige skedde en växling mellan sociala avgifter och löneskatter 1997 som höll tillbaka arbetskraftskostnaden med 1,1 procentenheter enligt OECD:s beräkning, trots att växlingen inte påverkar de sammanlagda arbetsgivaravgifterna. Eftersom arbetskraftskostnaden mäts per anställd och inte per timme påverkas utvecklingen också av om medelarbetstiden förändras.

8 Inflation

Inflationstrycket är för närvarande mycket lågt i svensk ekonomi. Från augusti 1998 fram t.o.m. februari i år har inflationen, mätt som förändringen av konsumentprisindex (KPI) över 12 månader, legat på eller under noll procent. De exceptionellt låga inflationstalen förklaras till stor del av att vissa övergående effekter såsom fallande räntekostnader för egnahemsägare och sänkta skatter (framför allt fastighets- och tobaksskatterna) har hållit ned KPI. Även bortsett från dessa tillfälliga faktorer har priserna generellt varit mycket låga under det senaste året. Till exempel låg årsgenomsnittet enligt det av Riksbanken definierade måttet på underliggande inflation, UND1X där ovan nämnda temporära effekter har exkluderats från KPI, under 1 % 1998. Ett lågt resursutnyttjande, begränsade löneökningar och mycket låga internationella priser talar för att inflationstrycket kommer att vara fortsatt lågt de närmaste åren. I december i år beräknas inflationen enligt KPI ligga på ca 0,5 % för att sedan närma sig 1 % mot slutet av år 2000. Uppgången i KPI under prognosperioden förklaras av att de faktorer som tillfälligt håller ned KPI successivt avtar. Rensat för detta, dvs. enligt UND1X, beräknas inflationen ligga stabilt på något över 1 % under hela prognosperioden.

I den medelfristiga kalkylen antas Riksbanken klara inflationsmålet så att inflationen ligger på omkring 2 % fr.o.m. senare delen av år 2001. Eftersom inflationen förväntas vara knappt 1 % i slutet av år 2000 beräknas årsgenomsnittet för år 2001 bli 1,7 %.

Inflationen har i vår omvärld, liksom i Sverige, sjunkit på senare år. Bildandet av EMU och en fortsatt liberalisering av handeln innebär sannolikt fortsatt låga prisökningar de närmaste åren. Dessutom har avmattningen i den globala tillväxten skapat en kraftig prispress på en rad områden. Importpriset på bearbetade varor steg visserligen mot slutet av förra året till följd av försvagningen av kronan, vilket med viss eftersläpning delvis kan slå igenom i konsumentledet, men importpriserna föll sedan kraftigt inledningsvis i år. I denna prognos har antagits att kronan ska appreciera från 124 i februari i år till 119 mot slutet av år 2000 uttryckt i det konkurrensvägda TCW-indexet. Förstärkningen av kronan, tillsammans med fallande världsmarknadspriser på bearbetade varor, beräknas leda till att priserna i importledet faller under loppet av 1999 och därmed bidrar till att sänka konsu-

mentpriserna i Sverige. Nästa år förväntas de internationella råvarupriserna stiga i takt med återhämtningen i den internationella konjunkturen, vilket ger ett blygsamt bidrag till inflationen i Sverige.

Förväntningarna om framtida prisökningar påverkar bl.a. nominella lönekrav och arbetsgivarnas bedömning av utrymmet för höjda löner och har därigenom stor betydelse för den framtida prisutvecklingen. Låga inflationsförväntningar kan också främja en prismedvetenhet som begränsar företagets möjligheter att övervältra ökade kostnader på efterföljande led. Av Statistiska centralbyråns senaste undersökningar framgår att inflationsförväntningarna överlag har fallit de senaste månaderna. Inom såväl hushåll som näringsliv ligger förväntningarna om den framtida inflationen på upp till fem års sikt i linje med Riksbankens inflationsmål.

Nedgången i obligationsräntorna visar att trovärdigheten för stabila priser har befasts under det gångna året. En jämförelse mellan långa reala och nominella statsobligationer tyder på mycket låga inflationsförväntningar för de kommande åren. Sammantaget speglar de låga inflationsförväntningarna att Riksbankens inflationsmål har vunnit i förtroende, vilket talar för att inflationsbenägenheten i svensk ekonomi kommer att vara fortsatt låg de närmaste åren.

Tabell 8.1 Konsumentprisutveckling

	Årlig procentuell förändring				
	1998	1999	2000	2001	2002
KPI, årsgenomsnitt	0,4	0,2	0,8	1,7	2,0
KPI, dec-dec	-0,6	0,5	0,9	2,0	2,0
Basbelopp (tusental kr)	36,4	36,4	36,5	36,8	37,3
HIKP, årsgenomsnitt	1,0	0,6	1,4	-	-
HIKP, dec-dec	0,0	0,9	1,3	-	-
UND1X, årsgenomsnitt	0,9	1,2	1,2	-	-
UND1X, dec-dec	0,6	1,1	1,2	-	-
NPI, årsgenomsnitt	-1,6	-1,5	-0,3	-	-
NPI, dec-dec	-1,4	-1,4	0,0	-	-
KPI, OECD ¹ , årsgenomsnitt	1,4	1,4	1,5	1,5	1,6

¹ Med OECD avses 16 länder, se kapitel 2

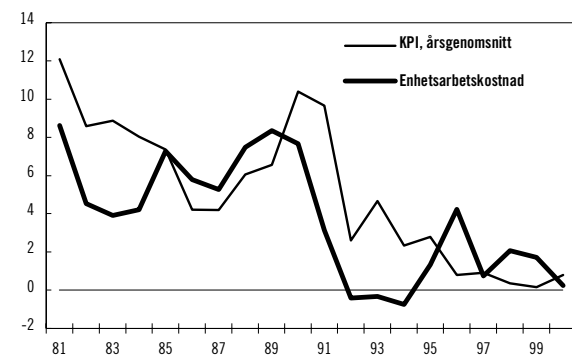
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

På längre sikt är löneutvecklingen och produktiviteten avgörande för inflationen. En viktig förklaring till det minskade inflationstrycket i svensk ekonomi de senaste åren är nedväxlingen i den nominella löneökningstakten. Hitills under 1990-talet har lönerna i näringslivet ökat med ca 4,5 % per år. Det är högt i ett internationellt

perspektiv men lågt jämfört med 1980-talet då lönerna steg med i genomsnitt 8 % per år. Dessutom har produktivitetstillväxten stärkts under de senaste åren. Därmed har löneökningarnas genomslag i priserna delvis motverkats av en effektivisering av produktionen. Ökningen av enhetsarbetskostnaden inom näringslivet, vilken illustreras i diagram 8.1, har legat på en historiskt sett låg nivå under 1990-talet och har därför bidragit till att hålla ned prisökningarna. De låga inflationsförväntningarna och en skärpt internationell konkurrens har således medfört att pristrycket är mycket lågt för närvarande. De reala löneökningarna under förra året blev därför högre än tidigare beräknat, vilket med viss eftersläpning dämpar sysselsättningsutvecklingen.

Diagram 8.1 KPI och enhetsarbetskostnaden i näringslivet

Årlig procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet

Industrikonjunkturen har försämrats under vintern. Kapacitetsutnyttjandet föll mot slutet av förra året och enligt Konjunkturinstitutets barometer för industrin har produktionen minskat under inledningen av året. I denna prognos antas produktionen falla under årets första del, vilket bl.a. bedöms minska behovet av investeringar inom industrin. Trots att industrins investeringar faller i år ligger de ändå på en hög nivå, vilket innebär att produktionskapaciteten byggs ut med ca 3 %. Samtidigt beräknas produktivitetstillväxten i industrin de närmaste åren bli något högre än löneökningarna. Sammantaget torde det därför inte uppstå några inflationsdrivande kostnadsproblem inom industrin de närmaste åren trots förväntningar om en successiv förbättring av industrikonjunkturen år 2000. För näringslivet som helhet beräknas produktivitetstillväxten avta något framdeles bl.a. till följd av att tillväxten i ekonomin i större utsträckning sker i den privata tjänstesektorn där produktiviteten är lägre. Givet begränsade löneökningar på omkring

3 % per år kommer dock enhetsarbetskostnaden inom näringslivet totalt att utvecklas gynnsamt under prognosperioden, vilket innebär trendmässigt låga prisökningar även de närmaste åren. Det bör understrykas att prognosen över löneutvecklingen är betingad av att den årliga löneglidningen begränsas till ca 0,5 % 1999 och år 2000, och att de totala löneökningarna blir ca 3 % åren därefter. Högre löneökningar torde på sikt leda till att priserna blir högre och sysselsättningen lägre än vad som antas i denna prognos. Lönebildningen framstår således som en risk i prognosen.

Boendekostnaderna har fallit markant de senaste åren. Nedgången förklaras i huvudsak av de senaste årens räntenedgång. Från mitten av 1995 till mars i år har bolåneräntorna halverats och som en direkt effekt har räntekostnaderna för egnahemsägare minskat kraftigt allt eftersom de lån som har förfallit har satts om till en lägre ränta. Den genomsnittliga räntan på hushållens lån är fortfarande förhållandevis hög och trots ett antagande om en svag ränteuppgång beräknas räntekostnaderna för egnahemsägare sjunka både i år och nästa år, om än i allt mindre omfattning.

De lägre räntorna förefaller även ha påverkat hyresavtalen för hyreslägenheter såväl förra året som i år. Under loppet av 1998 steg hyrorna med endast 0,5 % och mellan december 1998 och februari 1999 var höjningen 0,3 %, vilket historiskt sett är mycket lågt. Hyreshöjningarna beräknas bli låga även framöver till följd av ränteläget och att sänkningen av fastighetsskatten för flerbildshus nu föreslås förlängas till att gälla även år 2000. Sammantaget beräknas de totala boendekostnaderna falla både 1999 och år 2000. Eftersom dessa kostnader utgör ungefär en tredjedel av hushållens utgifter bidrar de i betydande omfattning till att hålla ned KPI under prognosperioden.

Prisökningarna under de senaste månaderna har varit lägre än vad som förutsågs i decemberprognosen. Det beror bl.a. på att räntorna blivit lägre än väntat. Ytterligare en förklaring är att vinstmarginalerna sjönk mer än beräknat. I denna prognos har antagits att expansionen av den privata konsumtionen i kombination med låga kostnadsökningar under en längre period skapar utrymme för producenter och handel att höja sina vinstmarginaler. Om så inte sker, i likhet med utvecklingen förra året, kommer prisökningarna i konsumentledet att bli lägre än vad som förutspås i denna prognos.

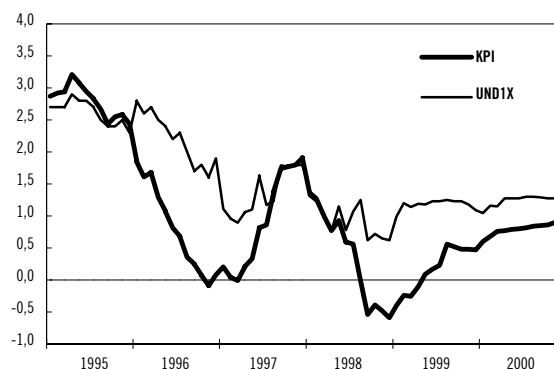
Under 1997 och 1998 hade förändringar av indirekta skatter och subventioner stor påverkan på KPI. I år och nästa år beräknas förändrade indirekta skatter och subventioner påverka KPI i väsentligt mindre omfattning. I januari i år bidrog indexering av energiskatter, sänkt skatt på vattenkraftverk, stödet till de s.k. krisåtgångarna av flerfamiljshus, och som nämndes tidigare, sänkt fastighetsskatt för flerfamiljshus, till att sänka KPI med sammanlagt 0,3 procentenheter. Detta motverkades delvis av att ROT-avdraget avskaffades i april i år. Sammantaget beräknas skatte- och subventionsförändringar höja KPI med 0,1 procentenhet under loppet av året vid fullt genomslag. Nästa år väntas indexeringen av energiskatter samt införandet av avfallsskatten höja KPI med sammanlagt 0,1 procentenhet.

En höjning eller en sänkning av en indirekt skatt påverkar inflationen, dvs. tolv månaders-talet, endast under ett år. Det beror på att t.ex. en skatthöjning lyfter nivån på konsumentpriserna fr.o.m. den tidpunkt den börjar gälla men innebär i sig inte några fortlöpande höjningar av priserna. Detta medför att inflationen, allt annat lika, åter går ned 12 månader efter höjningen. Även ett räntefall som sänker nivån på ränte-

kostnaderna för egnahemsägare kan sägas ha temporär påverkan på inflationen. Rensat för sådana övergående effekter beräknas den underliggande utvecklingen av inflationen vara stabilt låg under prognosperioden bl.a. genom återhållsamma löneökningar, en fortsatt produktivitetstillväxt och låga inflationsförväntningar. Detta illustreras i diagram 8.2 genom Riksbankens mått på underliggande inflation, UND1X, som beräknas ligga något över 1 % såväl i år som nästa år.

Diagram 8.2 Konsumentprisutveckling

Årlig procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

9 Hushållens ekonomi och privat konsumtion

Hushållens reallt disponibla inkomster ökar kraftigt i år. Efter en svagare inkomstökning nästa år stiger inkomsterna åter starkt vid antagandet om en överföring från den offentliga sektorn till hushållen. Den privata konsumtionen väntas visa en fortsatt stabil tillväxt.

9.1 Hushållens inkomster

Hushållens reallt disponibla inkomster ökade med 2,6 % 1998 enligt de preliminära nationalräkenskaperna. Det är första året sedan 1994 som inkomstutvecklingen varit positiv.

Den reala lönesumman steg med ca 6 %. Det är en betydligt större ökning än vad som kan härledas från uppgifter om utvecklingen av förtjänst och sysselsättning (se kapitel 6 och 7). Det preliminära utfallet beträffande lönesumman bygger på arbetsgivarnas deklARATIONER till skattemyndigheterna. Utifrån lönesumma och arbetade timmar kan förtjänstutvecklingen beräknas till ca 5,5 %, vilket kan jämföras med ca 3,6 % enligt förtjänststatistiken. Det är naturligt att olika källor ger olika resultat, men skillnaden 1998 är ovanligt stor. Möjligen skulle skillnaden kunna ha orsakats av att uppbördsystemet lades om vid årsskiftet 1997/98. Klarhet i denna fråga kan fås när kontrolluppgifterna för 1998 sammanställts. På dessa baseras nämligen det definitiva utfallet för lönesumman.

Tabell 9.1 Hushållens disponibla inkomster, konsumtion och sparande

	Miljarder kronor 1998	Procentuell förändring, 1991-års priser				
		1998	1999	2000	2001	2002
Lönesumma, inkl. sjuklön	806,3	6,1	4,0	2,9	2,1	1,7
Transfereringar från offentlig sektor	401,3	3,1	0,2	1,5	0,9	0,5
Pensioner	221,3	2,0	1,5	1,3	0,5	1,4
Sjukförsäkring m.m.	40,5	17,7	3,7	4,7	4,5	2,1
Arbetslöshetsbidrag m.m.	48,9	-11,8	-11,5	-4,6	-5,1	-3,1
Övriga transfereringar	90,6	9,8	1,6	3,2	2,7	-0,7
Räntor och utdelningar, netto	-6,8					
Övriga inkomster, netto	202,9	-2,8	-0,9	-1,2	2,7	3,4
Direkta skatter och avgifter	440,5	8,1	0,8	2,1	2,2	1,9
Disponibel inkomst före överföring	963,2	2,6	3,6	1,8	1,5	1,3
Disponibel inkomst efter överföring					3,6	3,0
Privat konsumtion	951,9	2,6	2,6	2,4	1,8	1,8
<i>Sparande, nivå i % av disponibel inkomst</i>						
Nettosparande		1,2	2,1	1,6	3,3	4,3
Finansiellt sparande		2,5	3,0	2,0	3,8	5,0
<i>Procentuellt bidrag till realinkomstutvecklingen</i>						
Lönesumma, inkl. sjuklön		5,1	3,5	2,5	1,8	1,5
Transfereringar från offentlig sektor		1,3	0,1	0,6	0,4	0,2
Räntor och utdelningar, netto		0,4	0,6	-0,2	-0,2	-0,1
Övriga inkomster, netto		-0,5	-0,2	-0,2	0,5	0,6
Direkta skatter och avgifter		-3,6	-0,4	-1,0	-1,0	-0,9
Beräkningsteknisk överföring					2,1	1,7

Anm: Lönesumma, inkomstöverföringar, räntenetto och skatter är deflaterade med KPI. Disponibel inkomst är deflaterad med implicitprisindex för privat konsumtion, IPI
Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Till den starka inkomstökningen förra året bidrog också att transfereringarna från den offentliga sektorn steg med 3 %. Pensionerna ökade reallt som en följd av den låga inflationen, samtidigt som bostadstillägget till pensionärerna höjdes. Utbetalningarna från sjuk- och föräldraförsäkringen ökade kraftigt av flera skäl. Ersättningsnivåerna i sjuk- och föräldraförsäkringen höjdes vid årsskiftet 1997/98 från 75 till 80 % och antalet sjukdagar steg. Därtill ökade utbetalningarna från sjukförsäkringen till följd av att arbetsgivarperioden återställdes till 14 dagar från 1 april 1998 efter att ha varit 28 dagar dessförinnan. Detta påverkar dock inte hushållens inkomster eftersom sjuklönen reduceras i motsvarande grad. Ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen höjdes till 80 % redan den 1 oktober 1997. Övriga transfereringar ökade reallt med nära 10 %. I den kraftiga ökningen ligger att antalet personer som uppbär olika former av studiestöd steg samt att barnbidragen och flerbarnstilläggen höjdes med sammanlagt 2,9 miljarder kronor.

Ökningen av de disponibla inkomsterna begränsades av att direkta skatter och avgifter steg reallt med ca 8 %. Den kraftiga ökningen beror bara delvis på höjda skatter och avgifter. Den allmänna egenavgiften till pensionssystemet höjdes med 1 procentenhet och vidare finansieras den höjda ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen delvis genom ökade egenavgifter. Förutom skatte- och avgiftshöjningarna drogs hushållens skattebetalningar upp av att s.k. egna inbetalningar av skatt var ovanligt stora, sannolikt till följd av höga realisationsvinster 1997 och 1998.

För 1999 förutses en fortsatt positiv utveckling av sysselsättningen och reallönerna. Pensionärerna får också en real inkomstökning, då pensionerna har höjts med 2 procentenheter, dvs. från 98 till 100 % av basbeloppet. Sammantaget är dock transfereringarna från den offentliga sektorn nästan oförändrade eftersom arbetslösheten sjunker.

Den statliga inkomstskatten har förändrats i år genom att den tillfälliga s.k. värnskatten upphört samtidigt som skatteuttaget förblir 25 % för inkomster över 389 500 kronor per år. Dessutom har det införts en skattereduktion för inkomsttagare med inkomster upp till 245 000 kronor per år. Skattesänkningar i vissa kommuner och landsting medför att den genomsnittliga kommunalskatten minskat med 0,17 procentenheter. Netto innebär förändringarna skattesänkningar

på ca 8 miljarder kronor, jämfört med 1998 års regler. De s.k. egna inbetalningarna av skatt förutses bli betydligt lägre än förra året. Sammantaget väntas de direkta skattebetalningarna öka reallt med knappt 1 %, vilket innebär att skatterna som andel av inkomsterna före skatt sjunker med 0,7 procentenheter. De reallt disponibla inkomsterna beräknas öka med 3,6 % i år.

Nästa år beräknas inkomstutvecklingen bli betydligt svagare. Ökningen av sysselsättning och reallöner dämpas. En förväntad uppgång i räntorna försvagar hushållens netto av räntor och utdelningar. Barnbidraget föreslås höjas med 100 kronor per barn och år. De direkta skatterna stiger i normal takt, dvs. i linje med inkomstutvecklingen. Sammantaget beräknas de disponibla realinkomsterna öka med 1,8 %. Exklusive tillfälligt höga pensionsutbetalningar 1999 till före detta privatanställda beräknas inkomstökningen till ca 2 %.

För åren 2001 och 2002 väntas en fortsatt gynnsam utveckling av löneinkomsterna. Real-löneökningarna avtar emellertid när inflationen stiger något från den nuvarande låga nivån. Barnbidraget höjs med ytterligare 100 kronor 2001. En fortsatt nedgång i arbetslösheten och uppbromsning av Kunskapslyftet dämpar ökningen av transfereringarna.

I kalkylerna har överskott i den offentliga sektorns finansiella sparande utöver de budgetpolitiska målet beräkningstekniskt överförts till hushållen år 2001 och 2002. Därigenom förstärks hushållens disponibla inkomster med ca 22 miljarder kronor 2001 och med ca 41 miljarder kronor 2002. Inklusivt dessa överföringar beräknas realinkomsterna öka med 3,6 % år 2001 och med 3 % år 2002.

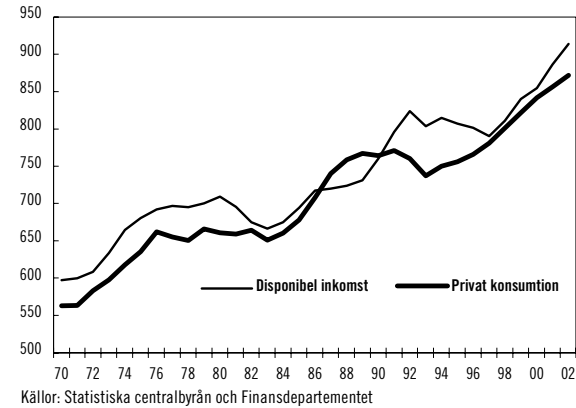
9.2 Privat konsumtion

Den privata konsumtionen ökade med 2,6 % 1998 (se diagram 9.1). Konsumtionen av elektronikprodukter såsom radio, tv, datorer och mobiltelefoner steg med över 50 % och försäljningen av bilar med 13 %. Konsumtionstillväxten under 1998 var den största på 10 år, och mätt per invånare passerade den privata konsumtionsvolymen den tidigare högsta nivån från 1989. Bland de faktorer som kan ha bidragit till konsumtionsökningen under 1998 märks det förbättrade arbetsmarknadsläget, de stigande reala disponibla inkomsterna och stärkningen av

hushållens redan goda förmögenhetsställning. De flesta av de förhållanden som lade grunden till den gynnsamma utvecklingen under 1998 bedöms gälla även under prognosperioden 1999–2000. Den privata konsumtionen beräknas öka med ca 2,5 % per år under 1999 och 2000.

Diagram 9.1 Privat konsumtion och disponibel inkomst

Milljarder kronor, 1991 års priser

Även om vissa hushåll använder en stor del av varje inkomsthöjning till ökad konsumtion kan man anta att många hushåll planerar sin konsumtion och sitt sparande på längre sikt och därvid utgår ifrån sina förväntningar om framtida inkomster och konsumtionsmöjligheter. Den del av en inkomstökning som uppfattas som tillfällig bör således ha en begränsad effekt på den totala privata konsumtionen i dag, medan den del som uppfattas som varaktig leder till större konsumtion. Som nämnts i avsnitt 9.1 steg den reala disponibla inkomsten relativt mycket under 1998, och den väntas växa än mer under 1999. En del av denna ökning består dock av engångseffekter, och för år 2000 prognostiseras en svagare inkomstutveckling. Den emotsedda kraftiga höjningen av den reala disponibla inkomsten under 1999 väntas därför delvis tas ut som större sparande och delvis som ökad konsumtion. På samma sätt torde den svagare inkomstillväxten under år 2000 leda till relativt små justeringar av konsumtionstillväxten eftersom hushållen sannolikt då förutser god tillväxt, gynnsam sysselsättningsutveckling och överskott i de offentliga finanserna längre fram i tiden.

Enligt SCB:s undersökningar av hushållens inköpsplaner har hushållens tro på den egna framtida ekonomin successivt förbättrats sedan början av 1997 och ligger nu på en historiskt sett mycket hög nivå. Däremot började under 1998 allt färre tro på sjunkande arbetslöshet och på en

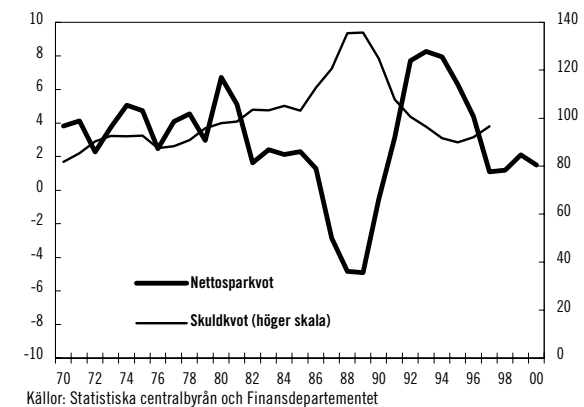
positiv utveckling för Sveriges ekonomi som helhet under de närmaste 12 månaderna, troligen på grund av rapporter om ett försämrat internationellt konjunkturläge och ett ökat antal varsel om uppsägningar. En exportledd konjunkturdämpning under året är förutsedd. Om avmattningen får större negativa effekter på sysselsättningsutvecklingen än hushållen räknat med kan förväntningarna om den egna ekonomin, och därmed konsumtionen, påverkas negativt. På längre sikt bedöms dock utvecklingen för de underliggande faktorerna, såsom inkomst, förmögenhet och räntor, vara så stark att en avmattning i alla händelser bör bli relativt snabbt övergående.

Nettoparkvoten väntas förbli på en relativt låg men positiv nivå under 1999 och 2000 (se diagram 9.2). En delförklaring är att det reala nettosparandet i form av egnahemsinvesteringar är negativt, dvs. förslitningen överstiger nyinvesteringarna. Nettosparandets nivå måste också ses mot bakgrund av hushållens mycket positiva förmögenhetsutveckling under de senaste åren. Som framgår av diagram 9.3 har värdet av såväl reala som finansiella tillgångar ökat kraftigt under de senaste åren och hushållens förmögenhetsställning måste nu betraktas som mycket solid. Detta faktum, tillsammans med hushållens positiva förväntningar avseende den egna framtida privatekonomin, torde tala för att hushållen inte prioriterar ytterligare förmögenhetsuppbyggnad i särskilt hög utsträckning.

Diagram 9.2 Hushållens nettosparkvot och skuldkvot

Sparande i relation till disponibel inkomst, procent

Bruttoskuld i relation till disponibel inkomst, procent

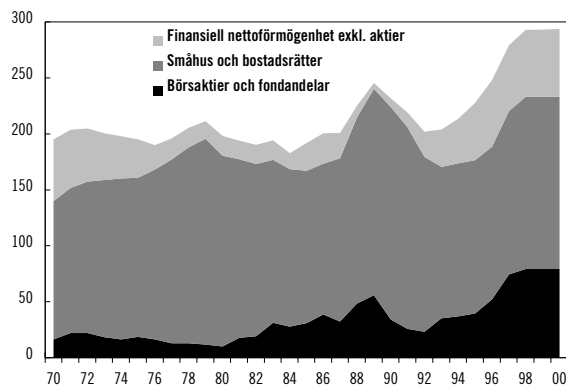

Den närmast föregående period under vilken den privata konsumtionen har vuxit minst lika snabbt som nu är åren 1985–88. Som framgår av diagram 9.2 och 9.3 kännetecknades emellertid dessa år av en helt annan förmögenhets- och sparandesituation. Nettoparkvoten var negativ och fallande. Skuldsättningen i relation till den disponibla in-

komsten steg kraftigt och hushållens marginaler i form av finansiell nettoförmögenhet var små. Den finansiella nettoförmögenheten (exkl. aktier och fondandelar) har vuxit från ca 10 % av disponibel inkomst 1988 till ca 60 % 1997. Diagram 9.2 visar också att hushållens bruttoskuld, satt i relation till den disponibla inkomsten, har sjunkit under 1990-talet. Detta talar också för att den nuvarande tillväxten i privat konsumtion är mer hållbar än konsumtionsökningen under det sena 1980-talet.

Diagram 9.3 Hushållens förmögenhetskvot

Förmögenhet i relation till disponibel inkomst, procent

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet

När man tolkar sparkvotens utveckling bör man även beakta att en del av de senaste årens konsumtion, som den definieras enligt nationalräkenskaperna, närmast är att betrakta som investeringar i ekonomisk mening. Diagram 9.4 visar utvecklingen över tiden för konsumtionen av bilar och övriga varaktiga varor (innefattande bl.a. vitvaror, möbler och hemelektronik). För båda grupperna har tillväxten varit mycket stark under de senaste åren. Den cykliska variation över tiden som syns i diagram 9.4 torde i viss utsträckning styras av kapitalvarornas livslängd. Den höga konsumtionen under de senaste åren kan sannolikt till viss del förklaras av att hushållen har haft ett uppdämt behov av att ersätta försliten utrustning. Under de närmaste åren torde en viss cyklisk avmattning kunna väntas.

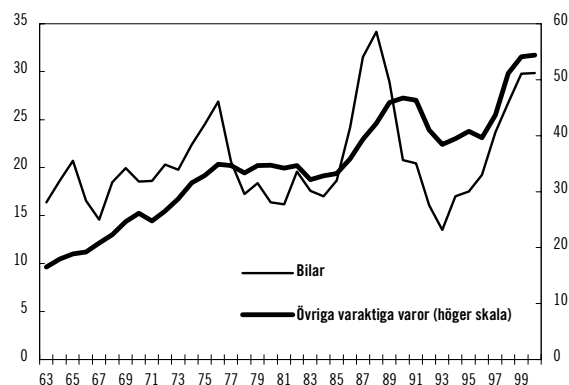
Sedan anställda vid årsskiftet 1997–98 fick möjlighet att låna eller hyra en dator av arbetsgivaren utan att förmånsbeskattas beräknas över en halv miljon persondatorer ha förmedlats på detta sätt. Det nya sättet att skaffa dator får effekter under flera år på den privata konsumtionen mätt enligt nationalräkenskaperna, eftersom kostnaden (hyran) för en persondator fördelas över hela avtalstiden. (Kostnaden för en dator som

köps på vanligt sätt bokförs i sin helhet vid inköpstidpunkten.) Av den totala privata konsumtionen under 1998 uppskattas ca 1,7 miljarder kronor i löpande pris (ca 0,2 %) avse hyror för persondatorer. Under 1999 väntas färre, men fortfarande relativt många, persondatorer förmedlas.

Diagram 9.4 Privat konsumtion av bilar och övriga kapitalvaror

Bilar, miljarder kronor,
1991 års priser

Övriga varaktiga varor, miljarder kronor,
1991 års priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Sammanfattningsvis bedöms förutsättningarna för en fortsatt stark konsumtionsökning vara goda under de närmaste åren. Hushållens tilltro till den egna ekonomins utveckling, den beräknade ökningen av den reala disponibla inkomsten och hushållens goda förmögenhetsställning ger stöd för en prognos om en tämligen kraftig tillväxt i den privata konsumtionen under 1999. Under årets första månader har dessutom sysselsättningen samt indikatorer för privat konsumtion (detaljhandelsförsäljning och nybilsregistrering) utvecklats väl. Hushållens efterfrågan väntas inte påverkas särskilt mycket av en nedgång i exportkonjunkturen, även om en viss effekt torde kunna märkas under 1999. En viss mättnad avseende hushållens behov av att förnya sina kapitalvaror kan bidra till att konsumtionstillväxten under år 2000 blir något svagare. Dessutom väntas inte den disponibla inkomsten växa lika mycket år 2000. Under 1999 beräknas den privata konsumtionen öka med 2,6 % och under 2000 prognostiseras en tillväxt på 2,4 %.

Under åren 2001 och 2002 ger hushållens solida förmögenhetsställning, de starka offentliga finanserna, den fortsatt relativt goda realinkomstutvecklingen och den höga produktions-tillväxten en god grund för en fortsatt tillväxt av den privata konsumtionen. Dessutom förutses ansevärd överskott i de offentliga finanserna un-

der 2001 och 2002. Det är rimligt att anta att hushållen räknar med att få del i dessa överskott och planerar sin konsumtion därefter. (I kalkylen görs också en beräkningsteknisk överföring som stärker hushållens disponibla inkomst, även om det inte är klart i hur stor utsträckning överskotten faktiskt kommer hushållen tillgodo.)

De tillväxttal för den privata konsumtionen som uppmätts 1998 och prognostiseras för 1999 och 2000 är dock, som redan framhållits, jämförelsevis höga. I ett längre perspektiv är det rimligt att räkna med en något lägre genomsnittlig tillväxttakt. Under 2001 och 2002 väntas konsumtionen således växa med knappt 2 % per år.

10 Investeringar

Investeringskonjunkturen dämpas något de närmaste åren efter den kraftiga investeringstillväxten förra året. Investeringsexpansionen under 1998 kan främst hänföras till en mycket stark utbyggnad av kapaciteten i hemmamarknadssektorerna. Produktionen inom den privata tjänstesektorn steg kraftigt under loppet av året samtidigt som räntorna sjönk.

Den totala investeringsvolymen väntas öka med knappt 5 % år 1999 och med drygt 5 % år 2000. Avmattningen i industrin i slutet av förra året samt under första halvåret av 1999 väntas innebära att investeringsaktiviteten mattas inom såväl industrin samt inom de industrinära tjänstesektorerna. En förväntad god efterfrågetillväxt på hemmamarknaden förutses dock medföra en fortsatt stigande investeringsaktivitet inom andra delar av näringslivet även om ökningstakten avtar jämfört med 1998. Nivån på investeringarna är så hög att redan oförändrade volymer innebär en betydande kapacitetsutbyggnad.

Stigande huspriser, låga räntor och en positiv utveckling av såväl disponibelinkomster som sysselsättning, bedöms resultera i en gradvis återhämtning av bostadsinvesteringarna. En sådan utveckling stöds också av tillgängliga kortsiktsindikatorer. De offentliga myndigheternas investeringar beräknas öka något nästa år till följd av en viss uppgång i byggnationen av storstadsledningarna.

Tabell 10.1 Bruttoinvesteringar efter näringsgren

	Miljarder kronor		Årlig procentuell volymförändring			
	1998	1998	1999	2000	2001	2002
Näringslivet	202,9	10,7	4,4	4,1	2,4	2,5
Industri	66,6	3,0	-1,0	3,0	2,9	2,9
Övrigt näringsliv	136,3	14,7	6,9	4,6	2,2	2,3
Bostäder	25,4	5,1	12,1	17,8	22,0	20,0
Nybyggnad	12,1	3,5	14,0	22,0		
Ombyggnad	13,4	7,0	10,0	13,0		
Offentliga myndigheter	32,2	6,4	1,5	2,8	1,5	0,1
Totalt	260,5	9,6	4,8	5,4	4,6	4,6
Maskiner	151,9	13,2	3,7	3,5	2,9	2,9
Byggnader	108,6	5,0	6,3	7,9	6,9	6,8

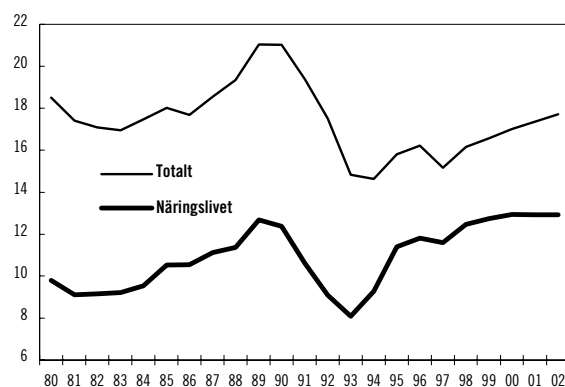
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Under perioden 2001-2002 förutses investeringarna öka i god takt. Därmed närmar sig investeringskvoten, dvs investeringarna som andel av

BNP, åter de nivåer som rådde på 1980-talet. De senaste årens låga investeringsnivåer beror till stor del på behovet av att anpassa bostadsstocken till långsiktigt hållbara nivåer. Under perioden 2001-2002 förutses den starka produktionsutvecklingen, den relativt höga lönsamheten samt låga räntor, innebära en fortsatt hög utbyggnadstakt inom näringslivet. De gynnsamma investeringsförutsättningarna minskar därmed risken för inflationsdrivande flaskhalsar. Därtill bidrar också den goda tillgången på arbetskraft till näringslivets expansion de närmaste åren. Bostadsproduktionen ökar markant till följd av bl.a. stigande disponibelinkomster och den positiva sysselsättningsutvecklingen. Antalet nyproducerade bostäder beräknas dock även år 2002 vara lågt jämfört med 1980-talets nivå.

Diagram 10.1 Investeringar som andel av BNP

1991 års priser, procent

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

10.1 Näringslivets investeringar

Industrins investeringar återhämtade sig förra året och steg med 3 % efter ett kraftigt fall året innan. Produktionen liksom exporten steg under året, vilket ledde till att kapacitetsutnyttjandet låg på en relativt hög nivå. Industrikonjunkturen försvagades emellertid mot slutet av året, vilket resulterade i sjunkande priser och ett ökat missnöje med den inläggande orderstocken.

Industrins konjunkturläge har försvagats ytterligare under inledningen av innevarande år. Under loppet av året förväntas produktionen minska något, vilket tillsammans med den pressade lönsamheten skulle kunna leda till en betydande investeringsminskning i år. Den nuvarande konjunkturförsvagningen bedöms dock vara tillfällig och en kraftig produktionsökning väntas ske år 2000. Därigenom är det troligt att

industrin fortsätter kapacitetsutbyggnaden även i år för att undvika flaskhalsar då konjunkturen åter tar fart. Enligt Statistiska centralbyråns investeringsenkät från februari planerar industriföretagen betydande investeringsökningar under 1999. Vid andra liknande konjunkturfaser har dock industriföretagen överskattat investeringarna i februarienkäten. En del av de planerade investeringarna skjuts därför sannolikt upp till nästa år eller ställs in. Investeringarna beräknas falla kraftigt inom basindustrin, som utvecklas svagt till följd av ett internationellt utbudsöverskott, medan betydande investeringsökningar återfinns i expansiva branscher såsom teleproduktindustrin och läkemedelsindustrin där den underliggande efterfrågeutvecklingen är mycket stark. Sammantaget bedöms industrins investeringar minska med 1 % under 1999 men kapitalstocken byggs ändå ut med knappt 3 %.

För år 2000 beräknas investeringarna i industrin öka med 3 %. En starkare produktionsutveckling, som framför allt kan hänföras till den internationella konjunkturåterhämtningen, innebär att industrins kapacitetsutbyggnad åter tilltar. Lönsamheten beräknas också förbättras vilket bidrar till den goda investeringsutvecklingen. Ett förväntat konjunkturumslag inom basindustrin medför en omfattande investeringsuppgång i denna sektor.

Den privata tjänstesektorn är inne i en expansiv fas med en snabbt stigande produktion och en betydande sysselsättningsstillväxt. Detta har bidragit till en markant investeringsökning i *övrigt näringsliv*. En mycket kraftig expansion noterades förra året i sektorer som i stor utsträckning påverkas av hushållens efterfrågan. Exempelvis steg investeringsvolymen inom varuhandeln med hela 33 % under 1998.

Investeringsstillväxten inom de flesta sektorer inom övrigt näringsliv väntas bli hög också under 1999 och 2000, även om ökningstakten avtar i jämförelse med förra året. En sådan utveckling stöds av Statistiska centralbyråns investeringsenkät från februari. Sammantaget bedöms investeringarna i övrigt näringsliv öka med ca 7 % i år och med knappt 5 % nästa år.

En viss konjunkturdämpning i de industrirelaterade tjänstebranscherna kan förväntas under innevarande år, men omställningsproblemen inför millennieskiftet bidrar till en fortsatt betydande investeringsökning. Inom varuhandeln dämpas ökningstakten trots en fortsatt stark utveckling av den privata konsumtionen. Nivån på investeringarna inom denna sektor, liksom i flera

andra branscher inom övrigt näringsliv, är nu så hög att också en oförändrad investeringsvolym innebär en fortsatt stabil utbyggnad av kapaciteten.

Tabell 10.2 Övriga näringslivets investeringar

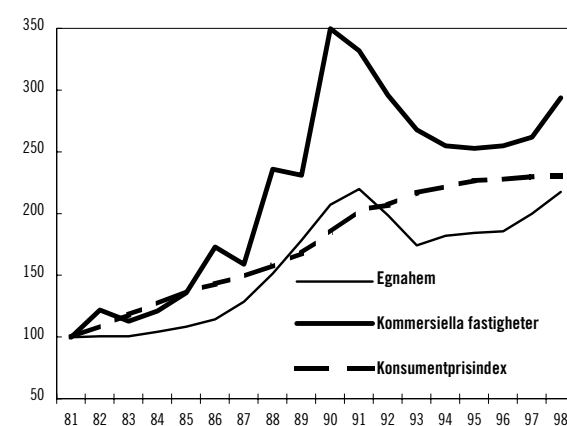
	Miljarder kronor		Årlig procentuell förändring		
	1998	1997	1998	1999	2000
Jordbruk och skogsbruk	10	7,1	5,2	2,7	4,4
Energi och vattenverk	15	3,3	2,9	8,7	3,8
Byggnadsindustri	5	13,4	17,5	5,0	12,0
Handel	23	4,3	33,2	7,0	5,0
Finansiell verksamhet	3	30,5	37,1	8,0	3,0
Företagstjänsteverksamhet	19	6,3	40,2	10,0	5,0
Hushållsverksamhet	9	13,5	12,2	6,0	5,0
Fastighetsverksamhet	13	2,8	14,5	13,0	12,0
Övrig tjänsteverksamhet	40	-1,6	0,2	3,5	0,4
därav samfärdsl	24	-3,2	-3,6	2,0	-2,0
Summa	136	3,8	14,7	6,9	4,6

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Inom fastighetsförvaltning finns goda förutsättningar för en kraftig investeringsuppgång under de närmaste åren. Vakansgraden för kommersiella fastigheter har mellan 1994 och 1998 halverats i storstadsområden samtidigt som priserna för riket som helhet ökat med knappt 20 %. Därigenom har det åter blivit lönsamt att bygga kommersiella lokaler inom expansiva områden. Under vintern har också ett flertal stora fastighetsprojekt tillkännagivits samtidigt som orderingången till arkitektföretagen enligt Konjunkturinstitutets senaste kvartalsbarometer ökat i betydande omfattning.

Diagram 10.2 Fastighetsprisstatistik

Index 1981=100

Anm: Indexserierna baseras på köpeskillingskoefficienten.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Strukturrationaliseringar i kombination med det statliga energiomställningsprogrammet medför en betydande investeringshöjning också inom energisektorn innevarande år. Däremot beräknas de statliga infrastruktursatsningar som registreras inom övrigt näringsliv minska de närmaste åren. Byggandet av Öresundsbron med tillfartsleder når en topp i år för att minska under år 2000. Detta kompenseras dock till viss del av en uppgång av investeringsvolymen i Botniabanan.

10.2 Bostäder

Enligt Statistiska centralbyrån ökade bostadsbyggandet svagt under 1998 jämfört med året innan. Antalet påbörjade lägenheter uppgick till 12 200, vilket historiskt sett är en mycket låg nivå på bostadsbyggandet. Den låga bostadsproduktionen de senaste åren avspeglar behovet av att anpassa bostadsstockens storlek till betydligt lägre bostadssubventioner än under 1980-talet. Bostadssubventionerna motsvarar idag ca 30 % av räntekostnaden. En annan viktig förklaring till det låga bostadsbyggandet under stora delar av 1990-talet är de höga räntorna. Räntorna har dock fallit markant under de senaste åren.

Vakansgraden, dvs andelen outhyrda lägenheter i förhållande till beståndet, har sedan början av 1990-talet ökat kraftigt. Det senaste året har dock vakansgraden minskat i tillväxtregioner, medan den i stort varit oförändrad i övriga delar av riket. Omfattande prishöjningar har samtidigt skett på andrahandsmarknaden. Priserna på småhus har stigit med 10 % för riket som helhet det senaste året, vilket innebär att skillnaden mellan priserna på andrahandsmarknaden och nyproduktionskostnaden nu i stort har försvunnit.

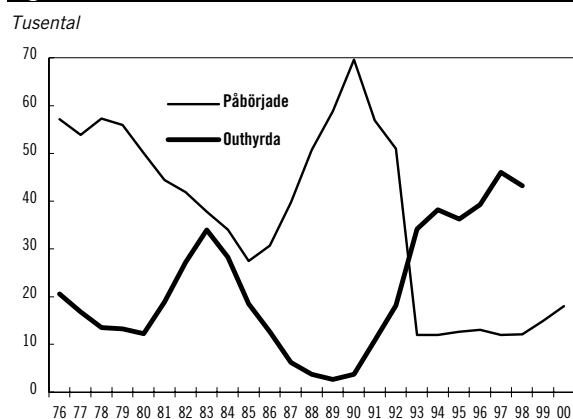
De regionala skillnaderna är dock stora. I tillväxtregionerna är nyproduktion redan i dagsläget lönsam. Dessutom har vissa bristsituationer uppstått. I dessa områden förväntas en god arbetsmarknad tillsammans med en gynnsam utveckling av hushållens disponibla inkomster medföra en hög bostadsefterfrågan som bidrar till en fortsatt låg vakansgrad och stigande nyproduktion av bostäder. Bostadsmarknaden är annorlunda i många mindre kommuner där en svag arbetsmarknad bidrar till en stagnerande eller negativ befolkningsutveckling, vilket innebär att vakansgraden ligger kvar på en hög nivå.

Tillgängliga indikatorer tyder på en betydande återhämtning i bostadsproduktionen det när-

maste året. Enligt Konjunkturinstitutets månadsbarometer från februari har orderstocken förbättrats kraftigt i början på året. En liknade utveckling syns i trähusfabrikanternas statistik som visar att orderingången förra året steg med 26 %. Sammantaget beräknas *antalet påbörjade lägenheter* stiga till 15 000 i år och till 18 000 nästa år, vilket kan jämföras med Boverkets uppskattade långsiktiga behov av bostäder som uppgår till mellan 30 000 och 35 000 per år.

Inledningsvis märks uppgången främst inom byggnation av egnahem och bostadsrätter medan byggande av hyresfastigheter begränsas av fastighetsföretagens svaga finansiella situation. Lönsamheten inom de allmännyttiga bostadsföretagen har visserligen förbättrats på senare år, men den låga inflationen ställer krav på en relativt högre andel eget kapital vid bostadsinvesteringar idag jämfört med under 1980-talet. Soliditeten måste därför sannolikt stärkas ytterligare innan en mer markant uppgång i produktionen av hyresbostäder kommer till stånd.

Diagram 10.3 Antal outhyrda respektive påbörjade lägenheter

Anm: Antalet outhyrda lägenheter i allmännyttan per 1 mars 1976-80, samt per 1 september fr.o.m. 1981. Antalet påbörjade lägenheter omfattar både flerfamiljshus och småhus.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Den tidigare låga lönsamheten i bostadsföretagen samt hushållens svaga inkomstutveckling kan sannolikt förklara den låga nivån på *ombyggnadsinvesteringarna* under 1997 och 1998. En annan förklaring är att delar av den ombyggnadsverksamhet som hade planerats att genomföras under senare delen av 1990-talet tidigare lades till 1995 och 1996 på grund av de särskilda stimulansbidrag som då utgick. De låga räntorna i kombination med en stark inkomstutveckling hos hushållen bör dock innebära att ombyggnadsvolymerna närmar sig en mer långsiktig jämviktsnivå. Därtill väntas stöden inom ramen

för de lokala investeringsprogrammen bidra till att stimulera ombyggnadsverksamheten.

10.3 Lagerinvesteringar

Lagren växte snabbt under första halvåret 1998 inom såväl handel som industrin. Trots att de totala lagren justerades ned något under andra halvåret gav lagerinvesteringarna sammantaget ett positivt tillväxtbidrag på motsvarande 0,3 % av BNP under 1998. Tolkningen av lagerutvecklingen försvaras dock av att utfallet enligt primärstatistiken och nationalräkenskaperna delvis ger olika resultat.

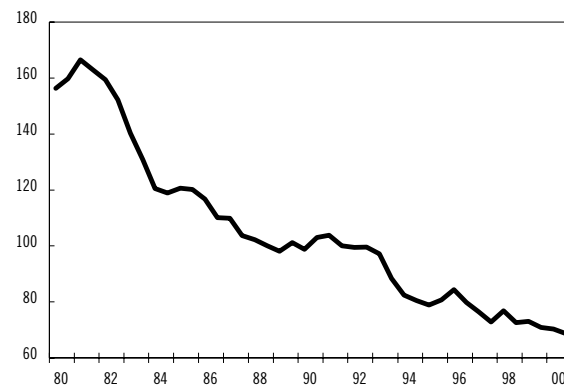
Till följd av en vikande internationell efterfrågan minskade industrin sin produktion under inledningen av 1998. Produktionen anpassades emellertid ej fullt ut, vilket ledde till en ofrivillig uppbyggnad av framför allt färdigvarulagren. Därmed steg lagerkvoten, dvs. lagerstockarna i förhållande till produktionen, se diagram 10.4 nedan. Trots Asienkrisen var industrikonjunkturen ändå förhållandevis god under större delen av förra året med en successiv produktionsökning och ett högt kapacitetsutnyttjande, vilket underlättade anpassningen av lagerstockarna till produktionsnivån.

Under vintern har utsikterna för industrin försämrats. Ordergången från exportmarknaderna har fallit markant och enligt Konjunkturinstitutets barometer för industrin har produktionsvolymen minskat inledningsvis i år. Dessutom syns ett ökat missnöje med färdigvarulagrens storlek. I föreliggande prognos förutses industriproduktionen falla under första halvåret i år. Således bör det i år finnas behov av att reducera lagerstockarna.

Även inom detaljhandeln genomfördes en lageruppbyggnad under första halvåret 1998. Lagertillväxten i detaljhandeln under förra året torde främst sammanhånga med uppgången i hushållens efterfrågan. Konjunkturinstitutets barometer för detaljhandeln indikerar emellertid att det finns ett visst behov av att reducera lagren. Det gäller framför allt i handeln med motorfordon där lagren ökade kraftigt i fjol. Inom partihandeln genomfördes en lageravveckling under senare delen av 1998 efter den snabba uppbyggnaden inledningsvis förra året. Denna lagerreducering väntas fortgå i år inom framför allt de delar av partihandeln som är nära kopplade till industrin.

Diagram 10.4 Lagerkvoter i industrin

Index 1990=100

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

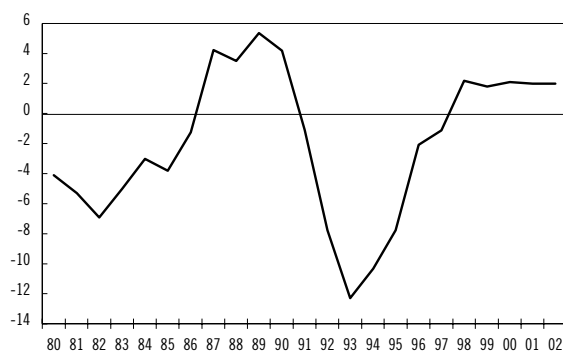
Sammanfattningsvis väntas den nedjustering av de totala lagren som inleddes mot slutet av förra året fortsätta i år. Med hänsyn tagen till vissa korrigeringar i nationalräkenskaperna väntas lagren ändå öka något i år. Jämfört med den kraftiga uppbyggnaden i fjol innebär årets blygsamma lagerökning ett negativt tillväxtbidrag på motsvarande 0,7 % av BNP. Nästa år beräknas lagren växa något snabbare än i år bl.a. i takt med en tilltagande industriproduktion, vilket medför att lagerinvesteringarna ger ett positivt tillväxtbidrag till BNP år 2000. Under åren 2001 och 2002 beräknas lagerinvesteringarna vara tillväxtneutrala.

11 Den offentliga sektorn

Den offentliga sektorns finansiella sparande visade ett överskott på 2,2 % av BNP 1998. Överskottet beräknas minska till 1,6 % av BNP i år och uppgå till ca 2 % av BNP nästa år. Åren 2001 och 2002 väntas det finansiella sparandet förstärkas med motsvarande ca 1 % av BNP per år. Därmed uppstår ett utrymme för sänkta skatter och/eller ökade utgifter. Överskotten bidrar till att den konsoliderade bruttoskulden understiger 60 % av BNP år 2001 och att nettoskulden går ned till nära noll år 2002.

Diagram 11.1 Den offentliga sektorns finansiella sparande

Procent av BNP

Anm: Inkluderat beräkningsteknisk överföring

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

11.1 Den konsoliderade offentliga sektorn

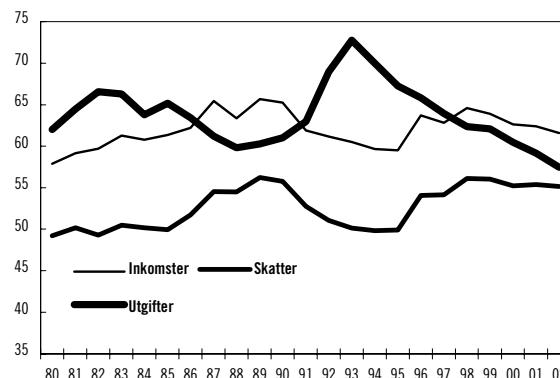
Finansiellt sparande

År 1998 uppgick den offentliga sektorns finansiella sparande enligt nationalräkenskaperna till 39,5 miljarder kronor eller 2,2 % av BNP. I det redovisade överskottet ingår inte effekten av att AP-fondens fastigheter överförts till bolagsform. Enligt internationella rekommendationer och i de kommande reviderade nationalräkenskaperna ska bolagiseringen av AP-fondens fastigheter tillgodoräknas det finansiella sparandet, eftersom aktier till skillnad från fastigheter betraktas som en finansiell tillgång. Statistiska centralbyrån har emellertid valt att inte beakta denna transaktion, med hänsyn till att AP-fondens köp av fastigheter inte registrerats.

Det redovisade finansiella sparandet förbättrades med nära 60 miljarder kronor eller 3,3 % av BNP från 1997 till 1998. Som andel av BNP steg inkomsterna (inkomstkvoten) med 1,8 procentenheter medan utgifterna (utgiftskvoten)

Diagram 11.2 Den offentliga sektorns inkomster och utgifter

Procent av BNP

Anm: Exkluderat beräkningsteknisk överföring

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

minskade med 1,5 procentenheter. Sedan 1994 har det finansiella sparandet förbättrats med nära 200 miljarder kronor.

I år beräknas överskottet sjunka till 1,8 % av BNP. Skattekvoten ligger kvar på 1998 års nivå. Nedgången i sparandet med 0,4 % av BNP kan hänföras till att utgifterna exkl. räntor stiger som andel av BNP.

Det finansiella sparandet förstärks till ca 2 % av BNP år 2000. Skattekvoten sjunker från den tillfälligt höga nivån 1998 och 1999, men utgiftskvoten sjunker än mer. Vid hittills beslutade och föreslagna regelförändringar förstärks sedan sparandet åren 2001 och 2002 med ca 1 % av BNP per år. Förbättringen beror på en fortsatt nedgång av utgifterna som andel av BNP, medan skattekvoten är i stort sett oförändrad. Inkomsterna av räntor och utdelningar faller eftersom de finansiella tillgångarna minskar, främst genom AP-fondens överföringar till staten, men även till följd av försäljningar av statliga bolag. Intäkterna från dessa försäljningar inkluderas dock per definition inte i det finansiella sparandet. Däremot reduceras den offentliga skulden och ränteutgifterna när försäljningsinkomsterna används till amorteringar av statskulden.

Det finansiella sparandet åren 2001 och 2002 överträffar budgetmålet om ett överskott på 2 % av BNP med ca 22 respektive 41 miljarder kronor. Dessa överskjutande överskott antas i föreliggande kalkyl beräkningstekniskt tillföras hushållssektorn, så att budgetmålet uppnås exakt. Därmed uppnås en mer sannolik fördelning av det finansiella sparandet mellan hushållen och den offentliga sektorn, vilket har betydelse för bl.a. prognosen avseende den privata konsumtionen.

Tabell 11.1 Den offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor, löpande priser

	1998	1999	2000	2001	2002
Inkomster	1164,9	1181,1	1200,8	1242,4	1276,3
<i>procent av BNP</i>	64,6	63,9	62,6	62,4	61,5
Skatter och avgifter	1012,6	1035,9	1058,9	1102,6	1142,4
<i>procent av BNP</i>	56,1	56,0	55,2	55,3	55,1
Kapitalinkomster	82,1	73,5	69,6	66,6	59,1
Övriga inkomster	70,2	71,8	72,3	73,2	74,7
Utgifter	1125,3	1147,6	1160,1	1180,4	1193,8
<i>procent av BNP</i>	62,4	62,1	60,5	59,2	57,6
Transfereringar	516,1	522,7	522,3	532,0	532,6
Konsumtion och investeringar	505,5	529,7	551,5	572,5	591,4
Ränteutgifter	103,7	95,3	86,3	75,9	69,8
Finansiellt sparande före överföring	39,6	33,5	40,7	62,0	82,5
<i>procent av BNP</i>	2,2 ¹	1,8	2,1	3,1	4,0
Beräkningsteknisk överföring	–	–	–	22,1	41,0
Finansiellt sparande efter överföring	–	–	–	39,8	41,5
<i>procent av BNP</i>	–	–	–	2,0	2,0
Finansiell ställning					
Nettoskuld	277,0	186,1	112,9	47,7	7,2
<i>procent av BNP</i>	15,4	10,1	5,9	2,4	0,3
Konsoliderad bruttoskuld ²	1359,4	1250,3	1192,8	1080,2	1057,8
<i>procent av BNP</i>	75,4	67,6	62,2	54,2	51,0

¹ Enligt de regler som gäller inom EU uppgick det finansiella sparandet som andel av BNP för 1998 till 2,0 %² Den konsoliderade skulden är definierad enligt EU:s konvergenskriterier (Maastricht)

Källor: Konjunkturinstitutet, Riksgäldskontoret, Riksrevisionsverket, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Jämfört med bedömningen i decemberprognosen (konvergensprogrammet) blev det finansiella sparandet år 1998 10,7 miljarder kronor högre, exkl. effekten av bolagiseringen av AP-fondens fastigheter. Det bättre utfallet beror i huvudsak på att skatteinkomsterna var oväntat stora i slutet av förra året. Detta och fortsatt stora inbetalningar av skatter i början av 1999 motiverar en uppjustering av skatteinkomsterna för hela prognosperioden, jämfört med decemberprognosen. Det finansiella sparandet för 1999 har reviderats upp med ca 13,5 miljarder kronor.

Den finansiella ställningen

Det finansiella sparandet visar den förändring av den finansiella förmögenheten som sker genom reala transaktioner. Finansiella transaktioner, som köp och försäljning av aktier och andra finansiella tillgångar, påverkar således inte det finansiella sparandet. Detsamma gäller värdeförändringar på tillgångar och skulder. Den offentliga skulden påverkas däremot av anskaffning

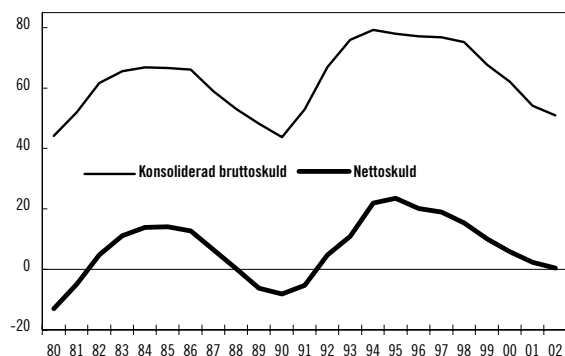
och försäljningar av finansiella tillgångar samt värdeförändringar.

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, definierad enligt de s.k. Maastrichtkriterierna, motsvarade 79,3 % av BNP vid utgången av 1994. Skuldkvoten har sedan reducerats och uppgick till 75,4 % vid utgången av 1998. Genom de finansiella överskotten och försäljningar av statens aktieinnehav fortsätter skulden att sjunka och beräknas understiga 60 % av BNP år 2001. Den konsoliderade bruttoskulden reduceras även av att det som ett led i ålderspensionsreformen sker en betydande engångsöverföring av tillgångar från AP-fonden till staten för amortering av statsskulden.

Den offentliga sektorns finansiella nettoskuld, dvs. skulder minus samtliga finansiella tillgångar, är väsentligt lägre än den konsoliderade bruttoskulden. Detta beror huvudsakligen på att AP-fonden har betydande finansiella tillgångar vid sidan av statsobligationer.

Diagram 11.3 Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld och nettoskuld

Procent av BNP

Anm: Inkluderat beräkningsteknisk överföring

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Även staten och den kommunala sektorn har finansiella tillgångar i form av t.ex. aktier och utlåning. Nettoskulden sjunker genom överskotten i det finansiella sparandet och påverkas också av de värdeförändringar som sker på den offentliga sektorns innehav av aktier och obligationer. Planerade försäljningar av statliga icke börsnoterade aktier reducerar nettoskulden på grund av att det bokförda värdet av dessa aktier är lägre än det marknadsvärde, som framkommer vid försäljning. Skillnaden mellan det bokförda värdet och försäljningsinkomsterna redovisas i national- och finansräkenskaperna som värdeförändring, vilket enligt diskussionen ovan inte påverkar det finansiella sparandet. Nettoskulden, som uppskattas till 15,4 % av BNP vid utgången av 1998, beräknas sjunka till ca 0,5 % av BNP vid utgången av 2002.

Skatter och avgifter

Skatterna och avgifterna som andel av BNP (skattekvoten) uppgick 1998 till 56,1 %. Det är

en uppgång med över 6 procentenheter från 1995. Av den kraftiga ökningen förklaras ca en tredjedel av ändrade skatteregler. En lika stor del beror på en återhämtning av de viktigaste skattebaserna, lönesumman och den privata konsumtionen, som var nedpressade som andel av BNP år 1995, liksom under de närmast föregående åren, samt av periodiseringseffekter. En ytterligare förklaring till uppgången i skattekvoten är den ökning som skett under senare år av hushållens skattemässigt redovisade nettoinkomster av kapital, dvs ränteinkomster, aktieutdelningar och reavinster med avdrag för utgiftsräntor och reaförluster. Fram t.o.m. 1995 var nettoinkomsterna av kapital negativa, vilket innebar ett skattebortfall. För 1998 beräknas skatten på hushållens inkomster av kapital netto uppgå till ca 12,5 miljarder kronor eller 0,7 % av BNP. Denna vändning av hushållens kapitalinkomster är en konsekvens av att hushållens finansiella sparande varit högt under flera år samt av att hushållen realiserar en del av den värdestegring, som ägt rum på aktier och fastigheter de senaste åren.

I år har den statliga inkomstskatten sänkts från 25 % till 20 % för inkomster upp till ca 390 000 kronor per år och en skattereduktion har införts för inkomstagare med låga inkomster. Skatten har också sänkts i vissa kommuner och landsting så att den genomsnittliga kommunal-skatten minskat från 31,65 % till 31,48 %.

Fastighetsskatten på hyreshus har sänkts från 1,5 % till 1,3 % av taxeringsvärdet. Trots dessa skattesänkningar, motsvarande ca 9 miljarder kronor, ligger skattekvoten kvar på 1998 års nivå. Det beror till stor del på att företagens direkta skatter fortsätter att öka trots att vinsterna gått ned, eftersom företagens skattebetalningar i år baseras på 1997 och 1998 års vinster.

Tabell 11.2 Den offentliga sektorns skatter och avgifter (exkl. beräkningsteknisk överföring)

Procent av BNP

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Skatter och avgifter	54,2	56,1	56,0	55,2	55,3	55,1
Hushållens direkta skatter och avgifter	22,8	23,9	23,5	23,4	23,4	23,4
Företagens direkta skatter	2,9	3,5	3,8	3,2	3,3	3,3
Arbetsgivaravgifter	14,4	14,8	15,2	15,1	15,1	15,1
Mervärdesskatt	7,5	7,7	7,5	7,6	7,6	7,6
Övriga indirekta skatter	6,5	6,3	6,0	5,9	5,9	5,8

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Nästa år väntas företagens direkta skattebetalningar minska och därigenom sjunker skattekvoten till 55,2 %. Med hittills fattade beslut och förslag väntas skattekvoten vara i stort sett oförändrad åren 2001 och 2002, se tabell 11.2.

Sammanfattningsvis är skattekvoten 1998 och 1999 tillfälligt hög till följd av periodiserings-effekter. Den beräknade skattekvoten för åren 2000-2002 avspeglar bättre det underliggande regelverket. Hänsyn har då inte tagits till att en del av det finansiella utrymmet utöver budgetmålet kan komma att användas till skattesänkningar.

Utgifter

Som framgår av diagram 11.3 skedde en kraftig real ökning av de offentliga utgifterna i början av 1990-talet, bl.a. som följd av bankstödet och den kraftiga försämringen på arbetsmarknaden. År 1994 började dock utgifterna sjunka, trots ökade ränteutgifter på statsskulden, och 1997 var utgifterna i reala termer ca 4 % lägre än 1994. De totala utgifterna i reala termer ökade med knappt 1 % förra året och beräknas stiga med knappt 0,5 % i år för att sedan minska. Ränteutgifterna sjunker kraftigt till följd av den lägre räntenivån och den minskade statsskulden. De lägre räntorna bidrar även till minskade räntebidrag till bostäder. Transfereringarna till hushållen stiger,

trots en nedgång i arbetslösheten. Ersättningsnivåerna i socialförsäkringarna och barnbidragen höjdes 1998 och arbetsgivarperioden i sjukförsäkringen halverades, vilket ökar utbetalningarna från den offentliga sektorn. Ytterligare höjningar av barnbidragen föreslås i två steg år 2000 och 2001. Pensionerna ökar trendmässigt till följd av en stigande andel pensionärer med hög ATP. Ökningen av läkemedelssubventioner väntas bromsas upp nästa år till följd av den nu föreslagna höjningen av högkostnadsskyddet.

EU-avgiften väntas minska kraftigt nästa år. Det beror på att avgiften är osedvanligt hög i år till följd av en tillfälligt svag krona när avgiften bestämdes vid årsskiftet 1998/99. Korrigering av denna effekt reducerar avgiften år 2000. Prognosen för EU-avgiften år 2000 och framåt är dock beroende av utvecklingen av ett antal faktorer, bl.a. det förhållandet att de långsiktiga ramarna för EU:s budget ännu inte är fastställda.

Den offentliga konsumtionen och de offentliga investeringarna steg i fasta priser förra året, efter flera års minskningar. Denna återhämtning väntas fortsätta under prognosperioden. I fasta priser växer den offentliga konsumtionen betydligt långsammare än BNP, men då prisutvecklingen är högre än för BNP är konsumtionen som andel av BNP i stort sett oförändrad mellan 1998 och 2002.

Tabell 11.3 Den offentliga sektorns utgifter i löpande pris samt volymförändring (exkl. beräkningsteknisk överföring)

	Miljarder kronor 1998	1998	1999	Procentuell förändring, 1991-års priser		
				2000	2001	2002
Summa utgifter	1125,3	0,8	0,3	-0,7	-0,5	-1,4
exklusive räntor	1021,6	2,0	1,2	0,1	0,6	-0,8
Hushållstransfereringar	401,3	3,1	0,2	1,5	0,9	0,5
Pensioner	221,3	2,0	1,6	1,4	0,5	1,4
Sjukförsäkring m.m.	40,5	17,7	3,7	4,7	4,5	2,1
Arbetsmarknadsstöd	48,9	-11,8	-11,5	-4,6	-5,1	-3,1
Övrigt	90,6	9,8	1,6	3,2	2,7	-0,7
Övriga transfereringar	114,8	-3,4	4,0	-8,9	-2,5	-11,2
<i>Varav</i>						
Läkemedel och privat vård	12,4	-8,8	20,5	-3,6	6,5	-0,5
Räntebidrag till bostäder	10,8	-48,2	-31,2	-48,5	-48,7	-16,5
EU-avgift	21,2	4,8	6,6	-14,8	8,5	1,8
Ränteutgifter	103,7	-9,3	-8,3	-10,1	-13,5	-9,9
Konsumtion	466,4	2,0	1,0	1,0	0,9	0,2
Investeringar m.m.	39,1	6,3	4,0	3,3	1,7	0,5

Anm: Förändringstal för investeringar är beräknade exkl. köp och försäljning av fastigheter. Offentlig konsumtion resp. investeringar är deflaterade med respektive prisindex. Övriga delar är deflaterade med KPI

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet

Diagram 11.4 Den offentliga sektorns reala utgifter

Index 1991=100

Anm: Exkluderat beräkningsteknisk överföring

Källa: Finansdepartementet

Finanspolitiken

År 1994 visade den offentliga sektorns finansiella sparande ett underskott på motsvarande 10,3 % av BNP. För 1998 redovisas ett överskott på 2,2 % av BNP. Mellan 1994 och 1998 förbättrades således det finansiella sparandet med 12,5 % av BNP. Bakom denna utveckling ligger förutom finanspolitiska åtgärder en rad andra faktorer, som konjunkturutveckling, förändrat ränteläge, periodiseringar av skatteinkomster och köp och försäljningar av fastigheter. I tabell 11.4 redovisas dessa faktorer bidrag till förändringen av det finansiella sparandet. Den komponent som hänförs till konjunktur beaktar såväl BNP-utvecklingen som de viktigaste skattebasernas utveckling i förhållande till BNP. Den del som beror på BNP-utvecklingen mäts som 75 % av avvikelsen i BNP-tillväxt från en antagen trendmässig utveckling på 2 %. Denna uppskattning av konjunkturkänsligheten i de offentliga finanserna är baserad på simuleringar i modeller av den offentliga sektorns inkomster och utgifter.

Hur det offentliga sparandet påverkas av konjunkturen beror inte bara på BNP-tillväxten utan också på tillväxtens sammansättning. En exportledd tillväxt ger lägre skatteinkomster än om tillväxten drivs av privat konsumtion. Förskjutningar mellan vinster och löner påverkar också skatteinkomsterna eftersom vinster på kort sikt är lägre beskattade än löner. Betydelsen av skattebasernas utveckling framgår tydligt när man jämför bidraget från konjunkturen till förändringen av det finansiella sparandet i tabell 11.4 för åren 1995 och 1996. År 1995 steg BNP med 3,9 % men lönesumman och den privata konsumtionen ökade svagt. År 1996 var BNP-ökningen endast 1,3 % medan lönesumman steg reallt med nära 5 %. Detta resulterade i att konjunkturen gav ett negativt bidrag 1995 och ett positivt bidrag 1996 till förändringen av den offentliga sektorns finansiella sparande, trots att tillväxten var betydligt högre 1995 än 1996.

Periodiseringar av skatteinkomsterna har vissa år stor betydelse för det finansiella sparandet. Det är huvudsakligen den kassamässiga uppbörden av skatter som ingår i sparandet. År 1996 höjdes skatteinkomsterna tillfälligt av förändringen av uppbörden av mervärdesskatt. År 1998 ökade skattebetalningarna från hushåll och företag mer än den beräknade slutligt fastställda skatten.

Det som i nationalräkenskaperna registreras som köp och försäljningar av fastigheter är ofta ett resultat av tillfälliga transaktioner, sale-lease-backavtal och bolagiseringar. År 1997 drogs det offentliga sparandet ned till följd av kommunala köp av fastigheter.

Tabell 11.4 Förändring av finansiellt sparande

Procent av BNP

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Total förändring efter överföring	2,6	5,7	1,0	3,3	-0,4	0,3	-0,1	0,0
<i>Förklarande faktorer</i>								
Kapitalinkomster och ränteutgifter, netto	-0,4	-0,4	0,0	0,5	0,0	0,3	0,4	0,0
Konjunkturläge inkl. förändring av skattebaser	-0,3	0,5	-0,1	1,0	0,2	0,1	0,0	0,2
Periodisering av skatteinkomster	0,2	1,2	-1,2	0,9	0,3	-0,6	0,1	-0,1
Köp och försäljningar av fastigheter, netto	0,2	0,4	-0,8	0,4	0,0	0,0	-0,1	0,0
Justerat finansiellt sparande efter överföring	2,9	3,8	3,2	0,6	-0,9	0,6	-0,5	0,0

Källa: Finansdepartementet

Efter beaktande av bidragen från dessa faktorer till förändringen av det finansiella sparandet återstår en restpost, justerat finansiellt sparande, som kan tolkas som en grov indikator på finanspolitikens inriktning. Som framgår av tabell 11.4 ökade det justerade finansiella sparandet med sammanlagt 10,6 % av BNP från 1994 till 1998. Finanspolitiken var således starkt kontraktiv under denna period, om än i lägre grad 1998. Konsolideringsprogrammets skattechöjningar och besparingar uppgick sammanlagt till 8 % av BNP för dessa år. Att förbättringen av det justerade sparandet blev än större beror bl.a. på besparingar i kommuner och landsting samt på att utgifterna för räntebidragen till bostäder reducerades till följd av den kraftiga räntenedgången.

I år minskar det justerade finansiella sparandet med ca 1 % av BNP. Finanspolitiken ger således en stimulans till ekonomin i år, vilket kan ses mot bakgrund av den internationella konjunkturavmattningen. För år 2000 förbättras det justerade sparandet med ca 0,5 % av BNP, således en mild kontraktiv finanspolitik.

Exklusive den beräkningstekniska överföringen från offentlig sektor till hushållen ökar det faktiska finansiella sparandet 2001 och 2002 med ca 1 % av BNP per år. Denna förbättring är till ungefär en fjärdedel en följd av förbättrat räntenetto och konjunkturläge och till tre fjärdedelar ett resultat av den underliggande utvecklingen av den offentliga sektorns inkomster och utgifter vid hittills fattade beslut och förslag. De beräkningstekniska överföringarna från den offentlig sektorn till hushållen medför att det justerade sparandet minskar något som andel av BNP 2001 och är oförändrat 2002.

11.2 Den statliga sektorn

Statens finansiella situation har förbättrats markant under senare år. Det finansiella sparandet har vänts från ett underskott på ca 180 miljarder kronor 1994 till ett överskott 1998 på ca 34 miljarder kronor. Motsvarande förbättring visar sig också i att statens budgetsaldo vänts från en upplåning på 185 miljarder kronor 1994 till en amortering av statsskulden med nära 10 miljarder förra året. Statsskulden ökade dock 1998 till följd av den kraftiga försvagningen av kronan mot slutet av året. Mellan 1994 och 1998 reducerades statsskulden som andel av BNP från 84 % till 80,3 %.

Ålderspensionsreformen medför, när den är fullt genomförd, en påtaglig belastning på statens finanser. De statliga ålderspensionsavgifterna, överföringen av medel till premiepensionssystemet, reglering av avgiftsuttaget m.m. medför en årlig nettoförsvagning av statsfinanserna med 60 miljarder kronor, räknat på förhållandena år 2001. Som kompensation för denna försvagning överförs under åren 1999 och 2000 medel till staten från AP-fonden motsvarande 45 miljarder kronor vardera åren. Det avses ske ytterligare en överföring år 2001. Storleken på denna överföring är ännu inte bestämd, men har, liksom i budgetpropositionen för 1999, antagits uppgå till 235 miljarder kronor. Denna överföring utgör kompensation även för tiden efter detta år. Engångsöverföringen 2001 antas delvis bestå av bostadsobligationer, som ska förvaltas av Riksgäldskontoret till dess obligationerna förfaller till betalning. Den del av dessa obligationer som förfaller efter 2001 påverkar därför inte statens lånebehov detta år. Däremot påverkas statens finansiella sparande av överföringen av bostadsobligationer. I prognosen har antagits att av överföringen år 2001 utgörs 63 miljarder kronor av bostadsobligationer, med förfall efter 2001. Av dessa förfaller ca 13,5 miljarder kronor år 2002, vilket drar ned lånebehovet detta år.

Totalt inklusive övergångseffekter av pensionsreformen och efter den beräkningstekniska överföringen till hushållen beräknas statens finansiella sparande uppgå till ca 68, 29, och 221 miljarder kronor för åren 1999, 2000 och 2001.

År 2002, när övergångseffekterna är över, beräknas sparandet, inklusive den beräkningstekniska överföringen till hushållen, till ca 6 miljarder kronor, motsvarande 0,3 % av BNP. Genom försäljningar av statens aktier blir amorteringen av statsskulden större än de finansiella överskotten under hela prognosperioden med undantag för år 2001. Statsskulden beräknas minska med ca 400 miljarder kronor från 1998 till 2002 till motsvarande ca 50,5 % av BNP år 2002.

Normalt leder balans eller ett litet överskott i statens finansiella sparande till ett lånebehov genom att staten har viss utlåning, t.ex. studielån. Exkl. tillfälliga effekter av inlösen av bostadsobligationer och försäljningar uppstår också ett lånebehov år 2002 på ca 7 miljarder kronor. Vid normala förhållanden kommer således statsskulden att vara ungefär oförändrad eller att öka vid det målsatta överskottet i de offentliga finanserna på 2 % av BNP.

Tabell 11.5 Statens finanser inklusive sjuk- och arbetslöshetsförsäkringen (exkl. statliga affärsverk och aktiebolag)

Miljarder kronor, löpande priser

	1998	1999	2000	2001	2002
Inkomster	685,9	738,6	741,4	930,3	724,4
Skatter och avgifter	620,0	633,5	632,1	631,8	659,9
Överföring från AP-fonden	0,0	45,0	45,0	235,0	0,0
Övriga inkomster	65,9	60,1	64,3	63,5	64,5
Utgifter	651,8	670,3	712,3	686,3	677,3
Transfereringar till privat sektor och utlandet	311,9	310,5	305,2	308,5	301,8
Bidrag till kommuner	83,5	90,3	91,4	96,7	97,1
Ålderspensionsavgifter till pensionssystemet	0,0	15,3	15,9	16,1	16,3
Premiepensionsmedel	0,0	0,0	49,6	21,2	18,9
Konsumtion och investeringar	162,2	166,7	172,2	177,8	182,7
Ränteutgifter	94,1	87,4	78,0	67,1	60,5
Finansiellt sparande före överföring	34,1	68,3	29,1	243,0	47,1
<i>procent av BNP</i>	<i>1,9</i>	<i>3,7</i>	<i>1,5</i>	<i>12,2</i>	<i>2,3</i>
Beräkningsteknisk överföring	–	–	–	22,1	41,0
Finansiellt sparande efter överföring	–	–	–	220,9	6,1
<i>procent av BNP</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>11,1</i>	<i>0,3</i>
Budgetsaldo	9,7	93,2	70,8	170,8	21,8
<i>procent av BNP</i>	<i>0,5</i>	<i>5,0</i>	<i>3,7</i>	<i>8,6</i>	<i>1,1</i>
Statsskuld	1448,9	1325,4	1249,3	1071,2	1049,3
<i>procent av BNP</i>	<i>80,3</i>	<i>71,7</i>	<i>65,2</i>	<i>53,8</i>	<i>50,6</i>

Källor: Konjunkturinstitutet, Riksgäldskontoret, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Överskottet uppkommer i stället i ålderspensionssystemet och i någon mån i den kommunala sektorn. Det är en följd av att pensionsreformen innebär en mycket stor omfördelning av det offentliga finansiella sparandet från staten till ålderspensionssystemet.

Den statliga konsumtionen svarar för ca 1/5 av statens utgifter och ca 7,5 % av BNP. Den statliga konsumtionen varierar relativt kraftigt mellan åren och har visat sig vara svår att förutsäga. Genom systemet med anslagssparande kan statliga myndigheter delvis förskjuta förbrukningen av de budgeterade medlen över tiden. Dessutom är nationalräkenskapernas preliminära utfall osäkra och genomgår ofta stora revideringar.

Den statliga konsumtionen i fasta priser steg med 3,2 % 1998, efter att ha minskat kontinuerligt med sammanlagt 4,5 % sedan 1995. Uppgången förra året berodde på att förbrukningen av varor och tjänster steg med nära 9 %, medan nedgången i den statliga sysselsättningen fortsatte. Återhämtningen av den statliga konsumtionen väntas fortsätta under prognosperioden. I år väntas konsumtionen stiga med 1 % och där- efter med 0,5 % per år.

11.3 Allmänna pensionsfonden/ ålderspensionssystemet

År 1998 understeg avgiftsintäkterna till den allmänna tilläggspensionen (ATP) utbetalda ATP-pensioner med ca 33 miljarder kronor. Detta underskott finansierades med AP-fondens direktavkastning i form av utdelningar och ränteinkomster, som sammantagna uppgick till 40,7 miljarder kronor. Under 1998 överfördes AP-fondens fastighetsinnehav till bolagsform. Som sagts ovan, borde detta rätteligen tillgodoräknas fondens finansiella sparande. Statistiska centralbyrån har emellertid valt att inte beakta denna transaktion i det finansiella sparandet 1998, som redovisas till 7 miljarder kronor.

Eftersom ATP-systems avgiftsunderskott vuxit trendmässigt har fondens sparande successivt avtagit. I början av 1990-talet hade fonden ett sparande på 46,5 miljarder kronor.

Den av riksdagen beslutade ålderspensionsreformen innebär att AP-fonden fr.o.m. år 1999 har en delvis ny roll. Fonden kommer framgent att finansiera inkomstbaserade ålderspensioner inom det reformerade systemets s.k. fördelningsdel. Finansieringsansvaret för förtids- och

Tabell 11.6 Ålderspensionssystemet

Miljarder kronor, löpande priser

	1998	1999	2000	2001	2002
Inkomster	132,8	144,6	187,8	189,5	181,9
Avgifter	92,1	107,6	110,4	143,7	147,3
Reglering av avgiftsuttag	–	–	–	30,0	30,0
Statliga ålderspensionsavgifter	40,1	32,6	33,6	34,8	36,1
Premiepensionsmedel	–	–	49,6	21,2	18,9
Räntor, utdelningar m.m.	40,7	37,0	27,9	24,6	15,7
Utgifter	125,8	181,5	185,3	379,6	150,7
Pensioner	124,9	135,0	138,7	143,2	149,3
Överföring till staten	–	45,0	45,0	235,0	–
Övriga utgifter	0,9	1,5	1,6	1,4	1,4
Finansiellt sparande	7,0	-36,9	2,6	-190,1	31,2
<i>procent av BNP</i>	<i>0,4</i>	<i>-2,0</i>	<i>0,1</i>	<i>-9,5</i>	<i>1,5</i>
AP-fonden	–	–	-49,1	-213,5	9,3
Premiepensionsmyndigheten	–	–	51,7	23,4	21,9

Källor: Konjunkturinstitutet, Riksgäldskontoret, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

efterlevandepension förs över till statsbudgeten. Vidare medför reformen att fondens avgiftsinkomster förstärks genom att det införs statliga ålderspensionsavgifter på vissa transfereringar m.m., som betalas över statsbudgeten. Nivåerna för allmänna pensionsavgiften och ålderspensionsavgiften är i år och nästa år 6,95 resp 6,40 %. Ålderspensionsreformen innebär dock att det totala avgiftsuttaget ska vara motsvarande ca 30 miljarder kronor högre. I prognosen antas att den fulla ålderspensionsavgiften tas ut från och med år 2001 och att detta kompenseras av motsvarande lägre socialavgifter till staten.

Vid sidan av AP-fonden sker en förmögensuppbyggnad inom premiepensionssystemet. De medel som avsätts motsvarar intjänad premiepensionsrätt och placeras först i Riksgäldskontoret och därefter hos den fondförvaltare som den enskilde själv väljer. Genom att den statliga Premiepensionsmyndigheten är formell ägare av fondandelarna kommer sparatet i premiepensionssystemet att i nationalräkenskaperna inräknas i den offentliga sektorn.

Under år 2000 överförs retroaktiva premiepensionsmedel avseende inkomståren 1995–1998 från den tillfälliga förvaltningen hos Riksgäldskontoret till Premiepensionsmyndigheten, sammanlagt ca 50 miljarder kronor.

Det sparande som sker inom premiepensionssystemet motsvaras således av ett reducerat sparande inom staten. Medel motsvarande premiepensionsrätten överförs till Premiepensionsmyndigheten först andra året efter inkomståret. Överföringen år 2001 avser således inkomståret 1999. Fr.o.m. inkomståret 1999 höjs den intjänade premiepensionsrätten från 2 % till 2,5 % av pensionsgrundande inkomster och belopp.

Till följd av övergångseffekterna av pensionsreformen reduceras AP-fondens finansiella sparande åren 1999–2001. När övergångseffekterna är över år 2002 beräknas sparatet i pensionssystemet, dvs. AP-fonden och premiepensionssystemet, uppgå till drygt 31 miljarder kronor eller 1,5 % av BNP.

11.4 Kommunsektorn³

Enligt det preliminära utfallet från nationalräkenskaperna växte kommunsektorns konsumtion förra året med 1,3 % i fasta priser, vilket är starkare än vad som förutsågs i Finansdepartementets decemberprognos. Kommunerna och landstingen svarade för 67,5 % respektive 29,1 % av sektorns totala konsumtion.

Det var framför allt sektorns köp av varor och tjänster som ökade kraftigt förra året. Denna utveckling tyder på att sektorn i tilltagande utsträckning anlitar konsulter och lagt ut verksamhet på entreprenad.

Det finansiella sparandet blev lägre än väntat, bland annat på grund av både högre transfereringsutgifter och ränteutgifter än prognostiserat. Socialbidragen minskade dock som beräknat jämfört med året innan.

I år väntas kommunsektorns konsumtion växa med cirka 1,0 % i fasta priser. Från och med nästa år beräknas en tillväxt om i genomsnitt cirka 0,8 % per år. Konsumtionsökningen möjliggörs genom en gynnsam utveckling av både skatteinkomster och statsbidrag.

Det finansiella sparandet väntas bli tillräckligt stort för att kravet om ekonomisk balans skall kunna uppnås från och med nästa år.

Faktorer som påverkar sektorns utveckling

Både kommuner och landsting är enligt lag skyldiga att uppnå ekonomisk balans från och med år 2000. Balanskravet innebär att budgeten i varje kommun, landsting och kommunalförbund skall upprättas så att de årliga intäkterna överstiger kostnaderna. Kostnaderna skall inkludera förändringen av pensionsskulden. Om kostnaderna ändå överstiger intäkterna skall underskottet täckas inom två år. Vanligtvis krävs ett positivt finansiellt sparande för att balanskravet skall uppnås. Om investeringsutgifterna är avsevärt större än avskrivningarna kan dock ett negativt finansiellt sparande förenas med ett positivt resultat. Detta förhållande är för närvarande mer sannolikt i kommunerna än i landstingen. I beräkningen av kommunsektorns utveckling förutsätts att alla kommuner, landsting och kommunal-

förbund anpassar verksamheten så att de uppfyller balanskravet.

I enlighet med riksdagens beslut är nivån på de allmänna statsbidragen till kommunsektorn i år 16 miljarder högre än 1996. Regeringen har tidigare aviserat en fortsatt ökning med 4 miljarder kronor från och med nästa år och med 2 miljarder kronor från och med året därpå. I denna proposition aviserar regeringen ännu en höjning med 2 miljarder kronor från och med år 2001. Det tidigare aviserade tillskottet för år 2001 skall användas för att bl.a. underlätta införandet av förändringar i utjämningsystemet samt bidra till finansieringen för att stegvis genomföra en allmän förskola och maxtaxa i barnomsorgen. De förändringar som kommer att ske inom försvaret förväntas år 2002 medge en förstärkning av det generella bidraget med ytterligare 1 miljard kronor.

Sedan 1997 har särskilda statsbidrag utgått för arbetsmarknadspolitiska åtgärder i form av offentligt tillfälligt anställda (OTA) och resursarbeten. Från och med 1997 utgår också specialdestinerade statsbidrag för utbildning inom Kunskapslyftet. Bidraget för Kunskapslyftet beräknas vara i stort sett oförändrat under kalkylperiodens sista tre år.

Såväl skatteväxlingen från kommuner till landsting för huvudmannaskapsförändringarna i Skåne och Västra Götaland som sänkningen av den genomsnittliga skattesatsen med 17 öre beaktas i beräkningarna från och med i år.

Huvudmannaskapsförändringarna innebar förra året att de interna kostnadsersättningarna blev ovanligt höga eftersom landstingen i Skåne och Västsverige tog över verksamhet från vissa kommuner redan innan skattesatserna justerats i förhållande till den nya ansvarsfördelningen. Nu när skatteväxlingen genomförs kommer dessa ersättningar att bli lägre. Justeringen påverkar både inkomsterna och utgifterna med samma belopp och förändrar därför inte det finansiella sparandet.

Skattesatsförändringen följer i huvudsak av skattesänkningarna i Stockholms läns landsting och Stockholms kommun och medför en minskning av sektorns inkomster med ca 2 miljarder kronor per år.

Den genomsnittliga skattesatsen är i år 31,5 % och förutsätts vara oförändrad under hela kalkylperioden. Möjligheten att höja skatten begränsas i år genom lagen om att i särskilda fall minska det generella statsbidraget. Lagen innebär att de kommuner och landsting

³ Med kommunsektorn menas här kommuner, landsting och kyrkokommuner exklusive sektorns affärsverk och bolag.

som höjer skatten i förhållande till 1996 års nivå får sina statsbidrag reducerade med ett belopp som motsvarar halva inkomstökningen.

I år har kommunernas och landstingens inkomster förstärkts med en tillfällig överföring av statlig inkomstskatt motsvarande cirka 1,3 miljarder kronor. Denna överföring beräknas efter regeringens förslag ligga kvar även nästa år.

Löneutvecklingen i sektorn visade sig förra året bli betydligt svagare än vad som avtalats. Detta beror på förseningar i lokala förhandlingar och leder sannolikt till att en del av förra årets avtalade löneökningar kommer att betalas ut först i år. Därigenom har kalkylens timlöner för i år reviderats upp.

Vidare förväntas det från och med i år finnas behov av att höja avsättningen för att täcka pensionsskulden. För att nå balanskravet kommer därför att krävas ett något högre finansiellt sparande än vad som tidigare beräknats.

Utvecklingen till och med 2002

Både kommunsektorns inkomster och utgifter beräknas växa starkare än vad som förutsågs i decemberprognosen.

Lönesumman för hela arbetsmarknaden utvecklades oväntat starkt förra året. Eftersom uppräkningsfaktorerna för beräkning av preliminära kommunalskattemedel i år redan är fastställda leder detta till en ökning av sektorns skatteinkomster först nästa år när avräkningen

mellan de preliminära skattemedlen och det definitiva utfallet görs. I kombination med en god sysselsättningsökning även i år bedöms skatteinkomsterna också under 2001 bli högre än tidigare beräknat.

I beräkningarna läggs stor vikt vid de senaste årens utfall. Transfereringsutgifterna ökade kraftigt mellan åren 1997 och 1998, till stor del på grund av att landstingen tog över läkemedelssubventionerna, men också beroende av att både transfereringarna till företag och ränteutgifterna ökade oväntat mycket. Den höga nivån på transfereringsutgifterna betraktas här emellertid som tillfällig och dessa utgifter beräknas därför sjunka i år för att sedan åter öka något från och med nästa år.

Socialbidragen, som ingår i transfereringsutgifterna, tenderar att utvecklas i samma riktning som arbetslösheten och väntas därför fortsätta att minska, om än i avtagande takt.

Tidigare har sektorns ränteutgifter följt utvecklingen av marknadsräntorna. Detta mönster går dock inte riktigt att finna i förra årets utfall. Från och med i år förutsätts emellertid att sektorn bättre kan utnyttja de låga räntenivåerna och därför förväntas ränteutgifterna, liksom transfereringsutgifterna, minska för att sedan försiktigt öka igen från och med nästa år. Räntenettet beräknas under hela kalkylperioden bli negativt för kommunerna och positivt för landstingen. För sektorn som helhet väntas dock en förbättring.

Tabell 11.7 Kommunsektorns finanser¹

Miljarder kronor

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Inkomster	411,3	443,5	457,5	482,4	500,5	511,3
Skatter	294,4	300,5	310,2	332,3	343,2	351,6
Statsbidrag ²	60,2	83,5	90,3	91,4	96,7	97,1
Övrigt	56,6	59,5	57,0	58,6	60,6	62,7
Utgifter	418,5	445,1	455,4	473,3	491,4	507,1
Transfereringar	78,2	102,1	93,0	94,8	97,3	99,1
Konsumtion	315,1	323,9	340,7	355,2	368,9	381,4
volymförändring % ³	-0,7	1,3	1,0	1,1	1,1	0,1
underliggande % ⁴	-1,6	0,2	1,0	1,6	1,5	0,2
Investeringar	25,2	19,1	21,7	23,3	25,2	26,7
Finansiellt sparande	-7,2	-1,6	2,2	9,1	9,1	4,2

¹ Inkomster och utgifter redovisas här exklusive statligt utjämningsbidrag och statlig utjämningsavgift. Utjämningsbidraget för 1999 är fastställt till 20,5 miljarder kronor.

² Statsbidragen redovisas netto efter avdrag för kommunernas och landstingens avgift till momsåterbetalningssystemet.

³ Årlig procentuell förändring av konsumtionen i fasta priser.

⁴ Årlig procentuell volymförändring rensad för OTA, resursarbeten och Kunskauplyftet.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Mot bakgrund av höjda inkomster och med beaktande av ökade utgifter för räntor och transferingar skapas i år ett utrymme för konsumtionstillväxt med cirka 1,0 % i fasta priser.

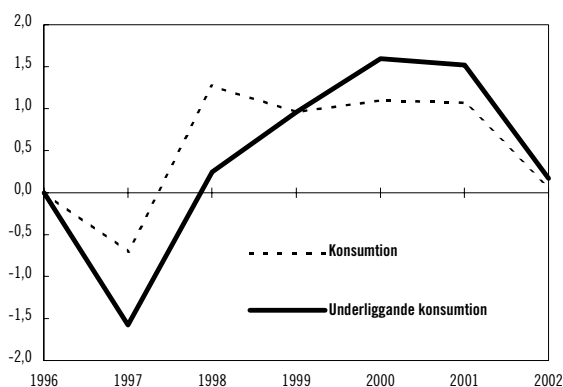
Med hänsyn tagen till kravet om ekonomisk balans beräknas konsumtionen från och med nästa år växa med i genomsnitt 0,8 % per år. Denna utveckling medger en sysselsättningsökning med cirka 9 000 personer per år. Konsumtionstillväxten beräknas bli något starkare i landstingen än i kommunerna.

Det finansiella sparandet förväntas visa ett överskott under hela beräkningsperioden. Sparandet väntas dessutom bli betydligt högre under 2000 och 2001 än under övriga år.

Om åren 2000 och 2001 betraktas isolerat ser det ut att finnas större utrymme för konsumtionsökning än vad som prognostiserats. Detta beror på att kalkylen anpassats till en långsiktigt hållbar konsumtionsutveckling. Eftersom ökningstakten för sektorns inkomster väntas avta under slutet av kalkylperioden skulle en kraftigt höjd konsumtionsnivå nästa år och året därpå medföra behov av nedskärningar 2002, allt annat lika. I beräkningarna förväntas sektorn emellertid agera långsiktigt och expandera försiktigt vid tillfälliga inkomstförstärkningar för att senare slippa avveckla verksamhet och säga upp personal.

Diagram 11.5 Kommunsektorns konsumtionsutveckling

Volymförändring %

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Eftersom kommunsektorns konsumtion både inkluderar vissa konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder och aktiviteter inom Kunskapslyftet kan konsumtionsutvecklingen ge en något missvisande bild av utvecklingen, speciellt de år åtgärder införs eller upphör. Om konsumtionen istället rensas för dessa förändringar

framträder den underliggande konsumtionen som på ett bättre sätt belyser konsumtionsutvecklingen inom sektorns kärnverksamheter.

Som framgår av diagram 11.5 utvecklades den underliggande konsumtionen svagare än den faktiska samtidigt som OTA, resursarbeten och Kunskapslyftet infördes under 1997 och 1998. Från och med i år beräknas emellertid den underliggande konsumtionen växa starkare, vilket leder till en ökning med i genomsnitt 1,1 % per år i fasta priser under kalkylperioden.

Osäkerheten i beräkningarna

Kommunsektorns inkomster består till cirka två tredjedelar av skatteinkomster. Därför är sektorns konsumtionsutveckling känslig för sådana faktorer som påverkar den totala lönesumman, bland annat den totala sysselsättningsutvecklingen.

På grund av nationalräkenskapernas omläggning till ett EU-anpassat system, har det preliminära utfallet från 1997 inte reviderats som brukligt är. Detta leder till att osäkerheten i de preliminära utfallet för 1998 är något större än vanligt för enskilda variabler.

I kalkylerna för kommunsektorns finanser läggs stor vikt vid de senaste årens utfall, varför osäkerheter i utfallet även leder till osäkra prognoser för vissa variabler. Ett exempel på en sådan variabel är kommunernas transfereringar till företag, som förra året ökade med flera miljarder kronor. Om dessa transfereringsutgifter skulle fortsätta öka från förra årets höga nivå finns under kalkylperioden ett ytterst begränsat utrymme för konsumtionstillväxt i kommunerna. I beräkningarna förutsätts emellertid att en del av förra årets ökning var av tillfällig karaktär.